

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»

ІМЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня: «магістр»

на тему:

«МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО- ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ»

Виконала:

студентка II курсу магістратури, 63 М групи
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Лозниця Валентина Миколаївна

Науковий керівник:

к. пед., доцент Притулик Наталія Валеріївна

Чернігів – 2023

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2023 року.

Студентка _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри дошкільної та початкової освіти

протокол № _____ від «___» _____ 2023 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри _____ Ірина ТУРЧИНА

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	9
1.1. Ключові поняття та психолого-педагогічні дослідження екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.	9
1.2. Нормативне та методичне забезпечення формування екологічної компетентності старших дошкільників.	16
Висновки до розділу І	27
РОЗДІЛ ІІ. СТАН ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРАКТИЦІ РОБОТИ СУЧАСНИХ ЗДО.....	29
2.1. Вплив проєктних технологій на освітній процес та формування екологічної компетенції старших дошкільників.....	29
2.2. Стан проблеми дослідження в практиці роботи сучасних ЗДО.....	33
2.3. Організація експериментального дослідження та перевірка ефективності впровадження проєктних технологій.....	40
Висновки до розділу ІІ	69
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	79
Додаток А Опис завдань на констатувальному і формувальному етапах.....	79

Додаток Б Проект навчально-виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку «Про природу дбай – її блага захищай».....	80
Додаток В Форми роботи з екологічного виховання.....	96
Додаток Г Рекомендації для батьків.....	109
Додаток Д відкрите заняття – експеримент з розвитку пізнавальної та пошуково-дослідницької діяльності з використанням практичного середовища.....	113
Додаток Е Анкети для всіх учасників експерименту.....	115

ВСТУП

Актуальність дослідження. Існування людини, як частини природи, залежить від стану навколишнього середовища. За сучасних умов людина має великий вплив на довкілля, що відображається в деструктивній та споживчій поведінці. В порівнянні з минулими роками, з розвитком прогресу, природні ресурси повсякчас зазнають шкоди і виснажуються під впливом активної господарської діяльності та неекологічного втручання людини в природу. Першочергові потреби суспільства у якісному та повноцінному житті вимагають дієвих змін в мисленні людини, та потребують змін в поведінці, усвідомленні відповідальності за власні вчинки. Розуміння цінності та важливості навколишнього середовища для людини є актуальною проблемою, на шляху вирішення якої має стати формування цілої системи екологічної культури, фундамент якої має закладатись саме в дошкільному віці, коли у дитини саме формуються основи пізнання та мислення.

Враховуючи Концепцію екологічної освіти України [16], що спрямована на формування і розвиток особистості, екологічної культури та свідомості та вимоги Базового компонента дошкільної освіти [2], формування екологічного світогляду та світосприйняття дитини має відбуватися в умовах її вікових можливостей. Тоді, коли дитина починає розуміти властивості природи та усвідомлювати себе, як її частину, і тоді, коли відбудеться формування емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього середовища. Тому роль закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) є провідною та незамінною сходинкою в становленні свідомої екологічної моделі поведінки дітей дошкільного віку. Розуміння та осмислення екологічних проблем сьогодення мають впливати на формування екологічної свідомості дошкільників, а доцільне екологічне ставлення до об'єктів живої і неживої природи виступає як наслідок доцільно-екологічного виховання.

Проблему екологічного виховання дітей дошкільного віку досліджували С. Дерябо, В. Ясвін, Є. Тихеева, В. Сухомлинський, С. Русова та ін. Аналіз

сучасних досліджень засвідчив, що проблемами екологічного виховання дошкільнят також займалися і присвячували свої праці А. Богуш, З. Борисова, Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Яришева та ін. Незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених проблемі екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку, залишається відкритим питання шляхів та методів реалізації навчально-виховного процесу в умовах освітнього середовища сучасних закладів дошкільної освіти. Проблемі впровадження проєктних технологій не було приділено достатньої уваги.

Незважаючи на актуальність екологічного виховання дітей дошкільного віку в сучасних закладах дошкільної освіти, було вирішено дослідити питання доцільності впровадження проєктних технологій в навчально-виховний процес та розробити методичний супровід на основі експерименту і було визначено тему магістерської роботи: «Методичний супровід формування природничо-екологічної компетентності старших дошкільників засобами проєктної технології».

Мета дослідження – дослідити потенціал проєктної технології для формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Відповідно до мети дослідження були визначені такі завдання:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну та методичну літературу з проблеми дослідження.
2. Дослідити і проаналізувати особливості організації екологічного виховання в умовах роботи сучасного ЗДО.
3. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність впровадження розробленого проєкта з екологічного виховання старших дошкільників.

Об'єктом дослідження є формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Предметом дослідження є проєктні технології як засіб формування природничо-екологічної компетентності старших дошкільників в умовах роботи сучасних ЗДО.

Методи дослідження:

Теоретичні: вивчення і аналіз психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми ; аналіз педагогічного досвіду, мети, форм і методів навчально-виховної роботи з формування екологічної компетентності у дітей дошкільного віку; виявлення доцільності впровадження методичного і психолого-педагогічного супроводу в освітній процес;

Емпіричні: аналіз і вивчення предметного середовища ЗДО, доступність і доцільне використання його під час навчально-виховної роботи; анкетування педагогічного колективу з метою виявлення умов і методів реалізації різних форм освітньої діяльності для формування екологічної компетенції старших дошкільників. Довготривалий експеримент для визначення ефективності впливу проєктів на екологічну компетентність старших дошкільників.

Статистичні: аналітичне співвідношення і аналіз даних на початок та кінець експерименту.

Апробація матеріалів відбулась шляхом публікації тез «Комплексність у реалізації екологічного виховання старших дошкільників» (Матеріали Всеукраїнської онлайн-конференції з міжнародною участю «Стратегії та практика організації освітнього процесу в умовах невизначеності: нові виклики та перспективи реалізації» С.43-44; 30 травня 2023р.

Практичне значення полягає у розробці та впровадженні проєктів з формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку та методичного супроводу з їх застосування в освітньому процесі.

База дослідження: ЗДО №60 «Чебурашка» м. Чернігова. Дослідженням були охоплені 40 дітей, 50 батьків та 12 вихователів.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів з висновками до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи налічує – 123 сторінки, обсяг основного тексту – 72 сторінки, список використаних джерел складає 59 позицій.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1. 1. Ключові поняття та психолого-педагогічні дослідження екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку

Актуальність проблеми екологічного виховання дітей дошкільного віку, як в минулому, так і в сучасній педагогіці, займає одне з провідних місць. Дошкільний вік дуже важливий період для формування екологічної свідомості, морального і емоційно-ціннісного ставлення до природнього довкілля. Основним завданням екологічного виховання дітей дошкільного віку є визначення емоційно-ціннісного ставлення до природнього довкілля, сформованість знань та навичок і визначаються нижчезазначеними поняттями.

Екологічне виховання – це наявність відповідних знань та уявлень про природу; відповідальне, емоційно-ціннісне ставлення до природнього довкілля.

Екологічна поведінка – це свідомі вчинки і дії спрямовані на ціннісне ставлення до природи.

Екологічна культура – це дотримання доцільної поведінки в природі.

Екологічне мислення – це вміння розмірковувати і робити висновки з даної проблеми, розуміти причинно-наслідкові зв'язки та наслідки від власної діяльності, формує правильний світогляд та поведінку, що відображається в її повсякденній діяльності.

Екологічна компетентність – це спроможність дитини дотримуватись доцільної поведінки в таких життєвих обставинах, що базуються на емоційно-ціннісному ставленні до природнього довкілля, і формується в процесі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності.

Екологічна свідомість – це поєднання відповідних знань і особистого уявлення про взаємозалежність людини і природи, вміння і готовність до природозберігаючих і природоохоронних дій.

Метою формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку є забезпечення і розвиток пізнавальної активності, під час ознайомлення дитини з природою. В системі набуття первинних екологічних знань екологічна компетентність є наслідком формування екологічного світогляду [33]. Дитина усвідомить своє значення і наслідки власних дій та відповідальність лише тоді, коли вона чітко усвідомить, що людина і природа співіснують, як одне ціле і взаємозалежать одне від одного. У свідомості дитини під впливом певних чинників (власні спостереження, батьківський вплив і сімейне виховання, освітня діяльність) формуються певні морально-етичні та особистісні якості, і дитина має потребу у їх реалізації і практичному застосуванні.

Екологічну свідомість, як моральну категорію, потрібно виховувати у дітей з раннього дитинства. Гуманістичне і дбайливе ставлення до природи виражається через емпатію, через внутрішню потребу в доброті, тобто в вираженні таких загальнолюдських цінностей як доброта, любов, переживання та співчуття. Підкріплюючи свої знання про навколишній світ практичною діяльністю, дитина отримує певний досвід і потребу в удосконаленні своїх досягнень, задля морального і естетичного задоволення [19].

Важливим завданням формування екологічної свідомості дітей старшого дошкільного віку є спрямувати екологічне виховання не тільки на спілкування з природним довкіллям та розвиток дбайливого ставлення до живої і неживої природи, а і для формування особистості та моральних якостей, що впливають на соціальні потреби дошкільників в суспільстві. Навчально-виховний процес має бути спрямований на розуміння причинно-наслідкових зв'язків та результатів людської діяльності на природне довкілля і екологію в цілому. Особливого

значення набувають такі форми навчально - виховної роботи, що будуть сприяти розвитку мовлення і мислення, сенсорних, художньо-естетичних відчуттів, та практичного досвіду.

Розуміння взаємозалежності організмів, та умов їх існування розкриває уявлення дітей про природу, як джерело єдності і цінності для людини і навколишнім світом. Педагог, навчаючи дітей розуміти основні проблеми, дає знання про стан навколишнього середовища, формує правильну поведінку дітей, аналізувати та озвучувати свої спостереження, робити найпростіші висновки, а особливо з власної діяльності. Тим самим діти вчаться застосовувати знання у повсякденному житті, спрямовувати власну діяльність на поліпшення навколишнього природного середовища [18].

Ще одним важливим завданням екологічного виховання дошкільників є естетичний розвиток, а саме вміння помічати красу довкілля, милуватись природними. Формуючи у дітей естетичні почуття та шанобливе ставлення до рідного довкілля, педагог скеровує виховний процес на безпосереднє живе спілкуванні з оточуючими предметами природою. Тож, приділяючи достатню увагу емоційно-вольовому аспекту, педагог впливає на розуміння власних дій та вчинків по відношенню до природного довкілля. Саме це має своє відображення у доцільно-екологічній поведінці дитини, у дотриманні норм і правил, під час перебування на природі [34].

Дитина, милуючись об'єктами та явищами природи вчиться помічати красу і тендітність довкілля, тим самим відчуває її цінність, особливість і неповторність. Відчуваючи свій фізичний та емоційний зв'язок з природою, вчиться бережливості і поваги. Естетичне ставлення до природи, знання про її унікальність, пробуджує в дитині морально-етичну культуру, людяність – тобто співпереживання та співчуття. І, як наслідок, спонукають до дій задля її збереження зараз і відновлення в майбутньому. Систематичне ознайомлення дітей з явищами і

об'єктами природи, їх взаємозв'язками і красою дасть дітям збагнути, відчутти і полюбити природу.

Схожі погляди на природу, як фактору, що впливає на виховання дитини, розділяли Я. Коменський та М. Монтессорі. Вони зауважували, що знання про природу, як і знання мови чи математики, впливає на розумовий розвиток дошкільників і має відбуватись з самого раннього віку. Беручи до уваги, що людина, як частина природи, повинна розвиватись відповідно до законів природи, так само, як і виховання дитини має відбуватись відповідно до природи самої дитини і її можливостей. Природне оточення безпосередньо має вплив на формування в дитини моральних якостей. Фізичний і розумовий розвиток дошкільника, відбувається на одному рівні з інтелектуальним і емоційним. Щоб розвинути в дитині і відповідальність, людяність, бережливе ставлення та співпереживання до всього живого, треба залучати дитину до праці в природі, дати їй можливість безпосередньо спілкуватись зі світом рослин і тварин.

На важливість перебування дитини на лоні природи для всебічного розвитку наголошували Песталоцці, В. Одоєвський та Є. Тихєєва. Їх наукові праці були присвячені проблемі розвитку розумових здібностей людини шляхом пізнання законів природи. Дитина на різних етапах розвитку, в кожній віковій групі найбільше спроможна до пізнання навколишнього середовища, природи і всіх її проявів і різноманітності. Глибоке пізнання і сприймання природи, уважне ставлення до неї є запорукою формування пізнавальних навиків та таких якостей, як спостережливість, вміння вирізняти серед навколишніх предметів відмінності, вміння бачити зміни у взаємозв'язку з предметами в докільці, розвиток мовлення.

Виховання здорової та різнобічно розвиненої дитини, на думку науковців, має відбуватись відповідно віковим потребам та під час практичного досвіду взаємодії з природою. Ця діяльність, що включає в себе працю на городі і в саду, догляд за рослинами та тваринами, має великий вплив на формування не тільки

знань та навичок а і на гармонійний розвиток естетичних та емоційних почуттів [29].

Велику увагу розвитку фізичного здоров'я приділяли Ж. Руссо, Ф. Фребель та К. Ушинський. На їх спільне переконання природне виховання тісно пов'язане з працею в природі, перебуванням дитини на свіжому повітрі. Саме ця умова є неоціненим засобом у формуванні не тільки фізичного тіла, а і методом пізнання, що має вплив на розвиток таких розумових якостей як увага, допитливість, уява та пам'ять. В основі ідеї природного виховання є важливість організації навчального процесу з опорою на особистість дитини, на її внутрішні «активи» та потенціал. Формування особистості дитини відбувається через наочність всього навчального процесу а використання природи, як елементу об'єднання розвитку і виховання. Саме праця в природі, догляд за рослинами і тваринами не тільки впливає на розвиток естетичних та моральних почуттів а і готує дитину до життя, виховує працьовитість, вольові якості та привчає до порядку а найголовніше – формує ціннісне ставлення до природи і життя навколо. У своїх працях, науковці особливої уваги приділяли ідеї створення та організації городів і садів на територіях закладів освіти та проведенням більше часу за межами приміщення задля наближення дітей до природного середовища [50].

Ідею формування дитини шляхом спостереження та спілкування з рідною природою розділяли С. Русова, Т. Комарова та В. Сухомлинський. За переконанням педагогів природа це не лише об'єкт пізнання і сфера діяльності в будь-якому напрямі, а і перший вихователь та вчитель дитини, а природознавство – перша наука [41]. Природа поєднує всі чинники для формування у дитини всіх основних якостей – фізичних, розумових, естетичних та інтелектуальних, а дбайливе ставлення до довкілля формує духовні і моральні якості, що впливає на особистість. Об'єднання таких умов, як праця, творчість, краса, слово, співпереживання є основним фактором виховання та пізнання навколишнього

світу і має визначати систему виховання, а впровадження і розвиток екологічного виховання в дошкільних закладах, має орієнтувати навчально-виховний процес на гуманістичні засади, та на моральне виховання. Використання різних видів продуктивної діяльності – трудової, ігрової, дослідницької і образотворчої формує в дитині основи особистості і впливає на позитивне та ціннісне сприйняття природи. Зокрема В. Сухомлинський наголошував, що сприйняття довкілля і оточуючих предметів відбувається безпосередньо через дотик, слух та зір, і наголошував про необхідність проведення занять на свіжому повітрі в поєднанні з сімейним вихованням, батьківським прикладом і досвідом [46].

На думку педагогів, схильність до пізнання у дитини виникає через зацікавленість, занурення та тісне пізнання саме рідної місцевості та природного середовища, в якому вона зростає, тим самим виховуючи в дитині патріотизм і почуття гідності.

Психологічні дослідження даної проблеми були висвітлені у працях С. Дерябо, В. Ясвіна та Ж. Піаже в яких доводилась залежність пізнавальної активності дитини, вікових та психологічних особливостей дітей дошкільного віку. Вчені зазначали, що когнітивний розвиток психіки та особливості мислення дитини впливають на процес формування екологічної свідомості і спирається саме на вікові ознаки дитини. Дитина до 6 – 7 років зазнає фізіологічних змін – змін у корі головного мозку, що впливають на її поведінку, психоемоційний стан, пізнавальні, естетичні та творчі здібності. Когнітивні здібності дитини в цьому віці перебувають на високому рівні і вона усвідомлює цінність природи та необхідність бережливого і відповідального ставлення до навколишнього середовища в якому вона зростає. Вчені зазначали, що у дитини старшого дошкільного віку формується власний світогляд та загальне уявлення про навколишній світ, природні явища і природне середовище; живу і не живу природу; предмети та об'єкти природи, а під час певної діяльності формуються

вміння та навички [31].

Досліджуючи праці таких сучасних науковців, як Л. Артемової, А. Богуш, З. Борисової, Н. Виноградової, Н. Лисенко, С. Ніколаєвої, З. Плохій, Н. Яришевої та ін., а також вивчаючи та аналізуючи психологічні праці Л. Виготського та О. Запорожця, ми побачили, що саме дошкільний вік, який характеризується фізіологічними та психологічними аспектами, впливає на поведінку дитини, на ступінь розвитку естетичних та емоційних почуттів, визначає рівень пізнавального інтересу, готовність одержувати і свідомо сприймати інформацію. В цьому віці у дитини формуються когнітивні процеси спрямовані на екологічну свідомість, і вона має високий рівень наочно-образного мисленням.

Особливого значення в виховному процесі, вихователь має приділити саме розвитку і формуванню емпатії до навколишнього світу. Розвиток емоційної складовою, саме в цей період набуває нового значення – дитина сприймає навколишнє природне середовище більш емоційно, з'являється розуміння, що людина це частина природи і всі дії мають наслідки. Форми і методи ознайомлення дитини з природою мають забезпечувати чуттєве сприйняття, чіткі уявлення про навколишній світ, наочне знайомство дітей з живою природою, безпосередню участь та практичну діяльність в природі.

Таким чином, проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, ми можемо сказати, що в минулому педагоги приділяли багато уваги розвитку фізичного і інтелектуального розвитку дитини шляхом безпосереднього перебування та спілкування з природнім середовищем, спостереженням і праці в природному довіллі. У своїх працях і наукових дослідження, вони зазначали, що розвиток допитливості, емоційності і чуттєвості, співчуття, моральних якостей відбувається під впливом саме екологічного виховання.

Аналізуючи праці психологічних досліджень, ми виявили, що старший дошкільний вік дитини найбільш сприятливий для формування екологічної

культури та емоційно-ціннісного ставлення до природи. Завдяки психологічним особливостям дітей старшого віку, пізнавальна активність, як складова інтелектуальної діяльності, проявляється в потребі засвоєнні нових знань про навколишній світ, в потребі емоційного сприйняття – зацікавлення, захоплення, емпатії до живої природи; в потребі власної діяльності, демонстрації власних знань та вмінні застосовувати їх в повсякденній діяльності; в потребі аналізувати і робити власні висновки. Завдяки віковим особливостям, дитина старшого дошкільного віку має всі психологічні передумови для розуміння природи не лише, як середовище існування людини, а і як предмет духовного та емоційного сприйняття [39].

Спостереження, прогулянки, екскурсії, праця в природі, художньо-продуктивна діяльність, природоохоронна активність є дієвими і соціально-важливими методами ознайомлення дитини з природою. Саме в такий спосіб у дитини формується екологічна свідомість, і як наслідок – екологічна поведінка. Дитина вчиться доглядати за кімнатними рослинами, домашніми тваринами, зимуючими птахами – тим самим виражаючи свої почуття емпатії та відповідальності. Тож, усвідомлене почуття любові до світу природи призводить до почуття емоційного задоволення і власної значущості, тим самим сприяє розвитку позитивних особистісних якостей дитини, що впливає на її подальше формування [3].

1.2. Нормативне та методичне забезпечення формування екологічної компетентності старших дошкільників.

Актуальність екологічного виховання визначає основні напрямки освітньої діяльності кожного сучасного ЗДО. Концепцією екологічного виховання дітей дошкільного віку є визначення, спрямування і реалізація навчально-виховної роботи для формування у дошкільників екологічної культури та розвиток

відповідальної особистості у ставленні до оточуючого середовища. Створення відповідних навчально-виховних програм в Україні було зазначено в Базовому компоненті дошкільної освіти, який є Державним стандартом дошкільної освіти, що затверджений Міністерством освіти і науки України [1].

Розвиток екологічної культури, в умовах еколого – економічної кризи в Україні, має на меті розвивати в дошкільнят особистісні якості, що вплинуть на формування майбутньої екологічної свідомості, поведінки і загальнолюдських рис дитини. Вирішення саме цих завдань і має на меті виховувати в дітях екологічну компетентність, що об'єднує в собі естетичний та гуманний розвиток майбутнього покоління. Сукупність певних базових знань з основ екології – є запорукою формування інтелектуальних, естетичних і моральних якостей дитини [13].

Потреби екологічної освіти формують розвиток системи мотивів індивідуальної поведінки дитини, які включають:

гуманістичні мотиви – бажання піклуватись і захищати, вміння виражати добро і співчуття до всього живого;

естетичні мотиви – розвиток інтересу до найближчого природного оточення дитини; бажання бачити красу рідної природи, милуватись і оберігати довкілля;

гігієнічні мотиви – розуміння дитиною впливу природних чинників на самопочуття і власне здоров'я;

патріотичні мотиви – цінування, прагнення охороняти та приумножувати багатства природи своєї Батьківщини;

економічні мотиви – розуміння взаємозв'язку стану природи, як ресурсу та основного чинника для розвитку суспільства, його прогресу та процвітання;

наукові мотиви – прагнення людей до пізнання законів природи її об'єктів та явищ і розуміння їх складних зв'язків [4].

Заклади дошкільної освіти, орієнтуючись на вимоги програми основного документа Базового компонента дошкільної освіти, спираються на основні

аспекти еколого-природничого виховання, а саме:

- всебічне і широке використання всього доступного природного середовища, з яким контактує дитина, в межах закладу. Поглиблене вивчення оточення протягом навчального року;
- різноманітна практична діяльність дітей на постійній основі – спостереження та праця в живій природі (сад, город, зелені насадження на території закладу);
- створення відповідних умов для догляд за рослинами і тваринами в зеленій зоні (живий куточок у групі); годівля птахів, природоохоронні заходи;
- застосування ігрової діяльності в навчанні, та використання ігрових та проблемних ситуацій для вирішення певних завдань – постійне використання спеціальної тематичної дитячої літератури з художньо-пізнавальним змістом.

Державні дидактичні програми, окреслюють всі розділи освітньо-виховного процесу визначають рівень екологічної компетентності дитини і відповідають вимогам загальної освіченості дитини старшого дошкільного віку.

Авторські – альтернативні державним, експериментальні і за тематикою базуються на окремих розділах. Всі вони спрямовані на реалізацію завдань екологічного виховання та формування певних знань, вмінь та навичок у всіх сферах життєдіяльності дитини і окреслені основними вимогами Базового компонента дошкільної освіти.

Державні програми «Малютко» і «Дитина» акцентують свою увагу на ранньому знайомстві дитини з природою. Вихователь вводить в освітньо-виховний процес поняття світогляд і світосприйняття, а вивчення рідного оточення супроводжується формуванням пізнавального інтересу, емоційного сприйняття, любові та поваги до всіх об'єктів живої та неживої природи. Показником розвитку

екологічної свідомості дитини є бажання взаємодіяти з природнім довкіллям з вираженим емоційно-ціннісним і етичним сприйняттям оточуючого середовища.

Програма «Українське дошкілля» наголошує і акцентує увагу на пізнавальному розвитку дошкільника через позитивну взаємодію з навколишнім середовищем через самовираження шляхом власної дослідницької і повсякденної діяльності. Зміст екологічного виховання полягає у ознайомленні з природоохоронною діяльністю і формуванні доцільної поведінки в навколишньому середовищі через любов та повагу до рідної природи.

У програмі «Впевнений старт» наголошується на формуванні пізнавального розвитку дітей дошкільного віку шляхом засвоєння загальноприродничих знань та уявлень, що є показником компетентності дитини відповідно віковим вимогам.

Державна програма «Я у Світі» зосереджена на питаннях ціннісного ставлення до довкілля шляхом формування базових якостей, таких як навичок та бажання доглядати і оберігати блага природи; формування морально-доцільної поведінки і почуття відповідальності за власні дії; формування естетичних почуттів та здатності до емпатії [11].

Авторські програми діляться на три групи в залежності від спрямування – біоекологічні, естетичні та соціальні. Всі вони спрямовані на поглиблене екологічне виховання але відрізняються змістом та поданням.

До біо-екологічного напрямку належать програми класичної екології, що спрямовані на знайомство дитини з певними взаємозалежностями між об'єктами живої природи, окремими екосистемами. Серед програм і авторів цієї групи ми можемо назвати такі, як: «Екологічна стежка» – А. Корольова; «Юний еколог» – С. Ніколаєва; «Ми» – Н. Кондратьєва; «Природа і рух» – Г. Беленька, О. Богініч та ін.

Тематична програма «Юний еколог» покладає в основу теоретичні та практичні наукові дослідження. Зміст екологічного виховання дошкільнят полягає не тільки

у засвоєнні дитиною основних екологічних знань в процесі навчально-виховної роботи від педагога, а і в умінні застосовувати ці знання в побуті та на практиці, тобто засвоєння правил та норм екологічної поведінки. Ця програма розкриває зміст основних понять, за такими підрозділами, як людина і середовище, організм і середовище, живі організми і середовище [5].

Програма «Ми» визначає основний зміст екологічного виховання, як пізнання людини в цілому – її природу, взаємозв'язків з іншими людьми та природнім довкіллям.

До естетично-екологічної групи належать програми, які приділяють значну увагу розвитку естетичних та моральних почуттів, і цей напрямок освітньої діяльності виступає, як фундамент формування екологічної свідомості та поведінки дитини.

З огляду на ідеї цих програм повітря, земля, вогонь та вода як об'єкти природи, виступають як певні «стихії», і розглядаються окремо одна від одної. До цієї групи належать такі програми : «Природа і художник» – Т. Копцева; «Веселка» – В. Ашикова, С. Ашикова; «Планета – наш дім» – І. Булавина, М. Найденська та ін.

Авторська програма « Природа і художник» має складну структуру та вивчає навколишній світ блочно – більш поглиблено та детальніше . Тематичні напрямки «Світ людини», «Світ природи» та «Світ тварин» спрямовують освітній процес на розвиток творчої діяльності дитини, емоційність та образне мислення.

До соціально-екологічної групи належать програми, що розкривають всі соціальні взаємозв'язки і об'єднують такі напрямки як людинознавство та економіка. Це «Економіка та екологія» – Л. Кларіна; «Ми – земляни» – М. Вересова; «Дитячий садок 21ст.» – Т. Потапова.

Програма «Економіка і екологія» розрахована на дітей 6– 10 років. Авторка програми робить акцент на розвиток соціальної, екологічної та економічної свідомості дитини через формування у дитини певних понять соціального

значення. А саме аналіз загальнолюдських потреб, розуміння та усвідомлення доцільного та відповідального природокористування.

В програмі «Дитячий садок 21 ст.» авторка робить акцент не тільки на розвиток у дитини громадської позиції, знання прав людини а і на формуванні екологічної поведінки, що включає формування гуманності – виховування шанобливого і дбайливого ставлення до природнього оточення та бажання взаємодіяти з світом природи.

«Природа і рух» – авторська програма наукового складу НПУ ім. М. Драгоманова. В ній за основу покладена філософія американської системи «Step by step» що, на сам перед, враховує такі складові, як особливість національного світогляду та поетапне ускладнення під час навчання з огляду на освітні можливості дитини. Ця програма поділяє розділ «Дитина в світі природи» на чотири підрозділи. А саме: «Дитина в світі неживої природи», «У природи немає поганої погоди», «Дитина знайомиться зі світом тварин» та «Дитина у світі тварин». Дотримуючись цієї системи дитина отримує знання, вивчаючи ці підрозділи паралельно з урахуванням власних можливостей і темпу.

Ця програма, на нашу думку нетрадиційна. Але її зміст і форма подання цікава та пізнавальна – вона містить авторські природничі казки, національні аспекти, що пов'язані з історичними фактами співіснування наших предків і природи, тощо. Вона розрахована не тільки на педагога, як організатора освітнього процесу, а і на батьків, які безпосередньо зацікавлені в освітніх досягненнях власної дитини.

«Розвиток» – програма розроблена під керівництвом Л. Венгера, зорієнтована на ознайомлення дітей дошкільного віку з природою як з основним інструментом пізнання не тільки навколишнього світу а і власне самого себе. В одному з розділів цієї програми «Ознайомлення з природою дошкільника» акцент ставиться на тому що інтелектуальні та творчі здібності дитини формуються під час ознайомлення з живою і не живою природою, її об'єктами та явищами. Екологічна

свідомість формується не лише на заняттях. Під час практичної діяльності та спостережень на прогулянках, формуються основи екологічної поведінки, як результат вже засвоєних знань, а такі поняття як уточнення, узагальнення, систематизація набувають сенсу та отримують відображення у діяльності дитини.

Програма «Веселка» авторства С. Ашикової та В. Ашикової має на меті формування світогляду та особистих якостей дитини з акцентом на моральні та творчі задатки. Ця програма в своїй структурі має декілька окремих ліній: «Мистецтво», «Небо», «Планета Земля», «Світочі».

Зміст програми «Наш дім – природа»(Н. Рижова) з екологічне виховання дітей 5– 7 років, полягає у доступності, науковості, системності, дієвості та гуманності. Освітній процес спрямований на формуванні таких понять, як взаємозв'язки в природі, різноманітність об'єктів та предметів оточуючого світу, зміни та циклічність природних явищ, тощо. Становлення особистості дитини відбуваються під час розвитку всіх соціально-моральних якостей, етичних та гуманних почуттів.

Ще одна, на нашу думку, змістовна авторська програма автора Д. Романовської – «Світ навколо нас – і я його частина» яка заслуговує особливої уваги[43].

Мета цієї програми – формування у дитини еколого-психологічного досвіду шляхом екопсихотренінгу. Під час занять (тренінгів) діти самостійно вчаться встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та розуміти залежність між існуючими екологічними та валеологічними системами. Формування морально-етичних принципів є запорукою гуманного ставлення до світу природи до всього живого на планеті, та запобігання негативного впливу на нього з боку людської діяльності. Основою цієї програми є формування стійкої емоційної складової особистості дитини. Розвиток і становлення естетично-гуманних почуттів виховує позитивне бачення та світогляд, що характеризує екологічну культуру дитини. Екопсихотренінг дієвий як в індивідуальній (дитина розв'язує певну екологічну,

моральну чи психологічну проблему, самостійно обираючи спосіб) так і в груповій роботі(тематичні конкурси, командні змагання із засвоєних знань з екології та валеології).

Метою екопсихотренінгу є:

- усвідомлення дитиною поняття «Природа» та її значення для життєдіяльності людини, для рослинного та тваринного світу;
- формування екологічних уявлень, в системі взаємозалежності діяльності людини, і її впливу на довкілля;
- розвиток особистісної екологічної компетенції (екологічної свідомості та екологічної поведінки);
- допомога і сприяння психічному здоров'ю дитини;
- формування вмінь і навичок при взаємодії з природнім довкіллям.

Завданням державних і авторських програм є формування екологічного мислення у дітей дошкільного віку, формування цілісного уявлення про світ живої і неживої природи і взаємозалежності людини і природнього довкілля.

Екологічне виховання, не обмежується окресленими програмами і сприяє всебічному інтелектуальному та фізичному розвитку дитини паралельно з розвитком соціальної, духовної, естетичної складової дошкільника.

Поєднання екологічного виховання, власних знань, уявлень і переконань, як наслідок, мають практичне продовження у вигляді результатів власної діяльності. Наочно спостерігаючи за трудами власної праці (в куточку природи, чи на природі в межах дошкільного закладу) дитина отримує позитивні емоції і бажання отримувати нові знання. Розуміючи і усвідомлюючи проблеми забруднення, раціонального природокористування а також негативного впливу людської діяльності на довкілля – дитина інтуїтивно прагне використовувати в побуті набуті знання і намагається продовжувати удосконалювати свої навички на користь природнього оточення.

На ефективність навчально-виховної роботи вихователя з формування природничо-екологічної компетенції дитини впливає співпраця з батьками дітей, залучення їх в освітній процес.

Д. Петяєва визначала залежність вікових особливостей дітей дошкільного віку і здатність до наслідування дорослим, що впливає на формування осмисленої екологічної поведінки. Сімейне виховання, особистий приклад батьків та їх поведінка – перша і основна ланка в цілій системі екологічного виховання. Спираючись на наочний приклад – поведінку дорослих і середовище, в якому зростає і виховується дитина, ми можемо визначити рівень готовності дитини до засвоєння екологічних знань і розуміння, як їх застосовувати в повсякденному житті[30].

Для формування екологічної компетентності дитини – дорослі повинні мати почуття громадської відповідальності та морально-етичні якості. Маючи елементарні екологічні знання, дорослі стають головним прикладом екологічної поведінки – ціннісного ставлення до природного довкілля, почуття емпатії до всього живого в природі, естетичних почуттів тощо.

Для досягнення повного взаєморозуміння та результату педагог проводить з батьками традиційні і нетрадиційні форми роботи, а співпраця в цілому відбувається в двох напрямках: педагог – батьки (батьківські збори, бесіди, проведення анкетувань, задля визначення екологічної обізнаності, консультації) та педагог – дитина – батьки (свята, вікторини, командні змагання, тематичні фотовиставки, спільні екскурсії та відкриті заняття, організація різних заходів з прибирання прилеглої території (суботники), та інші заходи з підтримки природнього довкілля тощо).

Спираючись на мету навчально-виховного процесу, основні форми роботи з дітьми, мають екологічне спрямування у всіх видах діяльності дошкільника. Серед таких форм роботи ми виділяємо такі, що ознайомлюють дитину з особливостями

життя, характерною поведінкою, способом харчування і пересування тварин – рухливі ігри: «Пташки і кіт», «Совушка-сова», «У ведмедя у бору», «Квочка з курчатами», «Ведмідь і бджоли», «Кіт і миші» [51].

Екологічні настільно-друковані ігри (доміно, карти, кольорові таблиці, розрізні картинки та пазли), наприклад, «Зоологічне лото», «Лото малятам», «Хто де живе?», «Лісові й лугові квіти», «На прогулянці», «Ботанічні піжмурки», «Свійські тварини». Під час гри, діти не тільки засвоюють знання, але і вчаться командній грі, більш тісному спілкуванню, допомоги один одному, доброзичливості, обміну думок і інформацією [23].

Дидактичні ігри, як основний метод навчально-пізнавальної, розважальної та ігрової діяльності, дають можливість дитині навчатись граючи і навпаки граючи-навчатись, незважаючи на те чи це індивідуальна чи колективна форма роботи. Отримані знання під час дидактичних ігор, дитина зазвичай готова спрямовувати і використовувати в повсякденній діяльності і в житті [8].

Екологічна казка. Цей метод дає можливість дитині вчитись милуватись і захоплюватись рідною природою, її красою не зважаючи на пору року та погодні обставини, вчить дбати про оточення, розуміти доцільність збереження її благ, розуміти причини забруднення довкілля тощо. Така форма спілкування дитини з природнім довкіллям вчить дитину не лише фантазувати і мріяти а і складати розповіді, казки, розвиває вміння висловлювати власні думки, почуття та емоції, переконання, виявляти власне ставлення до явищ природи, розвивати мовлення [10].

Практична діяльність дозволяє сформувати усвідомлення власних дій в природньому середовищі та їх наслідки на довкілля. Під час практичної діяльності, отримавши певні результати від власних дій, дошкільник отримує задоволення, що позитивно впливає на його емоційний стан та самооцінку. За результатами конкретних дій – догляд та турбота за рослинами і тваринами в ЗДО,

вдома чи в інших умовах, дошкільник не тільки отримує певні навички по гуманній, природоохоронній діяльності а сприяє розумінню, що будь яка праця та діяльність потребує відповідних знань, значних зусиль і терпіння. Теоретичні знання перетворюються на практичні, дитина розуміє і має бажання застосовувати їх в повсякденному житті, тим самим підвищується екологічна свідомість, екологічна культура, та екологічна компетентність в цілому [52].

Освітній процес в ЗДО з екологічного виховання буде ефективним, якщо навчально-виховна робота буде базуватись на практично-дослідницькій діяльності і проводитись щодня під час різних видів діяльності, в природних умовах, за участю дорослих і батьків.

Емоційне сприйняття краси рідного міста, птахів, дерев, квітів, змін в погоді, сезонних змін є підґрунтям для залучення дітей до дослідницької діяльності. Саме довгостроковий чи короткостроковий проєкт, в залежності від завдань, вікових особливостей та спроможності дітей, виступає як метод ефективного процесу навчання [20].

На нашу думку, саме практична дослідницька діяльність і проєкт, як основна ланка формування екологічної компетенції дитини, об'єднує всі форми роботи, що закладені в освітній процес. Під час роботи над проєктом діти займаються спостереженням – вчать помічати і фіксувати зміни, особливості, спільне і відмінне. Під час художньої праці – малюють, ліплять, створюють апікації, що добре впливає на розвиток дрібної моторики, розвиток уяви, естетичних почуттів, зосередження, творчих здібностей; вчать емоційно сприймати художнє слово – ознайомлюються з тематичною літературою – художніми творами(віршами та оповіданнями) вчать переказувати їх зміст, виділяти головне, висловлювати власне відношення і власну думку, вчать самостійно складати невеличкі оповідання і розповіді[28]. Під час досліджень активно грають, застосовуючи логіку і вже набуті знання, вчать встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Нашу думку одне з пріоритетних завдань ЗДО є створення і дотримання цілеспрямованого освітнього процесу і залучення всіх напрямків і форм навчально-виховної роботи щоб кожний етап розвитку і становлення особистості дитини відбувався паралельно формування екологічної свідомості.

Ефективністю екологічного виховання, педагогічного впливу і освітнього середовища є показники сформованості екологічної компетентності дитини, а саме:

- вияв позитивних емоцій на явища природи; позитивне ставлення до праці в природі, та дбайливе ставлення до мешканців куточка природи;
- сформованість відповідного ставлення до порушень правил поведінки в природі(негативні засуджуючі емоції);
- сформованість уявлень і знань про рослинний і тваринний світ, про їх зв'язок і взаємозалежність;
- усвідомлення правил природокористування (охорона довкілля, дбайливе і економне користування дарами природи);
- сформованість уявлень і знань про рослинний і тваринний світ, про їх зв'язок і взаємозалежність;
- володіння правилами поведінки під час перебування в громадських місця (екскурсії, прогулянки).

Висновки до розділу I

Природа, як один з головних засобів формування дитини дошкільного віку, має великий вплив на гармонійний розвиток особистості зі стійкою моральною позицією.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав нам доцільність та актуальність екологічного виховання дітей 6 – 7 років, та довів вплив вікових особливостей дитини на її потреби в пізнанні, допитливість і цікавість, чуттєвість і

емоційне сприйняття навколишнього середовища, на формування екологічної компетенції, що впливає на її поведінку у природньому довкіллі і ставленні до Природи, як до частини самої людини.

В системі сучасної освіти екологічне виховання спрямоване на спільну мету окреслену потребам сучасного суспільства. Сімейне виховання, батьківський приклад, доцільно організований освітній процес з використанням різних форм і методів навчально-виховної роботи в ЗДО забезпечать належний рівень розвитку екологічної культури і поведінки.

Екологічне виховання, як багатоманітний і різнобічний процес, включає в себе сукупність загально-екологічних знань, що впливає на мислення і світогляд дитини; на формування екологічної свідомості дитини – ціннісне та дбайливе ставлення до природи; на засвоєння дитиною доцільно-екологічної поведінки та формування загальнолюдських, морально-етичних цінностей в процесі взаємодії з навколишнім довкіллям.

Спираючись на дослідження і аналіз програмного забезпечення, що ґрунтується на Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства» та права дитини і визначають зміст і завдання екологічного виховання, ми можемо зробити висновок, що всі вони спрямовані на розвиток і реалізацію екологічної освіти в ЗДО, і наповнюють зміст навчально-виховного процесу враховуючи потреби і можливості дітей дошкільного віку. Вміння застосовувати набуті знання і досвід в повсякденній діяльності, формують високодуховну особистість з почуттям естетико-емоційної гармонії, що поєднується з фізичним та інтелектуальним розвитком.

Розділ II

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРАКТИЦІ РОБОТИ СУЧАСНИХ ЗДО

2.1. Вплив проєктних технологій на освітній процес та формування екологічної компетенції старших дошкільників

Сучасна дошкільна освіта перебуває в процесі пошуку нових ідей і нових шляхів розвитку для вдосконалення освітнього процесу. Впродовж останніх десятиріч головним завданням діяльності дошкільних навчальних закладів є пошук нових концепцій, ідей та шляхів розвитку для того, щоб орієнтуватись в нових напрямках сучасної освіти. Цей період є передумовою для освоєння нових форм навчально-виховної діяльності, і на самперед, для освоєння та удосконалення певного стилю роботи [15].

Спираючись на Закон України «Про дошкільну освіту» і Базовий компонент дошкільної освіти, що об'єднує Концепцію виховання дітей, сучасні ЗДО не достатньо спрямовують свою діяльність на концептуально нові підходи до викладення змісту дошкільної освіти, а педагогічний процес орієнтується на особистісний підхід. Маючи за мету удосконалити навчально-виховний процес та підходи до роботи з дошкільниками, педагоги орієнтуючись на перспективу, тісно і повноцінно взаємодіють з дошкільниками і їх батьками, для формування у дітей життєвої компетентності та розвитку особистості.

Чинником-стимулом в розвитку дошкільної освіти стала інноваційна діяльність, як оновлений і вдосконалений процес, об'єктом якого є програми і проєкти в освітньому просторі. Суб'єктами інноваційної діяльності і є педагоги, педагогічні колективи які ставлять перед собою певні цілі і є рушійною силою для їх виконання [8]. У цьому випадку, педагогічний колектив і окремий педагог у

власній роботі повинен докорінно змінити власний підхід до роботи з дітьми переорієнтуватись таким чином, щоб дитина незмінно перебувала у центрі уваги під час освітнього процесу. Педагог має докласти певних зусиль а саме урізноманітнити зміст, методи, засоби виховання і навчання. Педагог має бути сучасним і варіативним, має вміти організовувати і спрямовувати життя дитини дошкільного віку керуючись вимогам Базового компоненту дошкільної освіти. Цалісний і комплексний зміст цього освітнього процесу виступає залогом розвитку особистості, становлення життєвої компетенції. Тож педагог, за цих умов, має спрямовувати освітній процес за принципами оновленого підходу до розв'язання певних проблем, що постають перед ними в процесі виховної і навчальної діяльності, на освоєння і застосування проєкної технології.

Проєктні технології визначають процес екологічного виховання, як формування екологічної компетентності і ґрунтується на взаємодії з природнім середовищем що є в оточенні дитини [22]. З педагогічної точки зору, будь який проєкт під час реалізації має на меті об'єднати зміст, форми, методи виховання дошкільників, шляхом навчальних та розвивальних завдання. Також включає в себе інші види дитячої діяльності – домашні завдання, заняття, ігри, спостереження, художнє слово, праця, виконання доручень. Також, особливе місце посідає і робота з батьками – залучення їх до різних видів спільної діяльності на певних етапах проєкту. Г. Ващенко, відносив метод проєктів до активних методів навчання і вважав їх цінність у привчанні дошкільників до запланованої і систематичної роботи [9].

Через впровадження проєктних технологій в роботі, як ефективного способу реалізації завдань, педагог реалізує актуальні задачі і має змогу:

- підвищити професійну майстерність;
- отримати досвід в організації колективної роботи і отриманні спільного результату;

- опанувати методи і прийоми стимулювання творчого потенціалу кожної дитини, на кожному етапі проєкту;
- спонукати дітей до самостійної постановки цілей і пошуків оптимальних шляхів вирішення проблем.

Застосування проєктної технології позитивно впливає на дошкільника, і полягає у таких проявах:

- формування особистості та розвиток у дітей інтелектуальних і творчих здібностей;
- стимулювання та мотивація дітей отримувати теоретичні та практичні знання і вміння їх застосовувати під час діяльності в повсякденному житті;
- набуття нових, різнобічних знань і навичок;
- розвиток пізнавальної мотивації, активності, ініціативності і допитливості; розкриття потенціалу і завдатків до розвитку творчої, практичної і трудової діяльності;
- формування емоційної стабільності;
- формування прагнення самостійного пошуку та розв'язання певних проблемних ситуацій;
- розвиток вміння співпрацювати з дорослими і однолітками, обмінюватись думками, висловлювати і відстоювати власні переконання;
- підвищення самооцінки дитини.

Основою впровадження проєктів, як методу роботи в закладі дошкільної освіти є організаційний етап, що включає вивчення освітніх можливостей та вивчення і створення спеціального простору – для ігрової та трудової діяльності дитини, для спостережень та різноманітної дослідницької діяльності. А саме: куточки живої природи в групі, город на підвіконні, бібліотека, середовище різноманітних дидактичних ігор, а також екологічні стежини, з зупинками цільового направлення,

город, квітник, тощо. Цей етап також розрахований на загальну діагностику педагогічного колективу [38].

Шляхом діагностики, метою якої виступає з'ясування потреб навчально-виховної програми, визначається необхідність та доцільність впровадження і подальшого застосування певної методики. І саме такий метод, як проєктна діяльність, дозволяє простіше і доступніше досягти певної мети. Для педагога освітньо-виховний процес стає послідовним і зорієнтованим в певному напрямку, спрямованим на особистісний розвиток дитини та формування у неї певної компетенції. Тому така модель виховання набуває неабиякої пріоритетності в роботі сучасного ЗДО.

Для педагогічної вмотивованості, набуття індивідуального досвіду, щоб покращити навчально-виховний процес а також, для впровадження проєктних технологій в ЗДО, мають бути створенні спеціальні умови, а саме:

- надання можливості для підвищення фахової компетентності вихователів;
- можливість варіативності під час роботи (підгрупові заняття, індивідуальні, командні);
- забезпечення наочності (доступний демонстративний матеріал, предмети та об'єкти практичної діяльності);
- надання можливості для розвитку творчих здібностей і застосування набутих знань на практиці (емоційна складова та моральне задоволення);
- надання можливості планувати, організовувати навчально-виховний процесу, та втілювати творчий задум, спираючись на особистісно-професійні потреби;
- створення відповідних умов для повноцінної взаємодії з вихованцями і їх батьками(використання різних форм роботи та видів діяльності);
- заохочувати вихователів до потреби у інноваційній діяльності.

2.2. Стан проблеми дослідження в практиці роботи сучасних ЗДО

Для реалізації будь-якого проєкту в ЗДО передбачена тісна взаємодія між методистом і педагогом і на практиці складається з таких етапів:

Організаційний. На цьому етапі визначається тема проєкту, визначення і обґрунтування мети, першочергові цілі і завдання дослідницької діяльності; підбір і опрацювання методичної літератури з проблеми. Проводиться методично - діагностувальна робота з педагогом, задля визначення його підготовки, а саме володіння ним теоретичними знаннями, практичними навичками і орієнтації в інформаційному просторі. На цьому етапі для педагога за потребою проводяться консультації, тренінги, семінари, тощо.

Аналітично-пошуковий. На цьому етапі відбувається забезпечення педагога базовими теоретичними знаннями, підготовка існуючих і створення нових відповідних умов, обоснування обґрунтування та визначення мотивації для пошукової і дослідницької діяльності.

Практичний. Цей етап передбачає безпосередню роботу по розробці і втіленню проєкту. Практична робота з дітьми, узагальнення всіх видів форм і методів діяльності, презентація майбутніх здобутків і теоритичних досягнень.

Узагальнювальний етап – підбиття підсумків, фіксація результатів проєктної діяльності та порівняння їх з метою та очікуваними рнзультатами.

З метою послідовної, якісної і результативної реалізацією проєкту відбувається контороль за діяльність, тематичні перевірки, консультації, діагностика, аналіз і виявлення недоліків з боку вихователя-методиста.

Після визначення теми проєкту, мети, цілі та терміну його здійснення, разом з практичним психологом і методистом відбувається діагностика компетентності дітей з проблеми, що необхідні для втілення проєкту. Методом анкетування, дидактичних ігор визначається рівень знань відповідно віковим можливостям дітей. За результатами можна чітко визначити слабкі і сильні сторони

дошкільника, тим самим спрямувати освітню діяльність, та мету проєкта в певному напрямку для освоєння нового матеріалу чи закріплення вже існуючих знань, вмінь та навичок.

Основним завданням сучасних ЗДО є забезпечення формування особистості дитини, розвиток її інтелектуальних, фізичних та соціальних навичок. Ефективність освітнього процесу, як взаємодії з дитиною, є кінцеві результати, що визначають розвиток творчих здібностей, рефлексії, пізнавальної та розумової активності. Тому саме впровадження проєктних технологій є однією з ефективних форм, що сприяє досягненню конкретних результатів в навчально-виховному процесі. Тож, зважаючи на те, що основною ідеєю проєктної діяльності виступає його прагматична складова, тобто результат, те що можна побачити та використати в повсякденній практичній діяльності він (проєкт) як найкраще підходить для задоволення інтересів та потреб дитини, що виражаються у самовираженні, активній самостійній чи спільній діяльності з дорослими і однолітками. Зацікавлення і залучення дітей до проєктної діяльності відбувається, головним чином, через створення проблемних ситуацій, таких що, повинні викликати бажання у дітей взяти участь в проєкті – дати змогу висловити власну думку, вносити свої пропозиції, щодо вирішення проблеми; сприяти формуванню у дітей почуття власної важливості і причетності в її вирішенні. Здобуті знання, під час процесу вирішення проблеми і в період практичної діяльності, певним чином, принесуть практичні навички та емоційне задоволення, і нададуть стимулу для нової активної діяльності, пошуку і розв'язання проблеми.

Взявши за основу безпосередній досвід взаємодії з дітьми старшого дошкільного віку, необхідно зосередитись на певних умовах для реалізації проєкту, як невід'ємну складову навчально-виховного процесу, тим самим розкрити всю суть проєктної діяльності, а саме:

- створення для дитячої діяльності мотивації і сенсу реалізації запланованого—

для чого це робиться, чи корисно це буде для самої дитини, суспільства, природнього довкілля. Які знання та практичний досвід отримає дитина під час проєкта, та як вона може їх використати в житті;

- надання вихованцям можливості самостійно обрати тему та напрямок власних дій самостійна чи командна робота, експериментальна чи дослідницька тощо. Надання можливості самостійного пошуку необхідної інформації та визначення більш корисної для подальших дій і практичного досвіду;
- створення проблемних ситуацій та спеціальних умов для практичного
- спрямування – безпосередня участь дітей на всіх етапах реалізації проєкта що допоможе розкрити її власний потенціал, творчі та інтелектуальні здібності, а також залучення та участь батьків;
- орієнтація навчального матеріалу на виховні та розвивальні завдання певного спрямування;
- об'єднання дитячої практичної діяльності з реальними результатами задля морального та емоційного задоволення дитини від виконання певних завдань та вирішення задач шляхом власних знань і дій.

Проєктні технології, як метод навчально-виховного процесу, передбачають різні нетрадиційні методи діяльності, такі як: пошукова активність, ігрова, інформаційна чи конструкторська. Наповнивши проєкти різними видами роботи та змістовною діяльністю, можна не тільки зацікавити дошкільника, а і сприяти формуванню його вмотивованості, зацікавленості та інтересу до пізнання, сприяти розвитку самостійності, розкрити природні здібності та потенціал, збагатити життєвим досвідом тощо .

Вплив основних видів діяльності, передбачених в проєктах, на розвиток дітей дошкільного віку:

Пізнавальна діяльність дитини. Цей аспект, на нашу думку, є найсуттєвішим. Саме пізнавальна активність виступає дієвим засобом для збагачення духовними цінностями які характеризують ставлення суспільства до природи та відображає міжособистісні стосунки. Саме через пізнавальну активність відбувається інтелектуальний розвиток дошкільника. Під час проєктної діяльності у дитини розвивається розумова активність – вона отримує і засвоює нові знання; ознайомлюється з новими фактами; розглядає проблему з різних сторін, під іншим кутом; робить значимі відкриття і певні висновки; отримує корисні результати; отримує емоційне та моральне задоволення, що відображається у почутті власної значущості.

Трудова діяльність дитини. Вона визначається як основний аспект формування особистісних якостей дошкільника. Саме через трудову діяльність у дитини формуються певні уміння і навички, формується уявлення про взаємодію людини і природи, про значення праці, як виду діяльності, для людини для її життя. При цьому проєктна діяльність наповнює трудову діяльність творчим та інтелектуальним характером, наповнює навчальний процес певним змістом що сприяє удосконаленню способів і методів пізнавальної діяльності. Отримані результати, під час трудової діяльності впливають на розуміння і утворення нових і важливих мотивів для подальшої діяльності, таких як, наприклад: самовираження, самодосконалення, пізнавальні мотиви та соціальні(визнання, відзнака). Не менш важливим аспектом цього виду діяльності, також виступає формування моральних і духовних цінностей а також готовність дитини до свідомої та цілеспрямованої праці.

Комунікаційна діяльність і потреба у спілкуванні. Вона відображає та відтворює основну з умов формування і розвитку особистості у взаємодії в суспільстві, а саме у передачі і засвоєнні певного соціального досвіду. Кожен етап проєктної діяльності не обходиться без взаємодії з іншою людиною, тому

регулювання відносин відбувається під час спільної діяльності – під час передачі інформації, визначенні спільних цілей, обговорення досягнутих результатів, тощо. Дитина отримує певний досвід в груповій роботі і розвиває комунікативні навички.

Ігрова діяльність. Ще одна з пріоритетних, на нашу думку, зважаючи на вікові особливості дитини. Саме цей вид діяльності спроможний відкрити потенціал дитини не тільки з боку всебічного розвитку, він також спонукає до зацікавлення, активності, творчого підходу та емоційності. Серед них – рухливі ігри, настільно-друковані ігри (інтерактивні, екологічного змісту) та дидактичні ігри.

Художня діяльність. Формує сферу пізнання мистецтва через емоційно-естетичне сприйняття та відкриває поняття «природи» самої людини та суспільства в цілому.

Ще одним позитивним аспектом втілення проєктних технологій в освітній процес є зміни в житті групи в цілому – психологічний клімат набуває більш тісного і доброзичливого характеру. Співпрацюючи один з одним діти вчаться комунікації і взаємодопомоги, вчаться спільно оцінювати та вирішувати поставлені задачі, набувають досвіду в умінні домовлятися та поважати думку один-одного, радіти спільній праці та досягнутим результатам.

Головним завданням педагога в процесі впровадження проєктів в освітнє середовище, полягає у поєднанні особистісних якостей із професійною компетентністю. Успішність та результативність проєкту безпосередньо залежить від творчого підходу до навчально-виховного процесу, психологічних, методологічних, культурологічних, гуманістичних, комунікативних, громадянських і соціальних навичок, а також залежить від:

- вміння ефективно планувати, організовувати та реалізовувати та навчальний процес;
- вміння застосовувати інтерпретаційно-комунікативні навички задля

визначення освітньої ситуації та освітніх можливостей дитини, а також для визначення ефективності певних методів у ході роботи;

- вміння креативно та нестандартно організувати освітній процес, використовуючи інноваційні підходи у власній діяльності;
- можливості та вміння використовувати інформаційно-комунікаційних технологій для покращення освітнього процесу;
- вміння поєднувати і виконувати виховну та розвивальну діяльність засобами навчального матеріалу – дидактичних, навчальних та ігрових завдань;
- вміння поєднувати освітній процес і практичну діяльність – а саме застосовувати отримані знання в повсякденній діяльності;
- здатності контролювати кожний етап певного тематичного циклу, а саме – постійно спрямовувати роботу з дітьми задля реалізації спільного задуму в умовах проєкту;
- здатності до моральної рефлексії в оцінці та підтримці морального стану вихованців.

Важливим аспектом для позитивних результатів взаємодії між дитиною і педагогом є аналіз доступності і відповідності поставленої мети та дитячих потреб. Актуальність навчально-виховної роботи в рамках проєкту, буде слугувати приводом для відтворення і практичного використання в повсякденній діяльності дитини. Для забезпечення повноцінної взаємодії вихователя і вихованців, проєктні технології передбачають залучення батьків до спільної діяльності.

Ефективне впровадження і використання проєктної діяльності в ЗДО, на певному етапі дослідницької, творчої чи інтелектуальної діяльності, має обґрунтоване поєднання знань та навичок з різних галузей. Це впливає на вмотивованість – дитина робить те, що їй цікаво і приносить задоволення; на самостійність – дитина обирає той чи інший шлях вирішення проблеми, згідно

ситуації; спрямованість – дитина працює згідно з власним темпом, можливостями, рівнем розвитку і особистим мотивами. А найголовніше, саме завдяки проєкту певна інформація, теоретичні знання дитини перетворюються на практику та конкретну діяльність в повсякденні. Якісне поєднання всіх аспектів і напрямів роботи з урахуванням поставленої мети, з задачами, планами, ідеями, пропозиціями і побажаннями самих дітей – зробить пошуково-дослідницьку діяльність більш змістовною, а проєктну діяльність, як і весь освітній процес більш ефективним і результативним.

Проєкт, як новітня технологія, є найбільш перспективною і актуальною в умовах розв'язання багатьох освітніх завдань. На сам перед це проблеми дошкільної педагогічної практики. Вони включають в себе визначення методичної форми роботи з підвищення фахового рівня педагога, задля вирішення означеної проблеми – впровадження та вміння працювати з проєктними технологіями, а саме методику, узагальнення і використання практичного матеріалу в освітньо-виховному процесі, в роботі з дошкільниками [21].

На нашу думку, навчально-виховний процес, як форма взаємодії педагога і дитини, обумовлений Базовим компонентом дошкільної освіти, передбачає впровадження проєкту, як цілеспрямовану організацію освітньої діяльності задля повноцінного розвитку дитини і набуття нею теоретичних знань та практичного досвіду.

З одного боку – проєкт виступає, як підґрунтя для підвищення професійної компетентності педагога. З іншого – проєкт, як метод пізнання та засіб практичної діяльності є запорукою гармонійного розвитку дитини і визначає шляхи формування ціннісного ставлення дитини до дійсності, до певних систем людських цінностей, до власного оточення та взаємодії з ним. Тому враховуючи суспільні потреби в сучасній освіті, доцільно стверджувати, що впровадження і використання проєктної діяльності в ЗДО цілком обумовлене і виправдане.

2.3. Організація експериментального дослідження та перевірка ефективності впровадження проєктної технології

Актуальністю проєктних технологій, як методу навчально-виховної діяльності в сучасних ЗДО, є чітке і доцільне спрямування освітньої діяльності на формування у дошкільнят зацікавленості до пізнання навколишнього середовища, в потребі спілкуватись з природою, а також в потребі розуміння норм і правил поведінки в довкіллі, наслідків власної діяльності.

Спираючись на вікові можливості, дитина вже чітко сприймає об'єкти і явища природи, залежність живої і не живої природи, взаємозалежність життя людини і навколишнього світу, особливості тваринного і рослинного світу. Діти шести років, в процесі спостережень вже роблять певні висновки і узагальнення. Під час активної взаємодії з природним довкіллям, в процесі трудової чи ігрової діяльності, дитина має змогу самовиражатися через конкретні дії дослідницького змісту та виражати свої емоції і почуття.

Освітня діяльність з екологічного виховання дітей в ЗДО має навчальне, розвиваюче і виховне спрямування. Завдяки цілеспрямованому, комплексному і систематичному підходу відбувається формування системи екологічних знань та уявлень, фізичний і інтелектуальний розвиток дошкільника. Сприяє формуванню особистості дитини, сприяє розвитку морально-емоційних почуттів, гуманного та ціннісного ставлення до природнього довкілля, виховує естетичні і етичні якості дитини. Завдяки певним формам роботи відбувається формування почуття відповідальності та громадсько-патріотичні почуття.

Основним завданням вихователя полягає в методичній і систематичній роботі, гуманного і природовідповідного змісту, спрямованій на ознайомлення і вивчення проблеми формування природничо-екологічної компетенції, задля виконання освітніх завдань – виховувати, вчити, розширювати знання, створювати ситуації для закріплення знань, залучати дошкільників до природоохоронної діяльності

тощо.

Практичне значення проєктних технологій полягає у системному підході до навчально-виховного процесу а також у розробці і підготовці тематичних занять, використання таких видів роботи як екологічні бесіди, бесіди-роздуми, пошуково-дослідницька діяльність з предметами навколишнього довкілля, спостереження під час екскурсій і прогулянок, ігрова і трудова діяльність, праця в природі, читання оповідань природничо-екологічного спрямування В.О Сухомлинського та ін.

Для визначення ефективності практичного застосування проєктних технологій в освітній процес було проведено експеримент на базі ЗДО № 60 «Чебурашка» м. Чернігова. У досліді було задіяно 30 дітей, 50 батьків та 12 вихователів.

Ціллю дослідження було перевірити, вивчити, аналізувати методи і форми роботи сучасних ЗДО, з екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. Опрацювання інформації дало нам змогу пізнати шляхи вирішення досліджуваної проблеми для удосконалення освітнього процесу в майбутньому.

На етапі розробки проєкту були визначені основні цілі для вихователя, а саме:

- підвищення компетентності;
- формування потреби в інноваційному підході до освітньої діяльності;
- вміння створювати відповідні умови для реалізації навчально-виховної роботи та практично-дослідницької діяльності;
- вміння поєднувати і застосовувати різні види діяльності;
- формування особистісно-розвивальної мотивації, вміння орієнтуватись в інформаційному середовищі(вміння використовувати здобуті знання і досвід);
- самореалізація та творчий підхід;
- формувати вміння аналізувати результати роботи;
- стимулювати до співпраці з батьками.

На етапі розробки проєкту були визначені основні цілі для дітей , а саме:

- ознайомлення дітей із проблемами забруднення навколишнього середовища;
- ознайомлення дітей з наслідками і шляхами подолання проблеми забруднення довкілля;
- розвивати уміння робити висновки з власної діяльності та загальнолюдський вплив на екологію в цілому;
- виховувати любов до природи, бажання милуватись та піклуватись про неї;
- виховувати у дітей навички праці у природі, досягати певного результату та отримувати задоволення від практичних дій;
- розвивати вміння відтворювати красу рідної природи шляхом образотворчої діяльності;
- формувати розуміння впливу певних зовнішніх чинників на самопочуття та здоров'я, і використання знань про користь і шкоду на організм людини;
- формувати навички соціально-громадської поведінки.

Також, в ході експеримента була поставлена мета досягти розвитку особистісних якостей дошкільників, а саме:

- відкриття творчого потенціалу та бажання використовувати набуті знання і досвід в побуті;
- покращення уваги, пам'яті, спостережливості;
- бажання і прагнення співпрацювати з однолітками і дорослими;
- вміння не боятися висловлювати свої думки і спостереження,
- вміння вислуховувати та поважати думки інших.

В ході експеримента були задіяні такі форми роботи, як-от: художнє слово, художня, ігрова, трудова і практично-дослідницька діяльність, спостереження, екскурсії, піші переходи і спільна діяльність з батьками.

На початку експеримента для вивчення освітнього процесу, методів і форм навчально-виховної роботи з екологічного виховання, стану спеціального

освітнього середовища і його використання, вихователям були запропоновані анкети, в яких були такі запитання:

- 1) Які методи роботи з екологічного виховання Ви використовуєте в роботі?
- 2) Чи проводите Ви нетрадиційні форми роботи з дітьми (та батьками) з екологічного виховання, якщо так то які?
- 3) Чи використовуєте Ви в роботі з дітьми інтерактивні методи роботи, якщо так, то які?
- 4) Які методи ознайомлення з новою інформацією та формування екологічної свідомості на Вашу думку, найбільш дієві?
- 5) Чи є на території дошкільного закладу відповідне еколого-розвивальне середовище для освітньо-пізнавальної діяльності дітей? Якщо так то яке?
- 6) Чи використовуєте Ви в роботі з дітьми спеціальне розвивальне середовище, якщо так, яке саме?
- 7) На які емоції та почуття дітей Ви спираєтесь в екологічному виховання?
- 8) Визначте по школі від 1 – 10 на скільки важливе естетично-ціннісне ставлення дитини в екологічному вихованні.
- 9) Чи дотримуєтесь Ви в повсякденній діяльності режиму чергування в зеленому куточку, трудових доручень в квітнику і в зеленій зоні майданчика? Якщо так то як часто?
- 9) Чи є у Вас в групі зона сортування сміття, збору макулатури?
- 10) Яким методам екологічного виховання Ви надаєте перевагу в співпраці з батьками ?
- 11) Які методи і форми роботи з екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку, Ви використовуєте, і які на Вашу думку найбільш дієві?
- 12) Визначте по шкалі від 1 – 10, на скільки важливе формування екологічної свідомості для дитини в дошкільному віці.

Аналіз відповідей педагогічного колективу, дав змогу нам зробити наступні

ВИСНОВКИ :

Переважна кількість вихователів вважають найбільш дієвими в екологічному вихованні і використовують в своїй діяльності такі методи, як-от праця в природі – 81,1%, спостереження – 90,9%, дидактичні ігри та вправи – 72,7%, пошуково-дослідницька діяльність – 81,8%; а от багато хто використовує і такі форми діяльності як художнє слово і проблемні ситуації - 54,5%, екскурсії – 45,5% (рис. 1.1).

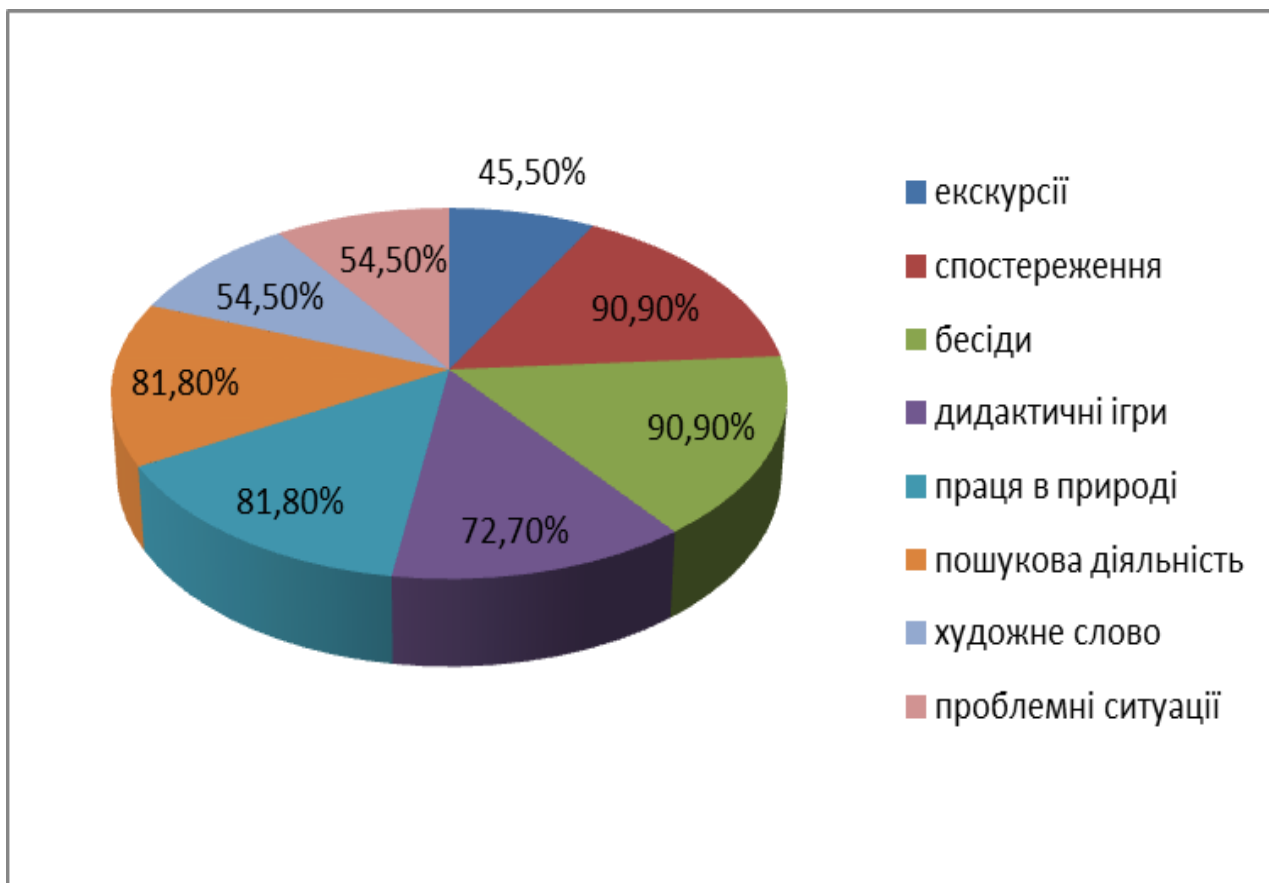


Рис. 1.1

Результати опитування вихователів щодо дієвих методів екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

В процесі екологічного виховання переважаюча більшість вихователів проводять такі нетрадиційні форми роботи з дітьми та їх батьками, як екологічні акції по збору пластикових кришечек (для подальшої переробки), та спільний благоустрій і озеленення території закладу – 72,7%, менша кількість вихователів організують спільні екологічні акції по прибиранню, суботники – 27,3%; спільні свята та розваги, флешмоби – 27,3% і зовсім незначна кількість – 9,10% спільні екскурсії, походи або не проводять взагалі ніяких нетрадиційних форм роботи у своїй діяльності (рис. 1.2).

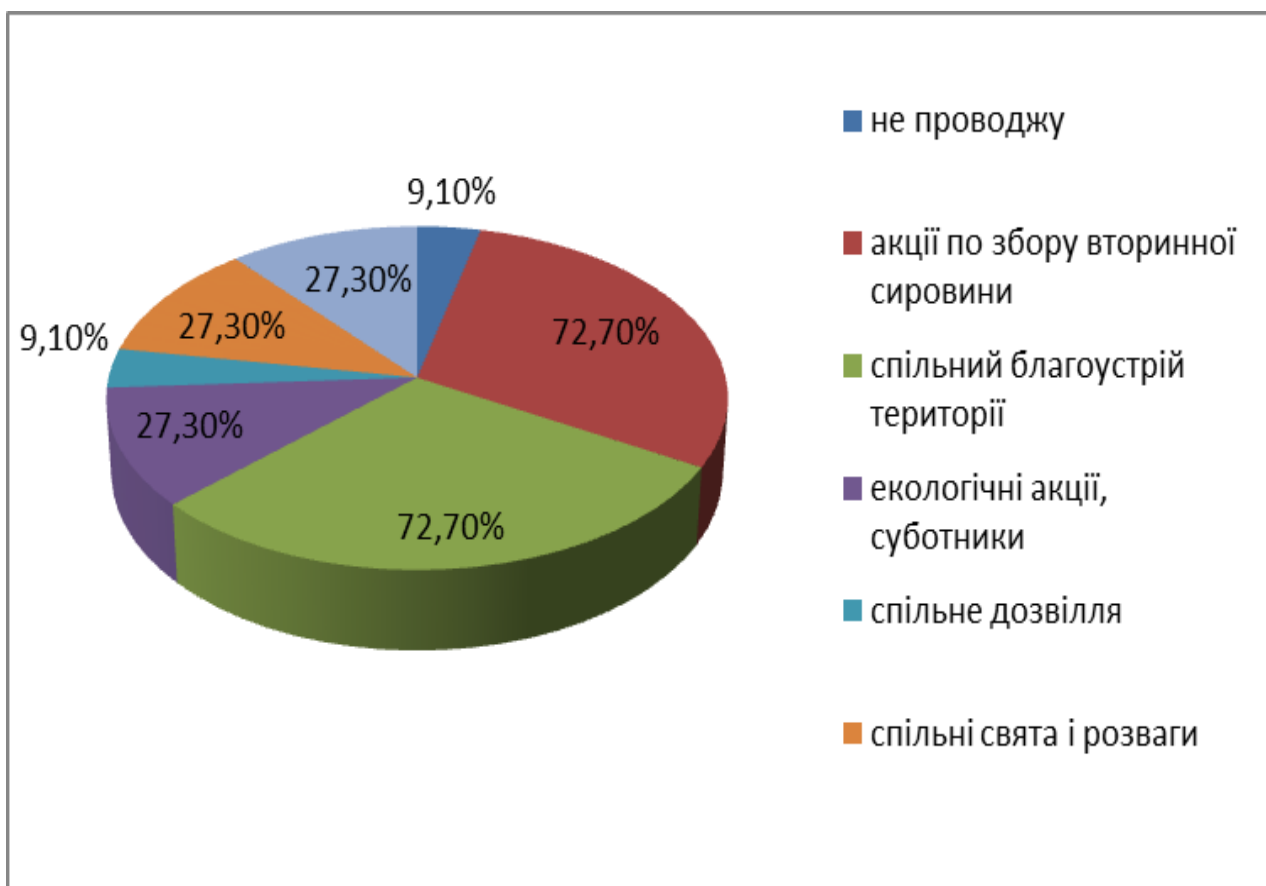


Рис. 1.2

Результати опитування вихователів щодо проведення нетрадиційних форм роботи з дітьми і їх батьками в навчально-виховній роботі.

Більш ніж половина вихователів використовують такі інтерактивні методи роботи з дітьми як: дидактичні ігри екологічного спрямування – 90,9%, методи фантазування та «мозковий штурм» - 63,6%, моделювання екологічної ситуації – 54,5%. Меншість використовують методи складання екологічних, природознавчих казок – 45,5%, рольові – 36,4%, та імітаційні ігри – 27,3% (рис. 1.3).

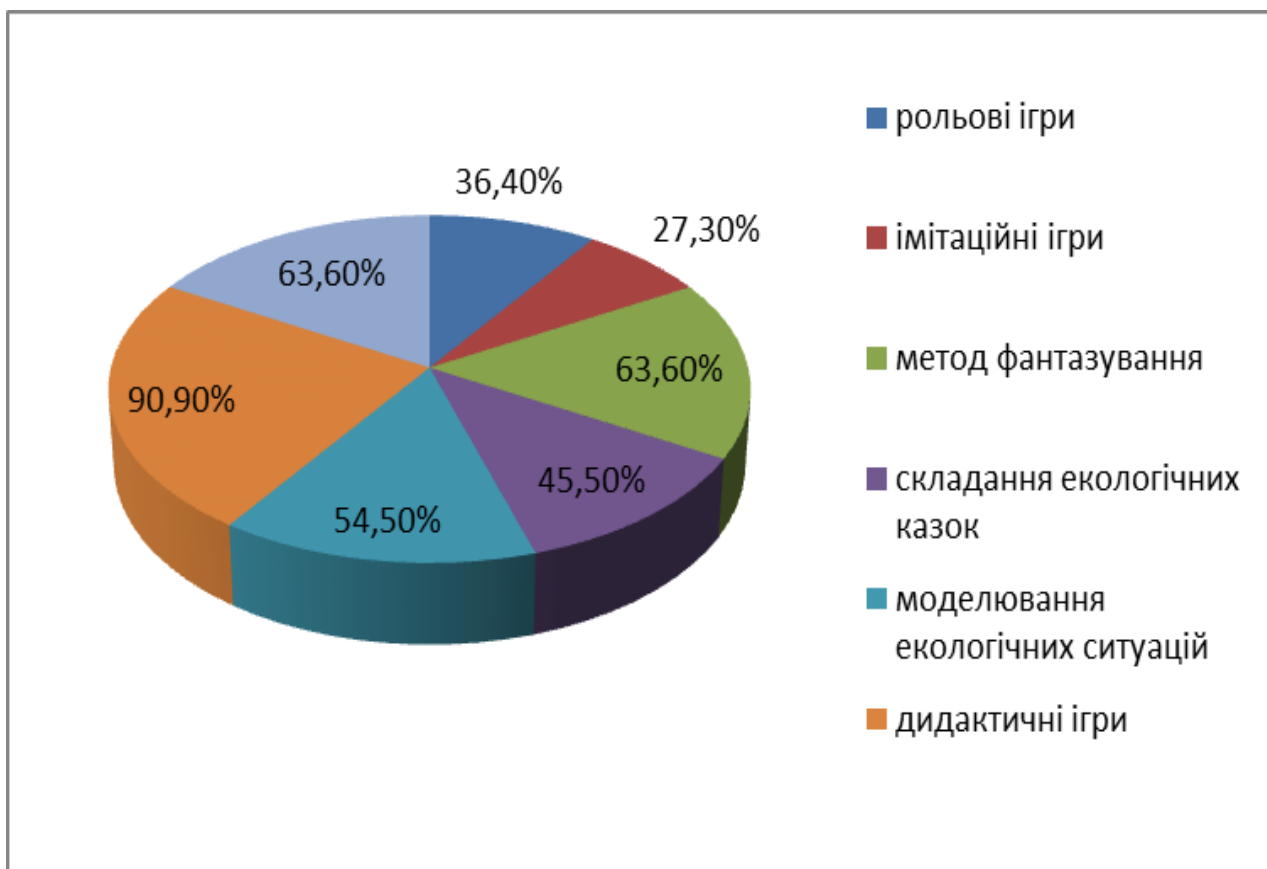


Рис. 1.3

Результати опитування вихователів щодо використання інтерактивних методів в навчально-виховній роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Переважна кількість вихователів вважають найбільш дієвими такі методи ознайомлення з інформацією, що формує екологічну свідомість, як практичні заняття – 81,8%, науково-дослідницька діяльність – 72,7%, дидактичні ігри – 63,6%, спостереження з поетапною фіксацією результатів та роботу в природі і використовують їх на практиці – 54,5%, меншість в своїй практиці використовує художнє слово – 36,4% (рис. 1.4).



Рис. 1.4

Результати опитування вихователів щодо найбільш дієвих методів ознайомлення дошкільників з інформацією про довкілля.

Всі вихователі використовують зелену ділянку дошкільного закладу (квітник, сад, город) і зелений куточок в групі, як найдієвіше спеціальне еколого-розвивальне середовище для освітньо-пізнавальної діяльності – 100%, екологічну стежину використовують – 81,8%, меншість використовують бібліотеку – 36,4% і тематичні відео-добрірки – 9,1% (рис. 1.5).



Рис. 1.5

Результати опитування вихователів щодо використання еколого-розвивального середовища для освітньо-пізнавальної діяльності.

Всі 100% вихователі спираються на почуття любові до природи під час екологічного виховання. На вміння милуватись природою – 72,7%, розуміння і прагнення до природозбережувальних дій роблять акцент трохи менше вихователів, на почуття емпатії спираються – 36,4% вихователів, на естетичні почуття – 27,3% (рис. 1.6).



Рис. 1.6

Результати опитування вихователів щодо того, на які почуття вони спираються під час екологічного виховання в навчально-виховній роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Переважна кількість вихователів дотримуються режиму чергування в зеленому куточку і зеленій зоні майданчика та приділяють увагу виконанню трудових доручень в повсякденній діяльності – 72,7%. Дотримуються як є нагода – 18,2%, іноді дотримуються – 9,1% (рис. 1.7).

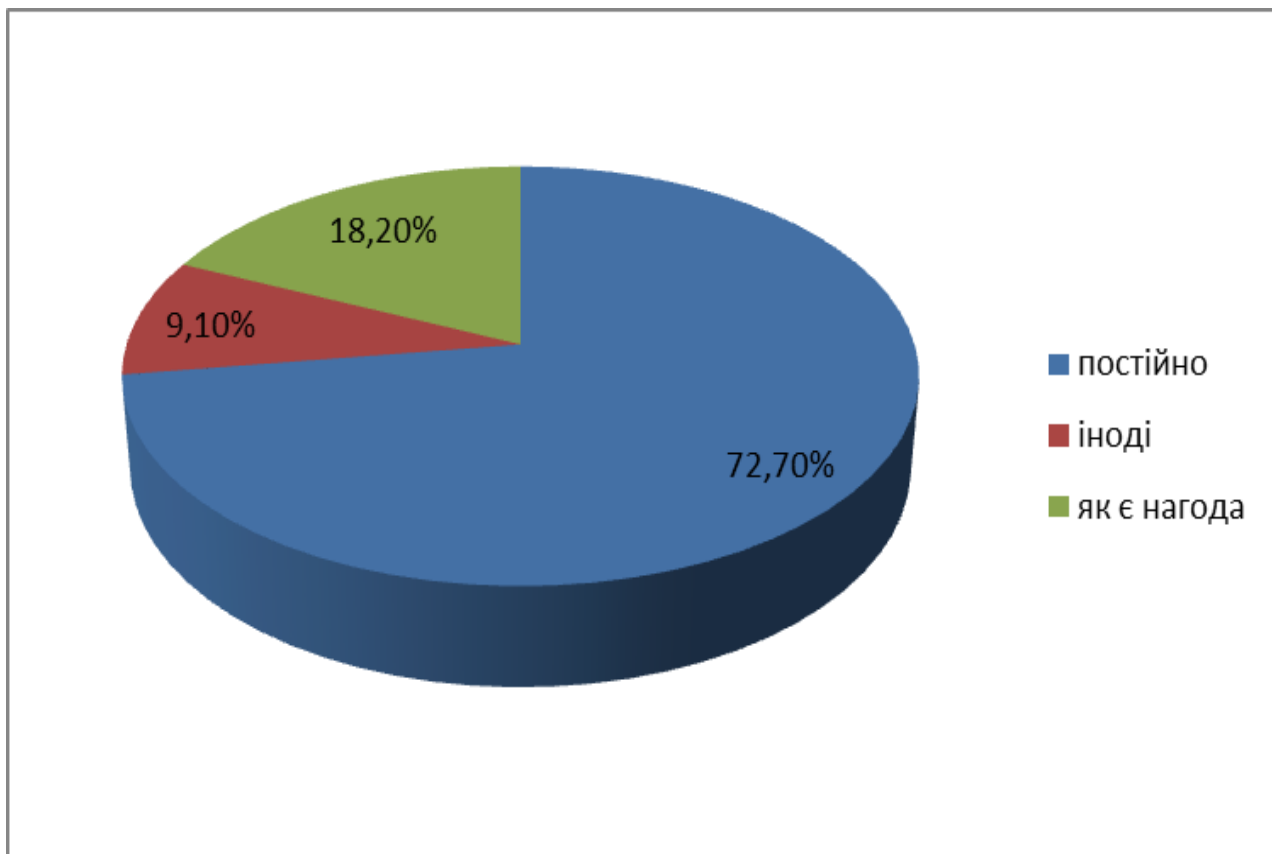


Рис. 1.7

Результати опитування вихователів щодо дотримання режиму чергування в зеленому куточку і зеленій зоні майданчика і виконанню трудових доручень в повсякденній діяльності.

Всі вихователі співпрацюють з батьками дошкільників. Більш ніж половина віддає перевагу спілкуванню через батьківський чат – 63,6%, проводять короткі бесіди вранці та ввечері (під час прийому та видачі дітей) – 54,5%, проводять консультації у друкованому вигляді чи у вигляді папки пересувки – 45,5%. Готують презентації – 18,2% (рис. 1.8).

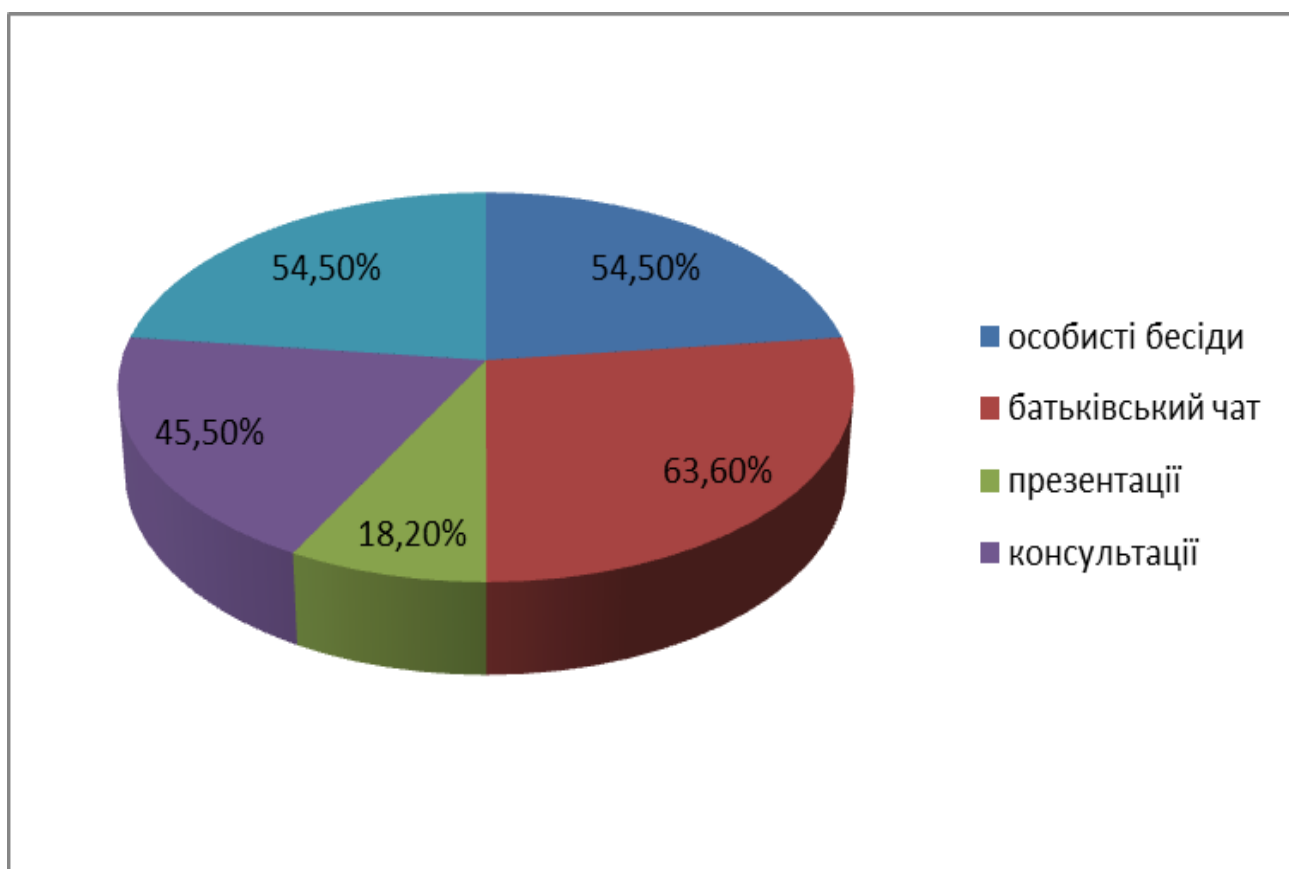


Рис. 1.8

Результати опитування вихователів щодо форм спілкування з батьками старших дошкільників.

Аналіз відповідей на решту запитань був таким: 45,5% педагогічного колективу вважають важливим естетично-ціннісне ставлення дитини до природи; 54,8% вихователів вважають важливим формування екологічної свідомості для

дитини саме в дошкільному віці; 81% вихователів мають в групі зону сортування сміття та збору макулатури і постійно нагадують про це вихованцям і їх батькам.

Як висновок, ми можемо сказати, що переважна більшість вихователів вважають важливим формування екологічної свідомості у дітей в дошкільному віці і приділяють цьому процесу увагу. Але, в загалом, освітній процес недостатньо спрямований на екологічне виховання дошкільнят. Хоча наявність і доступність спеціального розвиваючого середовища сприяє навчально-виховній роботі, на нашу думку не вистачає необхідних зон для пошуково-дослідницької діяльності, а вихователі не в повній мірі використовують всі доступні методи і прийоми в своїй роботі з дітьми старшого дошкільного віку, для підвищення у них пізнавальної активності.

На початку констатувального етапу було використано такі методи:

- бесіди та анкетування дітей з метою виявлення у них загальних знань про довкілля і ступінь сформованості емоційно-ціннісного ставлення до оточуючого середовища(додаток Е);
- діагностувальна робота, для визначення знань, умінь та навичок, яка включала в себе певні види роботи, такі як-от: бесіда «Добре –погано» (вплив екології на самопочуття); дидактична гра «Що можна, а що ні?» (сортування сміття, види сміття); «Корисно-шкідливо для природи»; мовна гра «Що я роблю, щоб не зашкодити природі» (додаток А);
- анкетування батьків дошкільників з метою визначення впливу сімейного виховання на екологічну поведінку дитини та їх ставлення до екологічного виховання в цілому(додаток Е).

Робота з дошкільнятами проводилась в двох підгрупах по 15 дітей – експериментальна і контрольна.

Метою анкетування дітей було виявити і узагальнити знання дітей про стан

навколишнього довкілля; виявити емоційно-ціннісне ставлення до живої природи; виявити інтерес до пізнавальної активності дітей, та до практичної діяльності природоохоронного змісту; виявити розуміння необхідності доцільної екологічної поведінки в природному довкіллі. Виявити вміння взаємодіяти з природним довкіллям, ставлення до живої і не живої природи.

Спираючись на вимоги Базового компонента дошкільної освіти та на програму «Українське дошкільня» було визначено основні напрямки і критерії екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку [5]. Освітній напрям «Дитина в природньому довкіллі» виділяє такі компетентнісні рівні сформованості:

Емоційно-ціннісне ставлення до природи рідного краю: дитина виявляє зацікавлення до свого оточення, зокрема до своєї держави - України; виявляє цікавість до об'єктів і явищ, живої і неживої природи планети Земля та об'єктів Космосу. Виражає емоційне та ціннісне ставлення до природнього довкілля і до всіх форм життя; прагне позитивно взаємодіяти з різними природніми об'єктами. Зацікавлений у пізнавальній діяльності і прагне дотримуватись доцільної поведінки в природі.

Сформованість загальних уявлень і знань про природу планети Земля і Всесвіту; дитина знає і розрізняє живі і неживі природні об'єкти; розуміє взаємозв'язки між тваринами і рослинами, особливостями їх розвитку, існування і значенням для природи. Дитина орієнтується в основних ознаках пір року та вміє систематизувати їх з явищами природи. Знає і розуміє властивості основних об'єктів неживої природи, та їх фізичні явища (пісок, глина, повітря тощо)знає та розуміє як поводитись з ними. Розуміє походження штучних матеріалів, виготовлених людиною, їх назви і застосування (гума, пластмаса, папір, тканина тощо).

Наявність і сформованість у дитини певних навичок які вона використовує в побуті і у власній діяльності. Здатність дитини самостійно, чи з допомогою

дорослого робити висновки, узагальнювати, оцінювати, класифікувати тощо. Володіє навичками доцільної поведінки в природньому довкіллі та навички бережливого ставлення до об'єктів природи, у догляді і піклуванні про тварин і рослин.

Аналіз вимог Базового компонента дошкільної освіти, програми «Українське дошкілля», критеріїв освітнього напрямку «Дитина в природньому довкіллі» та результатів анкетування вихователів та дітей старшого дошкільного віку дало змогу нам визначити і обґрунтувати ефективні умови формування екологічної компетентності старших дошкільників:

- взаємодія з батьками дітей. Залучення родини у навчально-виховний процес;
- використання всіх можливо-доступних форм і методів в освітньому процесі для стимулювання до практичної діяльності і процесу пізнання.

Відповідно показникам рівня сформованості екологічної компетенції нами були визначені наступні критерії:

«Високий рівень» – дитина, відповідно свого віку, володіє знаннями про навколишній світ рослин і тварин, а саме – розрізняє живу і неживу природу, знає і класифікує тварин, птахів, комах за зовнішнім виглядом і умовами їх живлення і існування. Дитина розуміє взаємозв'язки і взаємозалежності між об'єктами природи – живою і не живою природою, людиною. Дитина позитивно ставиться до природи, виявляє інтерес до праці в природі, вміє і прагне доглядати за мешканцями живого куточка, виявляє емоційно-ціннісне ставлення до всього живого, вміє спостерігати, милуватись рідною природою, робити висновки з власної діяльності і розуміти причинно-наслідкові зв'язки/

«Середній рівень» – дитина володіє певними знаннями про навколишній світ, називає і частково класифікує деяких тварин, птахів і комах коротко розказує про них. Має певний обсяг знань уявлень про живу і не живу природу та їх

взаємозв'язок, частково розуміє взаємозалежність між станом природи і якістю життя людини. Дитина не має стійкого інтересу до оточуючого світу, не проявляє особливої зацікавленості до тварин і рослин в куточку живої природи, неохоче піклується та спостерігає за ними. Дитині важко оцінювати власні дії і судження, визначати правильні дії і розуміти причинно-наслідкові зв'язки.

«Низький рівень» – дитина не проявляє інтерес до навколишнього світу. Знання про світ живої і не живої природи не сформовані. Не називає або плутає назви тварин, рослин, комах. Не має бажання піклуватись та доглядати за мешканцями живого куточка. Без нагадування дорослого, не розуміє шкоди заподіяної довкіллю, не цінує і не розуміє краси природи і значення її для людини.

У процесі анкетування, дітям були поставлені запитання для визначення емоційно-ціннісного ставлення до природи та сформованості знань про природне довкілля та вплив людської діяльності на його стан:

- 1) Чи корисна природа (дерева, повітря, птахи, вода, тварини, комахи) для людини?
- 2) Чи є у тебе дома кімнатні рослини, і домашні тварини, чи вмієш ти за ними доглядати?
- 3) Чи знаєш ти для чого потрібно економно користуватися водою?
- 4) Звідки ти дізнався про те, що треба економно використовувати папір, воду?
- 5) Чи ви дивитись вдома телепередачі чи відео на Ютуб каналах про природу?
- 6) Чи знаєш ти, що стан природи залежить від дій і вчинків людини?
- 7) Чи знаєш ти, як людина може зашкодити природі, що шкідливо для довкілля?
- 8) Чи знаєш ти, як можна допомогти природі бути здоровою і гарною?
- 9) Що ти зробиш, якщо твій друг викине сміття на землю?
- 10) Якщо тобі подобається квітка, що росте на клумбі чи в квітнику, що ти зробиш?

Аналіз відповідей дітей на запитання дозволив нам зробити такі висновки:

Невелика кількість дітей лише 20% вміють піклуватись про домашніх тварин і

правильно доглядати за рослинами, намагаються робити це самостійно, більшість опитаних дітей – 45% не вміють і потребують допомоги дорослого. Достатньо велика кількість дітей – 35% просто не мають такої можливості за їх відсутністю (рис. 2.1).



Рис. 2.1

Результати опитування дітей про навички піклування за домашніми тваринами і рослинами.

Переважає більшість опитаних дітей, а саме 65% знають для чого потрібно економно користуватись водою, електроенергією та газом, але не змогли однозначно відповісти для чого. Менша кількість дітей – 35%, чули про ощадливість, але не замислювались над цим (рис 2.2).

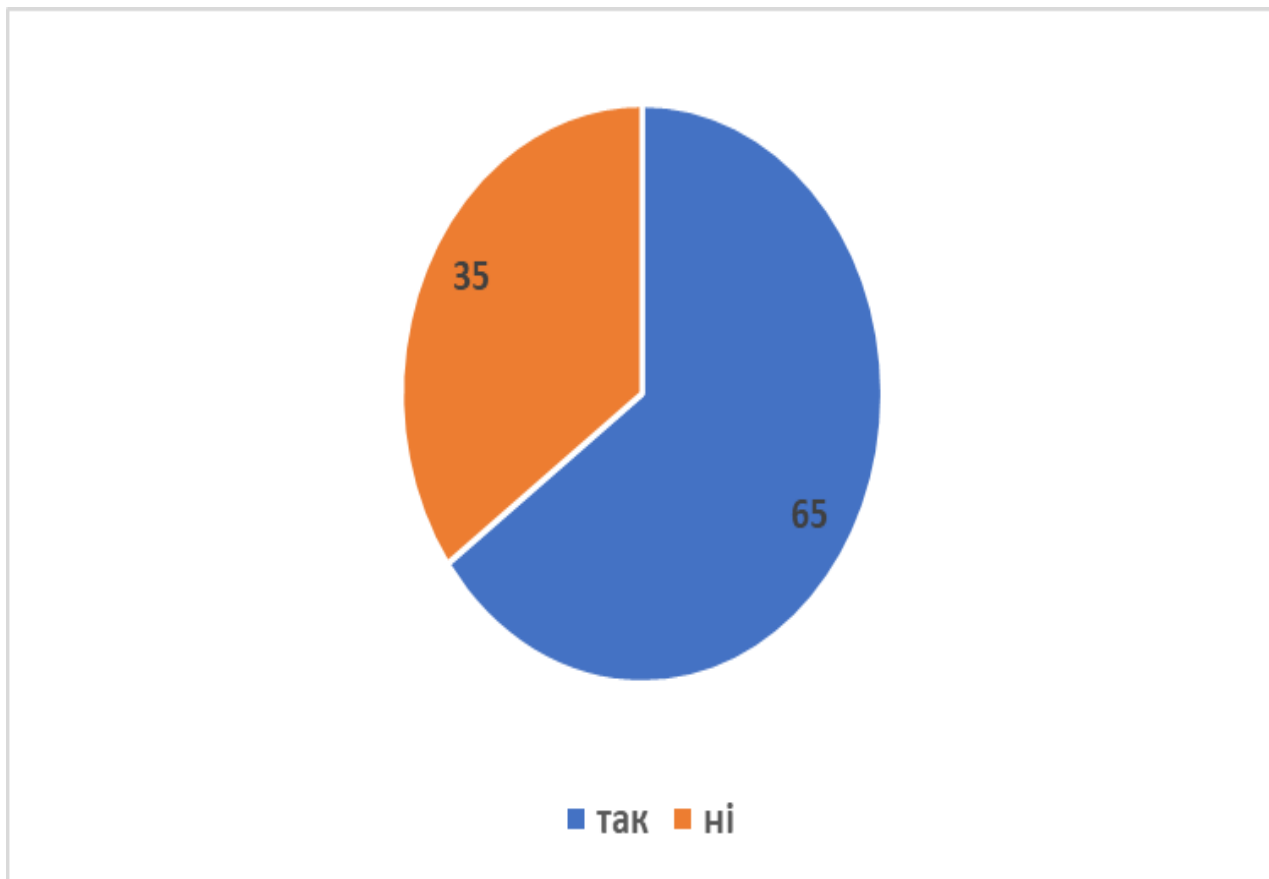


Рис. 2.2

Результати відповідей дітей про ощадливість в користуванні ресурсами.

Переважає більшість дітей, а саме 85%, знають про необхідність та причини економного користування газом, електрикою та водою. Більшість з них знають про це від батьків – 55%, решта дізнались про це від вихователів у ЗДО – 30%. І лише 15% дітей, не знали, що відповісти (рис. 2.3).

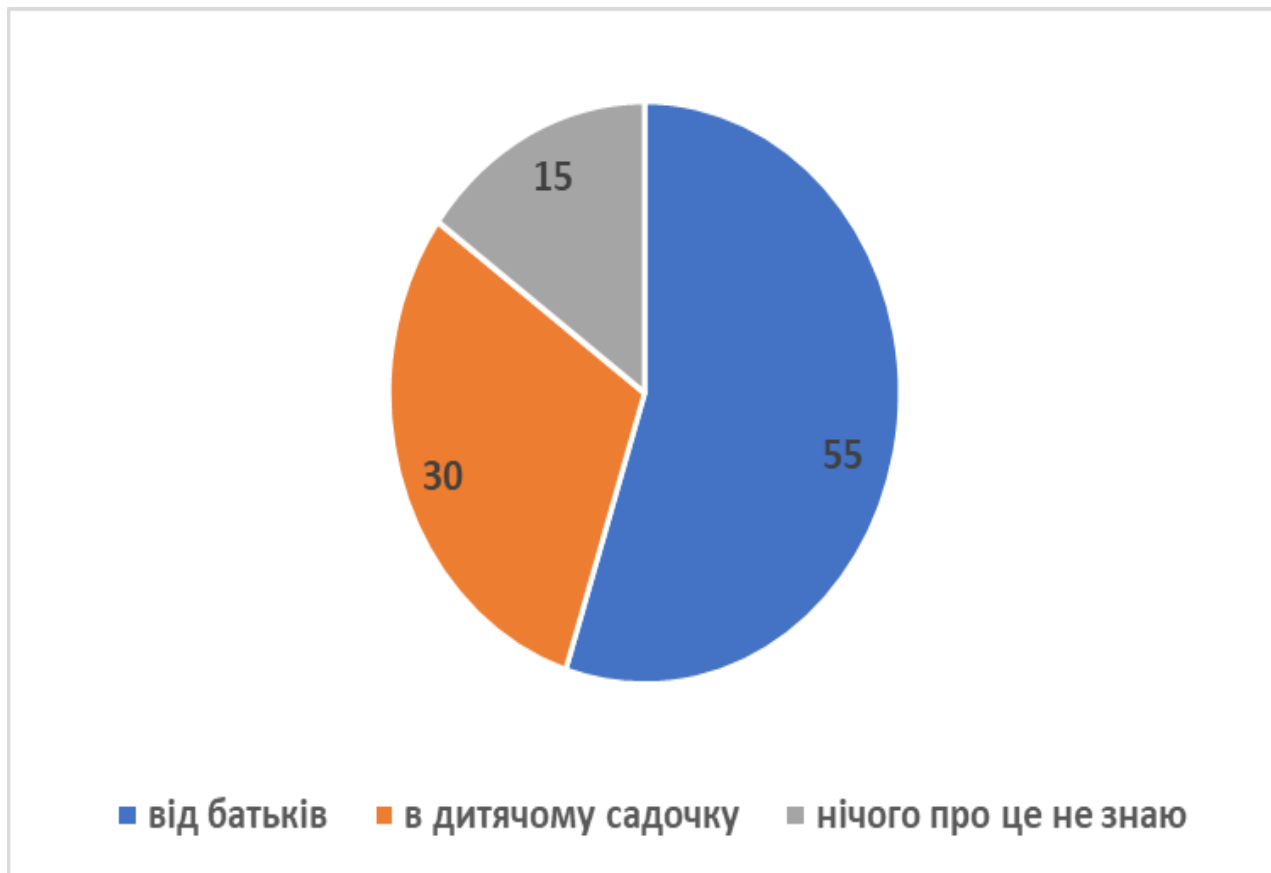


Рис. 2.3

Результати опитування дітей про те, звідки вони дізнались про заощадливе користування ресурсами.

Для отримання інформації про природне довкілля 25% дітей переглядають тематичні відео та передачі, 15% іноді роблять це з батьками, а от не дивляться зовсім – 60% (рис 2.4).

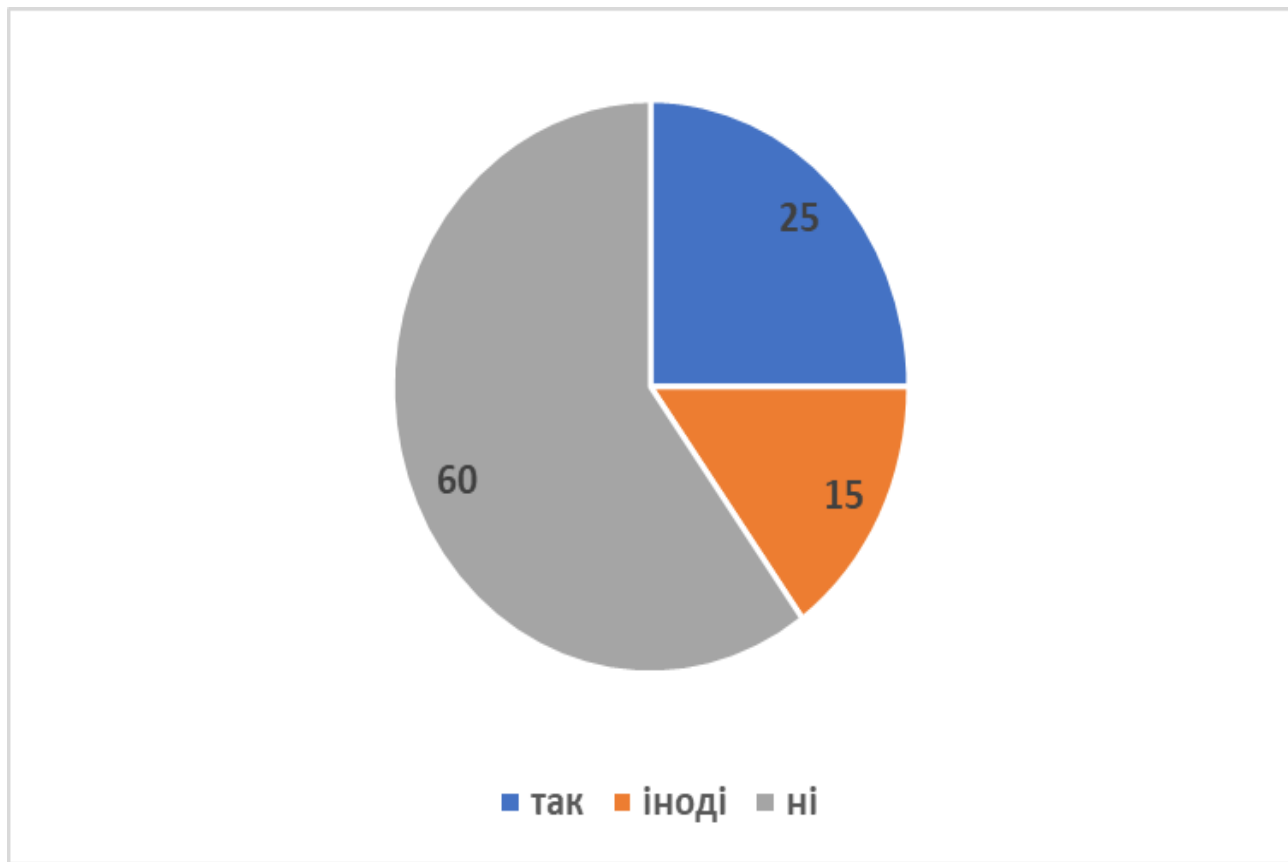


Рис. 2.4

Результати опитування дітей про доцільний перегляд змістовних тематичних відео про природу.

За результатами решти питань, про стан навколишнього середовища і вплив людини на природу, багато з дітей знають, що поливаючи квітники, саджаючи дерева і прибираючи сміття можна захистити природу. Майже всі відповіли, що не зірвуть квітку щоб просто помилуватись, а будуть робити це на відстані, але багато хто зробив би це, щоб подарувати мамі. Багато опитаних дітей знають, які фактори негативно впливають на природу, наприклад – забруднення річок, засмічені вулиці, пожежі, вирубка дерев. Більшість дітей, в уявній ситуації, підберуть викинуту обгортку від цукерки, дехто зробить усне зауваження, але байдужим не залишиться ніхто.

Як висновок, ми можемо сказати, що спільне виховання вдома та в закладі дошкільної освіти позитивно впливає на формування екологічно-ціннісного ставлення до природнього довкілля та всього живого навкруги. Хоча на нашу думку, саме приклад дорослих, особливо батьків послужить найдієвішим засобом засвоєння морально-етичних норм поведінки дошкільника що залишиться з ним на протязі всього життя.

Метою проведення нами анкетування батьків було з'ясування чи впливає поведінка дорослих на формування екологічної компетенції дитини і як саме, і виявити ставлення дорослих до екологічного виховання. Питання, які містила анкета:

- 1) Який на Вашу думку вплив має стан екології на життя і здоров'я людини?
- 2) Яке Ваше ставлення до екологічних проблем в Україні і в цілому в світі (забруднення повітря, водоймів; дефіцит питної води; вирубка лісів)?
- 3) Чи цікавить вас тема екології, якщо так, то яким контентом Ви користуєтесь для отримання інформації?
- 4) На скільки, на Вашу думку, важливе екологічне виховання? Оцінити по шкалі від 1 до 10.
- 6) Чи розповідаєте Ви дітям про користь дерев, птахів, комах для людей і природи?
- 7) Чи дотримуєтесь Ви в побуті заощадливих форм користування водою, електрикою, теплом?
- 8) Чи вважаєте Ви сортування сміття важливим засобом збереження екології? Якщо так, то, чи робите Ви це?
- 9) Що на Вашу думку допомогло б зробити сортування сміття простішим для Вас?
- 10) Яким чином Ви здійснюєте екологічне виховання дітей у вашій сім'ї?

Під час аналізу відповідей батьків нами було виявлено, що 85% батьків вчать дітей бережливому та заощадливому ставленню дитини до природи, а саме: 45%

опитаних сортують сміття; збирають макулатуру та інші сировини на переробку – 25%; і лише 5% беруть участь у суботниках.

Майже всі з опитаних батьків небайдуже ставляться до проблем екології в Україні і в цілому світі; 65% опитаних переглядають тематичні медіа-контент; 55% опитаних час від часу заощадливо користуються електрикою, водою та теплом, а 45% роблять це постійно; 80% опитаних розповідають дітям про користь дерев, птахів та комах для живої природи та для людини; 30% опитаних вважають, що цілеспрямоване екологічне виховання не буде зайвим в освіті дитина, проте 70% вважають його(екологічне виховання) дуже важливим.

Також було багато думок, побажань та пропозицій щодо зручності сортування сміття, як невід’ємної складової природоохоронної діяльності, та проблеми засмічення в загалом, а саме: встановлення додаткових контейнерів для різних типів сміття та для паперу; наявність станцій прийому та переробки неорганічного сміття та поширення інформації про вже існуючі; встановлення відповідних контейнерів у доступних, найближчих місцях. А найголовніше –зацікавлення та сприяння міської влади і забезпечення необхідними потужностями для заохочення, збору та переробки відходів.

Як висновок можна додати, що хоча більшість батьків і приділяє увагу екологічному вихованню своїх дітей, на нашу думку, все ж існують певні чинники, що заважають достатнім чином здійснювати роботу в цьому напрямку. Серед них і нестача вільного часу, слабка мотивація, чи взагалі її відсутність, а найголовніше – байдужість, недостатнє розуміння проблеми і частково необізнаність.

Аналіз результатів оцінювання старших дошкільників контрольної і експериментальної групи на початковому етапі показав, що високий рівень природничо-екологічної компетенції мають – 50% дітей, середній - 35%, низький - 15% (рис. 3.1).

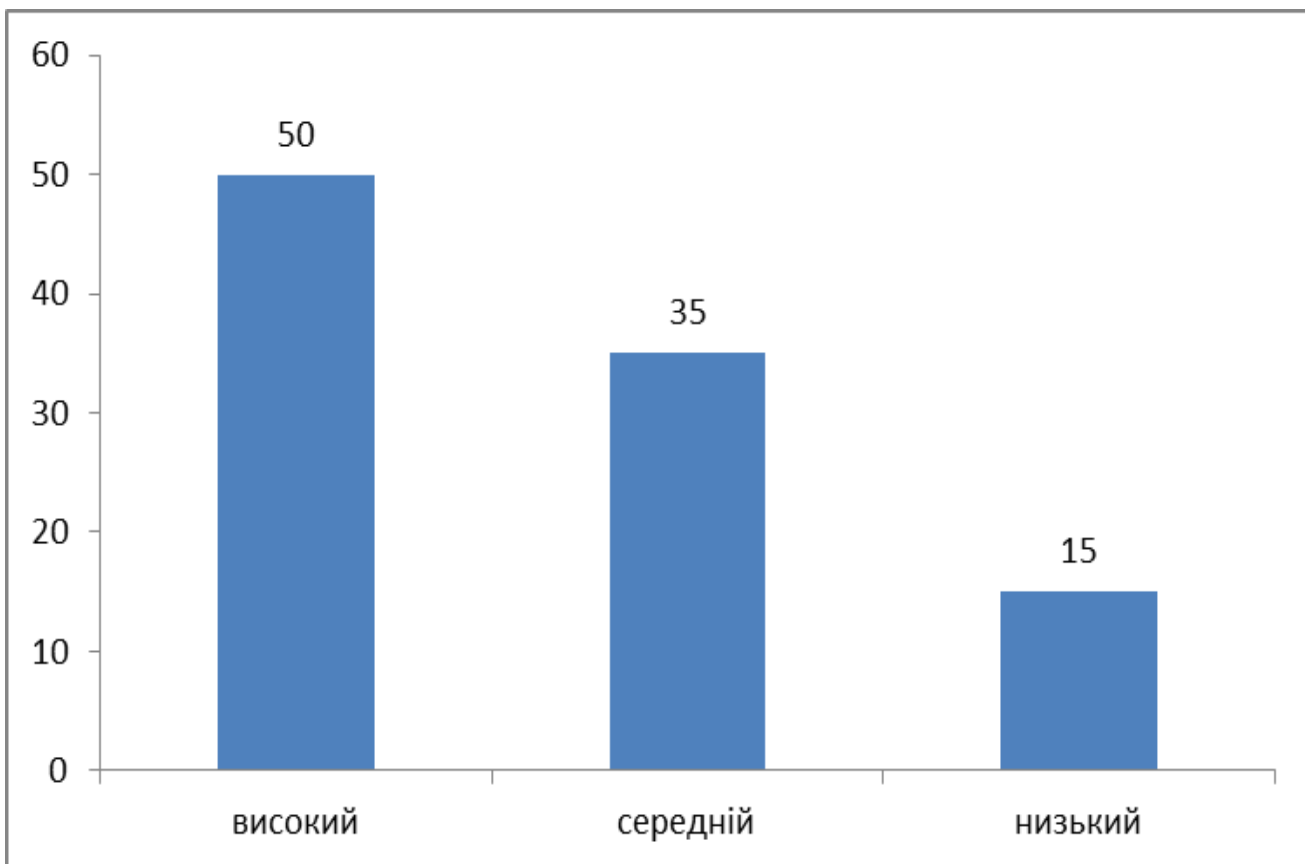


Рис. 3.1

Результати констатувального етапу контрольної і експериментальної групи.

На формувальному етапі нами були використані такі методи, які були об'єднані у довгостроковий проєкт навчально-виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку і їх батьків (додаток Б):

- розробка і впровадження цільових форм роботи під час освітнього процесу, таких як: дидактичні ігри і вправи, трудові доручення і праця в природі, художнє слово, бесіди і роздуми, розв'язання проблемних ситуацій, пошуково-дослідницька діяльність, відкриті заняття (додаток В).
- підготовка і реалізація разом з дітьми дослідницької і практичної діяльності, а саме: проведення довгострокового експерименту та фіксації результатів з тривалості розкладання різних видів органічного і неорганічного сміття в

- грунті (додаток Д);
- підготовка і проведення відкритого заняття по фільтрації забрудненої води, шляхом використання різних видів фільтрів;
 - проектування і втілення екологічного проекту – заходу з залученням батьків і педагогічного колективу зі збору макулатури, задля отримання коштів для придбання спеціального корму для безхатніх тварин в ВСЦ (Ветеринарно-стерилізаційний центр, вул. Дрозда, 20) м. Чернігів.
 - розробка порад і рекомендацій для батьків дошкільників для розвитку і формування екологічної компетенції (додаток Г).

Проект був окреслений освітньою, виховною і соціальною метою і практичною реалізацією пошуково-дослідницької діяльності.

Освітня мета полягала у ознайомити дітей з впливом сміття на довколишній світ, впливом забруднення довкілля на життя та здоров'я людини. Ознайомити із процесом сортування та утилізацією сміття. Під час виконання проекту стимулювати дітей до творчості, розвивати комунікативно - мовленнєву компетентність та вміння працювати в команді. Формувати вміння висловлювати власні думки і робити висновки. Виявити рівень знань дітей на початок і на кінець проекту.

Виховна мета полягала у формуванні ціннісного та дбайливого ставлення до природи; у формуванні екологічної свідомості, екологічно-доцільної поведінки в природньому довкіллі і почуття любові до рідного краю.

Соціальна складова полягала у розвитку самооцінки; вмінні комунікувати з дорослими і однолітками; накопичувати власний досвід під час роботи над проектом; розвивати вміння використовувати набуті знання в практиці.

Очікувані результати: сформувати у дітей свідоме ставлення до життя та здоров'я, як найвищого дару природи; сформувати у дітей емоційне ставлення до навколишнього середовища, до живої і неживої природи та вміння милуватись і

відчувати красу природи; сформувати соціальну відповідальність та розуміння свідомого використання природних ресурсів; заохочувати дітей до активного пізнання оточуючого світу, допитливості і зацікавленості. Розвинути самооцінку та сформувати у дітей впевненості у власних силах, і стимулювання до активних дій.

Отримані нами результати, дали нам змогу зробити порівняльний аналіз констатувального і формувального етапів дослідження. Повторна робота в кінці експеримента, яка складалась з анкетування та діагностувальної роботи, дала нам можливість зробити наступні висновки: на кінець експерименту діти більш обізнані, їх знання про навколишнє середовище і вплив людської діяльності на неї зросли, діти більше орієнтуються в природоохоронній діяльності людей, знають правила поведінки в природі, а саме які дії з боку людини можуть зашкодити живій і неживій природі, а які дії навпаки є запорукою збереженню та збагаченню її благ. Діти більш зорієнтовані про стан сучасної екології та його вплив на здоров'я і загальне самопочуття. Діти охоче приймають участь у трудовій діяльності і відповідальніше ставляться до зеленого куточка – піклуються і доглядають за його мешканцями. Емоційно-ціннісне ставлення до творів природничого характеру зросло, діти залюбки слухають художні твори, зацікавлені до змісту, вміють переказувати, і відображати в образотворчій діяльності красу рідної природи та її мешканців.

На формувальному етапі в експериментальній групі нами були зафіксовані наступні результати експерименту – високий рівень сформованості природничо-екологічної компетенції у 67% дітей, середній у 24%, низький у 9% дітей (рис. 3.2).

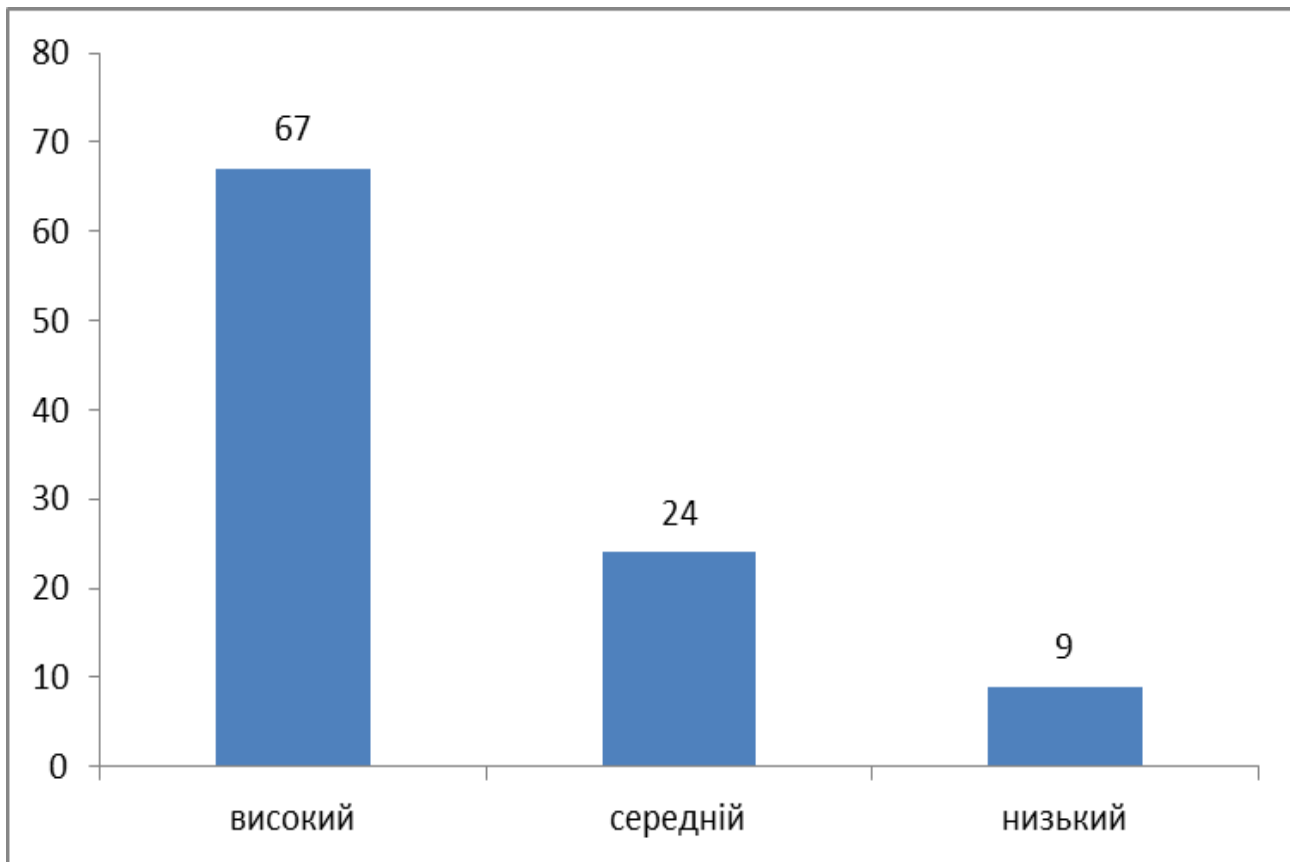


Рис.3.2

Результати експериментальної групи на формувальному етапі.

Результати експерименту у контрольній групі показав такі результати: високий рівень сформованості природничо-екологічної компетенції у 53%дітей, середній у 37%, низький у 10%дітей (рис. 3.3).

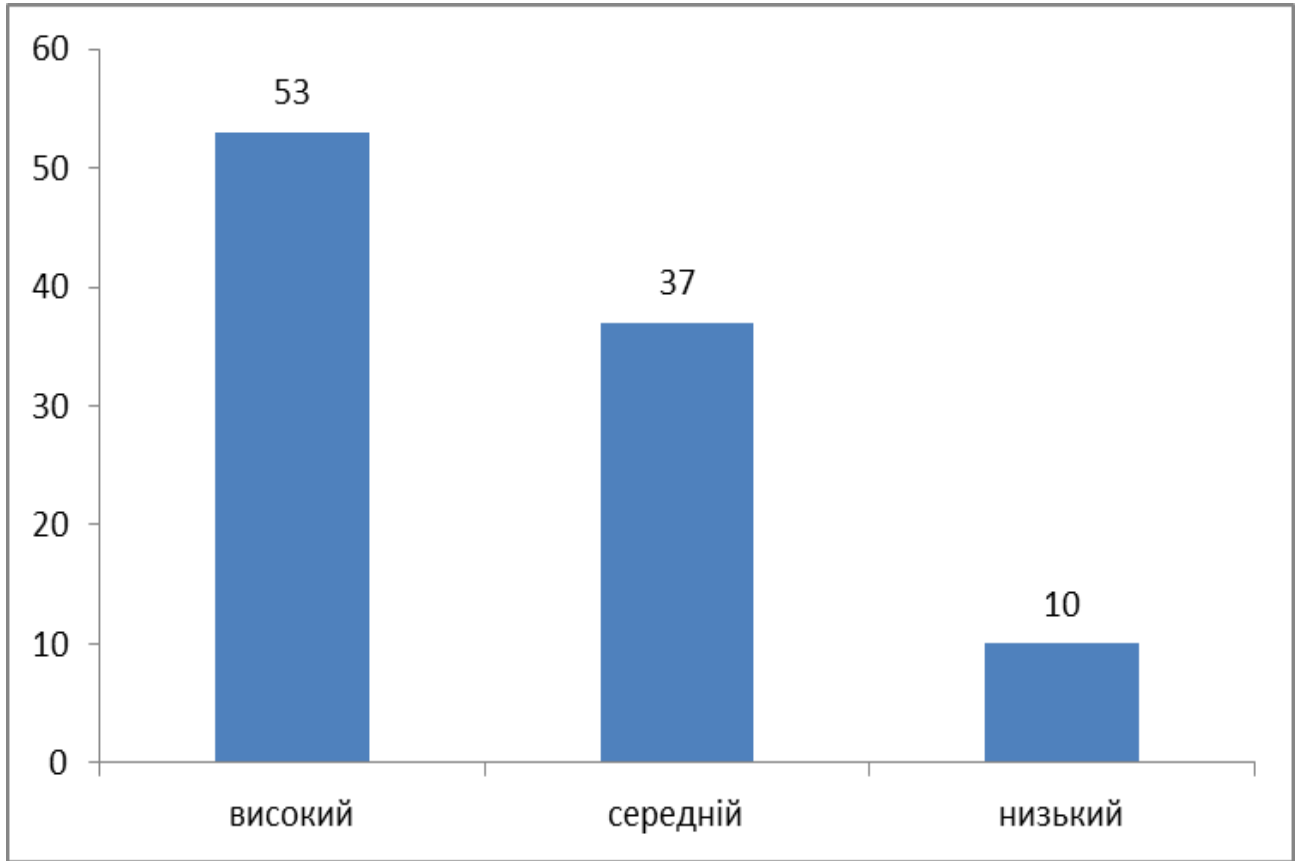


Рис.3.3

Результати контрольної групи на формувальному етапі.

Контрольна група на констатувальному і формувальному етапах в порівняльному аналізі. Високий рівень зріс на 3%, середній –на 2%, низький рівень зменшився на 5%. Порівняно з констатувальним етапом 53% дітей мають високий, 37% - середній, 10% - низький (рис. 3.4).

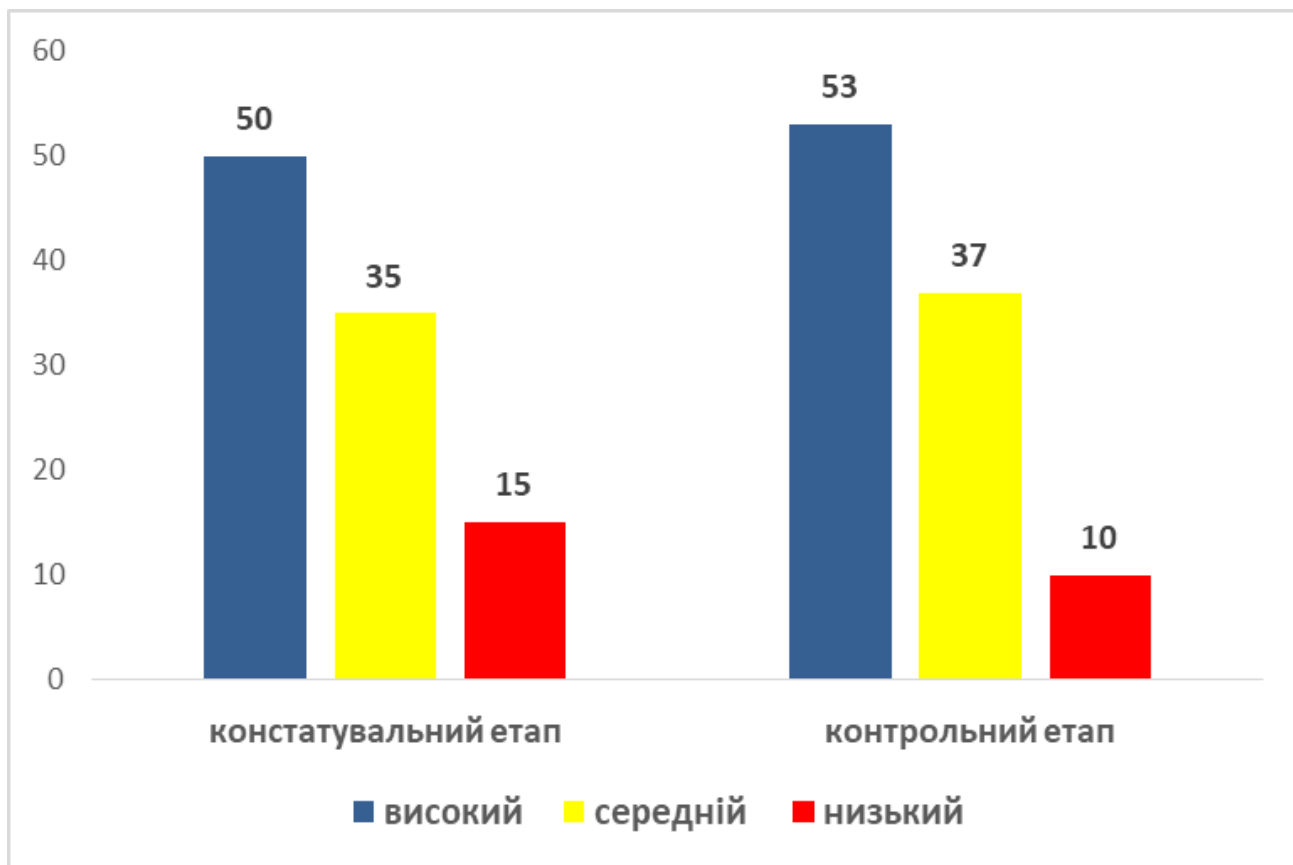


Рис. 3.4

Порівняльний аналіз природничо-екологічної компетенції старших дошкільників контрольної групи на констатувальному і формувальному етапах.

Експериментальна група на констатувальному і формувальному етапах в порівняльному аналізі. Високий рівень зріс на 17%, середній, за рахунок зросту високого рівня, зменшився на 11%, низький рівень зменшився на 6%. Порівняно з констатувальним етапом 67% дітей мають високий, рівень, 24% - середній, 9% - низький (рис. 3.5).

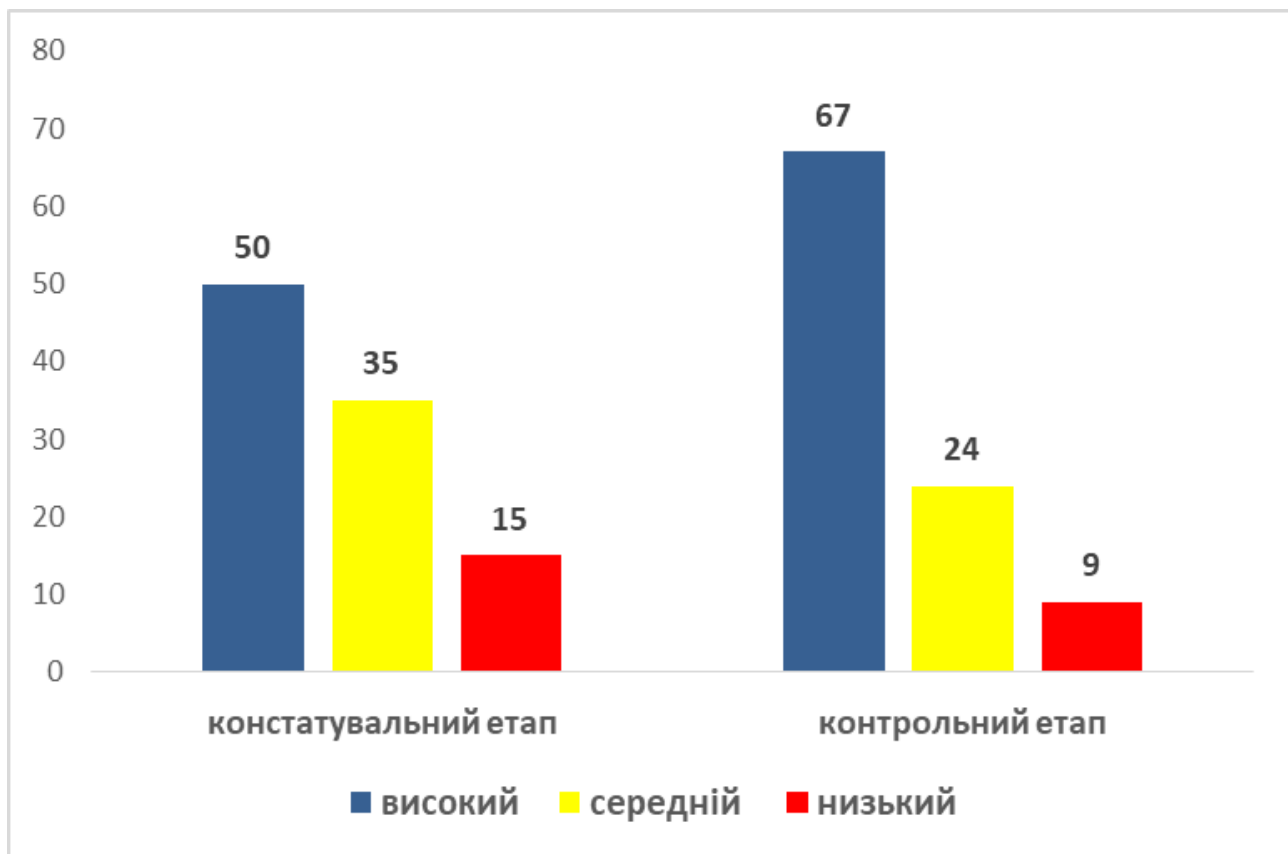


Рис. 3.5

Порівняльний аналіз природничо-екологічної компетенції старших дошкільників експериментальної групи на констатувальному і формувальному етапах

В підсумку, проаналізувавши показники результатів двох груп – контрольної і експериментувальної на констатувальному і формувальному етапах, ми можемо зазначити, що діти експериментувальної групи досягли позитивних зміни. Ми виявили, що високий рівень знань зріс на 17%, середній на 24%, а низький навпаки - зменшився на 6%. Отже, ми можемо зазначити, що на етапі формування

природничо-екологічної компетентності старших дошкільників велике значення має цілеспрямована, послідовно спланована та доцільно організована освітня діяльність, і що завдяки саме методу проєктної діяльності навчально виховний процес стає більш ефективним і результативним.

Висновки до розділу II

Шляхом анкетування вихователів, дослідивши і проаналізувавши навчально-виховний процес ЗДО з екологічного виховання, вивчивши наявність, доступність і стан спеціального розвивального середовища і можливість практичного його застосування ми дійшли висновку, що освітній процес здійснюється традиційними і нетрадиційними формами і методами роботи з дітьми старшого дошкільного віку. Не зважаючи на проведення різних форм роботи з екологічного виховання освітній процес в ЗДО не достатньо спрямований на формування екологічної компетентності старших дошкільників. Процес екологічного виховання, що здійснюється такими формами як дидактичні ігри і вправи, спостереження в природі, художнє слово не в повній мірі задовольняє потреби дитини в розвитку пізнавальної активності. Застосування таких методів, як праця в природі, трудові доручення та пошуково-дослідницька діяльність вимагають методичності та чіткого спрямування для пізнавальної активності, розвитку і формування життєвих вмінь і навичок. За умов комплексної організації процесу пізнання і навчання в ЗДО і залученням батьків процес всебічного формування особистості дитини досягне бажаної ефективності.

На початку експеримента нами була поставлена мета, що обґрунтувала б впровадження проєктних технологій, а саме: визначити екологічну компетенцію дітей старшого дошкільного віку; виявити вплив сімейного виховання і батьківського прикладу; виявити вплив навчально-виховного процесу на загальні

знання дошкільників.

Протягом всього експерименту основною ціллю було ознайомлення дітей із проблемою забруднення навколишнього середовища – причинами, наслідками і шляхами подолання проблеми; підвести до розуміння необхідності охорони довкілля та запобігання шкідливих дій. Розвивати уміння дітей самостійно приймати рішення, виконувати практичні дії, вести пошукову діяльність і вміти робити логічні висновки. Формувати у дітей навички праці у природі, та отримання почуття задоволення від продуктів своєї праці. Розвивати уміння робити висновки з власної діяльності, аналізувати загальнолюдський вплив діяльності на природне довкілля та живу природу. Формувати розуміння взаємозалежності дій людини на стан навколишнього середовища. Виховувати любов до природи, уміння і бажання піклуватись про неї.

Шляхом впровадження і застосування проєктних технологій в освітній діяльності, можливо поєднати і спрямувати в одному напрямку потенціал і можливості дитини для самовираження, морального задоволення в потребі пізнання себе, як частини природи, у відкриттях, у розумінні відповідальності за стан природнього середовища від власних дій і вчинків, у емоційній потребі в спілкуванні з природою.

ВИСНОВКИ

У процесі вивчення всіх аспектів досліджуваної проблеми, а саме формування природничо-екологічної компетенції дітей старшого дошкільного віку засобом проєктної технології ми узагальнили основні питання.

У результаті вивчення і аналізу наукових, психолого-педагогічних досліджень ми виявили, що дошкільна педагогіка приділяє багато уваги екологічному вихованню, спираючись саме на вікові особливості дітей. Старший дошкільний вік є оптимальний для формування когнітивних задатків розвитку екологічної свідомості. В цьому віці у дітей розвивається емоційно-ціннісне ставлення до довкілля, зростає пізнавальний інтерес до навколишнього середовища, формуються завдатки до естетичних вражень та виникають свідомі морально-етичні почуття, почуття емпатії до всього живого. Формування екологічної свідомості і екологічної культури має особливий вплив на розвиток світогляду і особистості дитини.

У процесі теоретичного аналізу ми виокремили основні поняття екологічного виховання старших дошкільнят, цілі та завдання, а аналізуючи умови, форми і методи екологічного виховання дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти, нами були визначені основні напрями формування екологічної компетенції дошкільників.

Вивчаючи досвід роботи педагогів ми виявили традиційні і нетрадиційні форми роботи з дітьми, які вони застосовують на практиці в навчально виховному процесі. Ефективними серед яких є: словесні – читання художніх творів, розповіді, роздуми-обговорення; наочно-практичні – заняття, ігри, безпосередня праця в природі, спостереження, екскурсії, дослідницька і проєктна діяльність, а також проведення різноманітних заходів екологічного спрямування із залученням батьків вихованців. Під час комплексу навчально-виховної роботи діти мають змогу не лише отримувати екологічні знання, розширювати свій світогляд, а і

безпосередній досвід спілкування з природою. Вміння застосовувати ці знання на практиці, в повсякденному житті формують навички природоохоронної і природозбережувальної діяльності.

З метою виявлення стану сформованості природничо-екологічної компетенції дітей старшого дошкільного віку і спираючись на освітні документи, ми виокремили високий рівень сформованості, середній і низький.

Після аналізу результатів початкового етапу ми виявили недостатній рівень знань і зацікавленості дітей з досліджуваної проблеми. 50% дітей мали високий рівень, 35 – середній і 15% – низький. Діти неохоче і без зацікавленості брали участь у анкетуванні, більшість не знали що відповідати і не прагнули приймати участь у запропонованих іграх і бесідах а анкетування батьків показало, що вдома приділяється не достатньо часу і уваги екологічному вихованню. Тому нами було вирішено розробити і втілити довгостроковий екологічний проєкт з використанням різних форм роботи, проведенням тематичних заходів із залученням родини, розробкою рекомендацій для батьків з екологічного виховання.

Метою проєкта було впровадження систематичної і методичної роботи в навчально-виховний процес, зацікавлення дітей шляхом різноманітних традиційних і не традиційних видів діяльності і підвищення педагогічної майстерності та досвіду.

За результатами формувального етапу, після завершення педагогічного експерименту, нами були виявлені наступні результати у підгрупах:

- в контрольній групі високий рівень сформованості екологічної компетенції зріс на 3%, середній на 2%, низький – на 5%. Відповідно, кількість дітей з високим рівнем становив 53%, з середнім рівнем – 37%, з низьким – 10%.
- в експериментальній групі – високий рівень зріс на 17%, середній і низький, за рахунок високого рівня зменшились на 11% і 6% відповідно. Кількість

дітей з високим рівнем сформованості природничо-екологічних знань становив 67%, середній – 24%, низький – 9%. Зокрема в групі збільшився рівень комунікації, пізнавальної активності і мотивації, екологічної поведінки і свідомості.

Це дало нам змогу зробити висновок, що проєктна діяльність в умовах освітнього процесу в ЗДО є перспективною і ефективною за умов методично спланованої освітньо-виховної діяльності під час якої відбувається формування природничо-екологічної компетенції у старших дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти України. Науковий керівник : А. М. Богуш. К. : Видавництво, 2012.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. № 1. 1999. 59 с.
3. Бажорко Н. В. Екологізація змісту природознавства як засіб формування екологічної свідомості дітей. Збірник наукових праць «Педагогіка і психологія». 2014. № 41. С. 109-113.
4. Білан О. І. Екологічне виховання дітей дошкільного віку / О. І. Білан. Львів, 1996. 71 с.
5. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку Українське дошкільля / О. І. Білан, Л. М. Возна. Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 264 с.;
6. Бусленко В. Організація еколого – оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі // Дитячий садок. 2004. – С. 21 –23.
7. Бодраченко І.В. Дидактичні ігри з екології. Дитина в дитячому саду. 2011. № 1. С. 73-74; №2. С. 52-53.)
8. Волкова В. А., Барсук С. О. Педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. Педагогічні науки. 2017. Т. 2, № 75. С. 11–15
9. Ващенко Г. Загальні методи навчання: [Підручник для педагогів]. Київ,
10. Воробей Г. Є. Екологічне виховання дітей з допомогою казок В. О. Сухомлинського / Г. Є. Воробей // Бібліотека вихователя дитячого садка. 2005. № 23. С. 1-70.
11. Впевнений старт : програма розвитку дітей старшого дошкільного віку / Керівник проекту : Б. М. Жебровський. К., 2012. 66 с.
12. Дяченко Т. Мандруємо екологічного стежиною // Дошкільне виховання. № 5. 2002. С. 28

13. Грінь С. О., Довбишова Н. О., Мананкова Б. Л. Екологічне виховання дітей як внесок у майбутнє планети. Молодий вчений. 2016. № 12 (39). С. 412–416.
14. Грановська Т. Роль вихователя у формуванні екологічної свідомості дітей дошкільного віку. Наукові записки НДУ імені Миколи Гоголя. Педагогічні науки. 2013. № 5. С. 129–133.
15. Досвід екологічного виховання в ДНЗ // Бібліотека вихователя дитячого садка –№ 1 2. 2005. С. 12.
16. Закон України «Про дошкільну освіту». Київ, 2001.
17. Концепція екологічної освіти України. К., 2004. 32 с.
18. Кряж І. В. Особливості репрезентації в свідомості відношень «людина-природа»: автореф. дисерт. на здобуття вченого ступеню канд. психол. наук / І. В. Кряж. Харків, 1995. 18 с.
19. Лисенко Н. В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку / Н. В. Лисенко. Львів: Світ, 1994. 144 с.
20. Лисенко Н. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. Київ, 2018. 142 с.
21. Маршицька В. В. Метод проєктів як засіб виховання емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності у старших дошкільників. Педагогічні науки. 2019. № 3. С. 115–125.
22. Метод проєктів у діяльності дошкільного закладу / уклад. Л.А. Швайка. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 203 с.
23. Махоня І. М. Педагогічні умови екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку. Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи: зб. науч.ст. і доп. IV Всеукр. наук.-практ. конф. Суми, 2020).
24. Методична скарбничка вихователя №2.2021р.
25. Організація роботи з дітьми 5-річного віку в умовах обов'язкової дошкільної освіти / уклад. С.М. Руднева, А.С. Остапенко, Г.І. Назаренко, Н.Ф.

Кугуєнко, Н.Я. Ярмонова. Харків : ХАНЕ, 2011. 222 с.

26. Освітні технології/За ред. О.М.Пехоти. К.:А.С.К., 2003. 255с.

27. Освітні технології : навчально-методичний посібник / за заг. ред. О.М. Пехоти. Київ : А.С.К, 2001. 256 с.

28. Панченко І. Експериментально-дослідницька діяльність дітей / І. Панченко, О. Бадуненко // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2012. № 11. С. 22–28.

29. Песталоцці Й. Г. Вибрані педагогічні твори : посіб. для студентів вузів та учителів серед. шкіл / Й. Г. Песталоцці. Київ : Радянська школа, 1938 . 338 с.

30. Петяєва, Д.Ф. Развитие уявлень про живу природу у дошкільників: автореф.дис. канд. психол. наук / Д.Ф.Петяєва. М., 1991.

31. Піаже Ж. Ж. Вибрані психологічні праці. Психологія інтелекту: Генезис числа у дитини. Логіка і психологія / Ж. Ж. Піаже. М., 1969. 720 с.

32. Піроженко Т.О. Розвивальні ігри та вправи для дітей третього, четвертого, п'ятого, шостого, сьомого років життя. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 144 с.

33. Плохій З. Вітальна цінність природи: Складові екологічної культури дошкільників / З. Плохій // Дошкільне виховання. 2000. № 11. С. 6-7.

34. Плохій З. Формування екологічно мотивованої діяльності дошкільнят / З. Плохій // Дошкільне виховання. 2005. № 7. С. 19-21.

35. Плохій З. П. Формування у дітей дошкільного віку екологічної культури (теоретичні та методичні аспекти) : монографія / З. П. Плохій; Ін-т пробл. виховання НАПН України. К. : Персонал, 2010.

36. Половіна О. А. Психологічні особливості формування у старших дошкільників естетичного ставлення до природи / О. А. Половіна // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Пед. науки). Бердянськ : БДПУ, 2005. № 1. С. 45-51.

37. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: «Академвидав», 2004. с.143).

38. Проектні технології у дошкільному навчальному закладі / упоряд. Буракова Ю.Д. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 204 с.
39. Психолого-педагогічний супровід формування особистості дошкільника : колективна монографія / Т. Кочубей, В. Кузь, Л. Іщенко та ін. ; за ред. В. Кузя. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 212 с.
40. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори / С. Ф. Русова. Київ : Освіта, 1996. – 304 с.
41. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання / С. Ф. Русова. К. : Просвіта, 1993. 125 с.
42. Русова С. Ф. Дошкільне виховання / С. Ф. Русова. Катеринослав. 1918. 162 с.
43. Романовська Д. Світ навколо нас – і я його частинка. Еколого – психологічний тренінг. // Психолог. № 21. 2006. С. 16 – 24.
44. Смотров Г.В. Виховання екологічної культури у дітей старшого дошкільного віку. Актуальні аспекти екології та здоров'я дітей і молоді: функціонально-діяльнісний підхід: зб. матеріалів XVII межрегіон. наук.-практ.конф.. Запоріжжя, 2017. С. 173 – 175)
45. Сорокіна А. В. Дидактичні ігри в дитячому садку. М: Просвітництво, 1990.
46. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. К. : Рад. шк., 1976.
47. Тарасенко Г. Дивосвіт. Технологія естетико-екологічного виховання. 2-ге вид., із змінами./ Г.Тарасенко К.: Рута. 2000, 208с.
48. Токаренко Н.М. Організуємо проектну діяльність: крок за кроком / Н.М. Токаренко // Вихователь-методист дошкільного закладу. 2013. № 11. С. 59 – 62.
49. Трамбак К. С., Шевцова О. А. Екологічне виховання у ДНЗ. Харків, 2016. 223 с.

50. Управління проектами в закладах освіти : науково-методичний посібник / за ред. Л.А. Онищук, О.В. Онопрієнко, О.О. Клокуна. Київ, 2004. 250 с.
51. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори / К. Д. Ушинський. К. : Рад. школа, 1949.
52. Федіна К. Краса і чинник життя. Дошкільне виховання. Київ, 2017. № 25
29 с.
53. Федотова А. М. Пізнаємо навколишній світ граючи: рухливі ігри для дітей дошкільного віку. Київ : Грамота, 2015. 112 с.
54. Формування первинних екологічних уявлень у дошкільників : методичний збірник перспективного пед. досвіду з проблемами екологічної освіти дітей дошкільного віку. / За ред. Р. О. Романчук. Запоріжжя, 2008. 80 с.
55. Чорна Г. В., Скірко Г. З. Формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку в різних видах діяльності в природі. Дошкільна педагогіка. 2021. Т.2., № 35. С. 163–169.
56. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою / Н. Ф. Яришева. К., 1993. – 255 с.
57. Яришева Н. Екологічне виховання дошкільників: посібник для вихователів. К.: Виховання дошкільників, 2016. 226 с.
58. Яришева Н. Методика ознайомлення дітей з природою: навчальний посібник. К.: Вища школа, 2015. 255 с.
59. Ясвін В. А. Психологія ставлення до природи. Київ, 2015. 446.

ДОДАТКИ

Додаток А

Опис завдань на констатувальному і формувальному етапах.

Дидактична гра «Корисно – шкідливо для природи».

Мета: поглибити знання дітей про живу природу і вплив людини на її блага. Формувати ціннісне та гуманне ставлення до навколишнього середовища, формувати почуття емпатії та відповідальності за власні дії.

Матеріали: ілюстрації з діями людей в природі. Позначки «плюс» та «мінус», що позначають корисні та шкідливі дії.

Хід гри: дітям пропонується роздивитись ілюстрації покласти відповідну позначку на певну дію людини і пояснити, чому саме це корисно, чи шкідливо для природи.

Дидактична вправа «Що можна, а що ні».

Мета: виховувати екологічну свідомість, емоційність та почуття відповідальності, виховувати усвідомлення значення власної доцільної поведінки в природному довкіллі, продовжувати формувати пізнавальну та соціальну активність, заохочувати до прагнення оберігати природу і дбати про неї, розвивати вміння використовувати набуті знання у повсякденній діяльності.

Мовна гра «Що я роблю, щоб не зашкодити природі».

Мета: продовжувати формувати ціннісне ставлення дітей до природнього довкілля, помічати красу рідної природи, вчити розрізняти шкідливі і корисні дії людини для довкілля, формувати комунікативні навички, вміння правильно будувати розповідь, та прикрашати її словами-ознаками, та описовими словами. Виховувати вміння виражати власні почуття та емоції, поважати співрозмовника, уважно слухати інших.

Бесіда «Добре – погано».

Мета: поглиблювати знання дітей про природне оточення рідного краю, формувати у дітей ціннісне ставлення до природнього довкілля, вміння милуватись та помічати красу природи, відчувати почуття емпатії до всього живого, поглиблювати знання дітей про природні і соціальні чинники, що впливають на життя і здоров'я людини, стимулювати і заохочувати дітей до природоохоронних дій та формувати відповідальне ставлення до власних вчинків. Розвивати вміння робити висновки з причинно-наслідкових дій.

Додаток Б

Проект навчально-виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку.

«Про природу дбай – її блага захищай»

Тривалість проекту - 10 днів.

Вид діяльності	Зміст роботи
1 день – інформаційний	
Тематичне заняття	<p><u>Тема дня:</u> «Краса мого рідного краю».</p> <p><u>Мета:</u> поглиблювати знання дітей про природу рідного краю, про її красу і різноманіття. Формувати у дітей емоційно-ціннісне та дбайливе ставлення до живої і не живої природи. Формувати пізнавальну активність і допитливість. Розвивати творчі здібності, уяву, фантазію і творче мислення. Розвивати спостережливість, увагу, комунікативні навички під час спостережень та обговорення. Виховувати культуру поведінки в природному середовищі та почуття відповідальності за свої вчинки. Формувати бажання приймати участь в природоохоронній діяльності. Виховувати потребу і бажання знайомитись і вивчати рослинний і тваринний світ навколо, сприяти розвитку почуття емпатії і співпереживання.</p>

	<p><u>Матеріал:</u> ілюстрації і картинки із зображення природи, слайди, тематичний відеоряд.</p> <p><u>Методи і прийоми:</u> бесіда-ознайомлення, обговорення, метод «Інтерв'ю».</p>
Спостереження	<p>«Я і природа»</p> <p><u>Мета:</u> виявити вміння дітей спостерігати за явищами живої і неживої природи, їх зв'язок і взаємозалежність. Вчити дітей відчувати красу та гармонію у природі. Викликати бажання милуватися навколишнім середовищем, берегти природу, піклуватись про її збагачення і захист.</p> <p><u>Методи і прийоми:</u> піший перехід навколо дитячого садка - ознайомлення з зупинками зеленої стежини(город, метеостанція, розарій, «Рослини – здоровинки»(лікарські рослини), «Комашиний готель», ілюстративний матеріал.</p>
Ігрова діяльність	<p><u>Дидактичні ігри:</u> «Що зайве», «Добре – погано», «Продовж речення», «Загадки з зеленої торбинки».</p> <p><u>Рухливі ігри:</u> «Добіжи до дерева яке я назву», гра-естафета «Допоможемо квіточці».</p>
Трудова діяльність	<p><u>Мета:</u> вправляти в умінні догляду за рослинами в зеленому кутку і в городі на підвіконні. Продовжувати знайомитись з рослинами їх назвами і способом догляду за ними.</p>
Художня праця	<p><u>Тема:</u> виготовлення весняної композиції «Букет для мами».</p> <p><u>Мета:</u> розвивати уяву дітей, формувати естетичний смак, гармонійно підбирати колір, розвивати креативність і індивідуальність при малюванні. Продовжувати створювати малюнок методом штампування. Виховувати інтерес до творчої праці. Виховувати вміння втілювати свій задум і доводити до кінця справу.</p> <p><u>Матеріал:</u> білий папір, акварель, ватні палички, палички з поролоновим кінчиком, пензлики різної товщини.</p>
Індивідуальна робота	<p><u>Анкетування</u> дітей та діагностика знань(додаток).</p>

Робота з батьками	<p><u>Анкетування</u> «Екологічна компетентність та екологічне виховання в сім'ї» (додаток).</p> <p><u>Мета:</u> визначити рівень екологічних знань дорослих – батьків і дізнатися про відношення до природного довкілля, до тваринного і рослинного світу. Виявити бажання і готовність родини берегти природу, піклуватись про неї та приумножувати її блага. Дізнатись, що вони роблять для розширення своїх знань, і яку діяльність вони проводять дома в родинному колі з поліпшення екологічного стану в межах двора, вулиці, району, тощо.</p>
-------------------	---

2 день –інформаційний

Тематичне заняття	<p><u>Тема дня:</u> «Я природі друг».</p> <p><u>Мета:</u> ознайомити дітей з екологічними проблемами в світі і в Україні; ознайомити дітей з впливом екології на здоров'я людини; формувати екологічну грамотність, а саме розуміння і усвідомлення ролі навколишнього середовища на життя і здоров'я людини; викликати інтерес і зацікавлення до природи – до її явищ, сезонних змін, взаємодії живої і неживої природи; розвивати почуття відповідальності за збереження природи; розвивати вміння робити висновки з власних дій і вчинків; сформувані переконання у необхідності та важливості сортування відходів; викликати у дітей позитивне ставлення до навколишнього світу шляхом розвитку екологічної культури; розширення кругозору дитини через наочні результати власної практичної діяльності; викликати у дітей дослідницький інтерес і навички.</p> <p><u>Матеріал:</u> ілюстрації з зображенням забруднених лісів і річок; тематичний відеоряд. Макет озера, обгортки від цукерок, пластикові кришечки від пляшок, шматки тканини, шматочки скла та резинових рукавичок. Сачок, контейнер для сміття.</p>
-------------------	--

Бесіда	<u>Методи і прийоми:</u> прийом фантазування, обговорення «Що я роблю щоб не зашкодити природі»?; проблемна ситуація: - «Що я зроблю, якщо помічу, що хтось насмітив»?
Спостереження	«Професії дорослих» <u>Мета:</u> розвивати почуття відповідальності за власні вчинки, вчити доцільної поведінки в природі, вміння виявляти негативний вплив людської діяльності на природне довкілля, викликати у дітей повагу до праці дорослих. <u>Методи і прийоми:</u> спостереження за працею двірника. Ознайомлення з інвентарем(мітла, віник, совок, відро). Цільова прогулянка навколо садочка та за межами, розгляд, та порівняння їх за чистотою, за станом засмічення. Обговорення - що треба зробити, щоб вулиці стали чистіше? (Очікувана відповідь дітей – встановлення додаткових сміттєвих урн та своєчасне прибирання).
Ігрова діяльність	<u>Дидактичні ігри:</u> «Оціни вчинок», «Наведи лад». <u>Мовна гра:</u> «Назви дерево». <u>Сюжетно-рольова гра:</u> «Квітковий магазин».
Трудова діяльність	Прибирання майданчика (самостійний розподіл обов'язків, та інвентаря)- збирання опалих гілочок з дерева, та згрібання сухого, тогорічного листя. Бесіда « Що корисного я роблю для природи».
Домашнє завдання	Запропонувати батькам взяти участь в акції по збору макулатури.

3 день – пізнавально-розвивальний

Тематичне заняття	<u>Тема дня:</u> «Сміття – ворог нашої планети». <u>Мета:</u> уточнити уявлення дітей про джерела виникнення сміття; дати дітям уявлення про шкоду сміття для водойм і ґрунту. Ознайомити з різними видами сміття і ступенем шкоди для довкілля. Розвивати уміння логічно мислити,
-------------------	---

	<p>робити висновки і з власної діяльності; розвивати комунікативні навички при командній роботі. Активізувати та розширити словниковий запас за рахунок нових слів – брукхт, металолом, склотара, отруйні речовини, викиди в довкілля, відходи життєдіяльності . Формувати у дітей впевненості у своїх діях і вчинках. Спонукаати дітей приймати рішення, та активно приміняти на практиці здобуті знання та навички. Дати поняття та розуміння для чого сортувати сміття та побутові відходи і як це вплине на майбутнє.</p> <p><u>Матеріал:</u> пакети для сміття, контейнери для сортування сміття(промаркеровані різним кольором), рукавички, пластикові пляшки, кришечки, шматки тканини, целофанові пакети, обгортки від цукерок.</p>
Пошуково-дослідницька діяльність	<p><u>Методи і прийоми:</u> проблемна ситуація « Звідки береться сміття». Бесіда: «Яку шкоду приносить сміття»? Пояснення – обговорення.</p> <p><u>Мета:</u> дати змогу дітям самостійно визначити проблему, та шляхи її вирішення. Розподілити між собою приладдя для збору сміття, і домовитись хто збирає пластик, хто органічне сміття, тощо.</p>
Трудова діяльність	Прибирання імітованого засмічення на майданчику.
Ігрова діяльність	<p><u>Дидактичні ігри :</u> « Загадай – ми відгадаємо» – уточнення знань дітей про рослинний і тваринний світ України. «Назви пестливо» – вправляти дітей в утворенні пестливих слів, виховувати бережливе ставлення до дерев, кущів, квітів.</p> <p><u>Рухлива гра</u> «Добіжи до дерева, яке я назвав».</p>
Спостереження	<p>«Що змінилось?»</p> <p><u>Мета:</u> продовжувати збагачувати знання дітей про працю дорослих. Розвивати спостережливість, увагу, пізнавальний інтерес. Формувати вміння дітей помічати зміни. Вчити встановлювати логічні взаємозв'язки. Виховувати повагу до праці дорослих.</p> <p><u>Методи і прийоми:</u> спостереження у ранковий час – за</p>

	<p>працею двірника, за машинами - помічниками, що допомагають вивозити сміття, та прибирати вулиці. У вечірній час – чи засмітилась вулиця за день.</p> <p>Роздум - обговорення: хто смітить, навіщо, і що треба зробити, щоб люди не смітили. Розвивати логічне мислення, вміння виражати власну думку і слухати інших.</p>
Взаємодія з батьками	Повідомити про мету проекту і запропонувати фотопроєкт за бажанням " Я маленький помічник".

4 день –інформаційний	
Тематичне заняття	<p><u>Тема дня:</u> «Види утилізації сміття. В Україні в світі».</p> <p><u>Мета:</u> продовжувати формувати у дітей екологічну свідомість, давати знання про розуміння природних законів – принципів природоохоронних дій та гармонійного природокористування. Продовжувати формувати моральні якості що впливають на поведінку дітей в природньому довкіллі. Розвивати почуття емпатії до тваринного і рослинного світу. Закріпити знання та переконання про необхідність сортування і утилізації сміття. Формувати уявлення дітей про поняття «Екологічна проблема» та про методи їх уникнення і подолання. Розвивати інтерес і повагу до праці дорослих. Формувати словарний запас, поповнювати новими словами і поняттями: органіка, біо-відходи, компост, сегрегація, утилізація, повторне використання.</p> <p><u>Матеріал:</u> ілюстрації і картинки із зображенням процесу утилізації сміття, заводів. Слайди, тематичний відеоряд.</p> <p><u>Методи і прийоми:</u> метод фантазування – «подорож у минуле і майбутнє»; індивідуальне завдання; порівняння, оцінювання і аналіз людської діяльності.</p>
Спостереження	<p>«Я вважаю - це шкідливо, я вважаю - це корисно».</p> <p><u>Мета:</u> продовжувати збагачувати знання дітей про працю дорослих. Виховувати почуття відповідальності за свою</p>

	<p>діяльність, формувати бажання захищати і піклуватись про довкілля. Розвивати пізнавальний інтерес. Виховувати повагу до праці дорослих. Розвивати логічне мислення і встановлення взаємозв'язків між різною діяльністю людей. Розвивати зв'язне мовлення. Розвивати вміння оцінювати проблему ситуацію за ілюстрацією та вміння висловлювати власну думку і відстоювати власні переконання.</p> <p><u>Методи і прийоми:</u> ілюстрації –«Професії». Загадки та художнє слово за темою. Роздум - яка діяльність людей впливає на стан місцевої екології, на стан природного довкілля. Роздуми і розповіді дітей про професії батьків - чи шкодять вона природі, чи навпаки.</p> <p><u>Матеріали:</u> ілюстративний матеріал. Художнє слово.</p>
Ігрова діяльність	<p><u>Дидактичні ігри:</u> «Я почну, а ти продовж», «Безпечне – небезпечне сміття».</p> <p><u>Рухливі ігри - естафети.</u></p> <p><u>Сюжетно-рольова гра:</u> «Магазин».</p>
Піший перехід	<p>« Екскурсія – дослідження».</p> <p><u>Мета:</u> визначити чи є в нашому районі баки для сортування сміття. Виявити кількість урн для сміття. З'ясувати ставлення дітей до ситуації. Роздуми дітей – що робити, якщо поблизу немає смітцевої урни? (очікувані відповіді дітей – понесу сміття додому, покладу в кишеню і викину як побачу урну).</p>
Самостійно-художня діяльність	<p><u>Мета:</u> розвивати уяву та естетичні почуття, викликати бажання виражати свої почуття, розвивати вміння правильно розміщувати на папері свій задум(попереду, збоку, позаду, ближче, далі, тощо).</p> <p><u>Матеріали:</u> білий папір, акварель, олівці, пастель – на вибір дітей.</p>
Домашнє завдання	<p>Підготувати разом з батьками цікавий факт про явище природи, чим воно викликано і як впливає на людину, на її життя.</p>

5 день –творчий	
Тематичне заняття	<p><u>Тема дня:</u> «Навколишній світ – очами дитини».</p> <p><u>Мета:</u> формувати еко-свідомість у старших дошкільнят, давати поняття про взаємопов'язаність між людиною і природою, вчити встановлювати причинно-наслідкові зв'язки у межах людської діяльності і впливу на природне довкілля. Формувати у дітей позитивне мислення, викликати інтерес до захисту довкілля і дбайливого ставлення до світу рослин і тварин. Викликати інтерес до різного виду діяльності дорослих, вчити розпізнавати корисний і шкідливий вплив на довкілля. Заохочувати дітей до посильної участі в трудовій діяльності. Стимулювати пізнавальний інтерес і цікавість до навколишнього світу і його явищ.</p> <p><u>Матеріал:</u> художні твори, метод «Інтерв'ю».</p> <p><u>Методи і прийоми:</u> читання оповідань та віршів про природу, розгляд та милування ілюстрацій та репродукцій.</p>
Спостереження	<p>«Мій рідний край»</p> <p><u>Мета:</u> виявити вміння дітей спостерігати за явищами неживої природи (сонце, дощ, сніг) Узагальнити знання дітей про взаємозалежність природних явищ і стану довкілля. Викликати бажання милуватися природою рідного краю, помічати її красу і особливість. під час прогулянки, з'ясувати разом з дітьми що потрібно деревам, кущам і квітам в зеленій зоні ЗДО для росту.</p> <p><u>Методи і прийоми:</u> зелена зона ЗДО, художнє слово.</p>
Ігрова діяльність	<p><u>Дидактичні ігри:</u> «Від чого планета сумує, а від чого радіє»? , «Що зайве»?</p> <p><u>Мовна гра:</u> «Я почну а ти продовж»(поповнення словника словами-ознаками).</p> <p><u>Рухливі ігри:</u> командні естафети. Біг та виконання завдання</p>

	на швидкість з ускладненнями.
Праця	підготувати і прибрати робоче місце після діяльності.
Художньо-колективна діяльність	<p>Колаж « Мій рідний край».</p> <p><u>Мета:</u> вміння домовлятися та організовувати спільну працю, розвивати уяву, вміння поєднувати в роботі різні матеріали та види творчості, розвивати у дітей вміння правильно розміщувати зображення на папері.</p> <p><u>Матеріал:</u> кольоровий папір, ножиці, клей, акварель, пензлики, ватні палички, олівці, фломастери.</p>
Трудова діяльність	залучити дітей до обкопування дерев на ігровому майданчику.

6 день –мотиваційний	
Тематичне заняття	<p><u>Тема дня:</u> « Нове життя старим речам».</p> <p><u>Мета:</u> розвивати пізнавальний інтерес і спостережливість. Формувати усвідомлення цінності кожного життя на планеті. Давати уявлення про цінність світу тварин і рослин для життя людини. Давати уявлення про цінність чистого повітря і чистої води для всього живого на планеті. Викликати у дітей бажання проявляти турботливе ставлення до себе, до власного здоров'я і «здоров'я» планети. Розвивати ініціативу, бажання працювати спільно, зацікавленість в реалізації задуманого, бажання активно брати участь в діяльності, природоохоронної спрямованості.</p> <p><u>Матеріал:</u> пластикові кришечки, нитка-резинка.</p> <p><u>Методи і прийоми :</u> бесіда – ознайомлення. Приклади виробів з перероблених матеріалів(шопер із джинсової тканини, ваза для квітів з пляшки, годівничка для птахів із коробки з-під соку, тощо).</p>
Спостереження	« Про що розкаже упаковка»?

	<p><u>Мета:</u> розвивати інтерес до змін в природньому довкіллі внаслідок діяльності людей, формувати вміння визначати користь і шкоду певних вчинків. Розвивати інтерес до праці дорослих та професій пов'язаних з промисловістю та виробництвом. Розширити знання дітей про матеріали які використовують для виготовлення упаковки та види упаковок. Формувати уявлення дітей про альтернативне використання та заміну різних видів упаковки, небезпечного для природнього довкілля. Дати уявлення про поняття «Вторинна переробка», «Еко-виробництво», «Еко-товари».</p> <p><u>Матеріал:</u> різні види упаковок та їх замітники.</p>
Ігрова діяльність	<p><u>Дидактичні ігри:</u> « Чарівний мішечок», « Знайди помилку» (на плакаті з різними видами відходів –переплутані і не вірні)</p> <p><u>Рухлива гра:</u> «Збери перший»(зібрати в кошик в магазині корисні продукти).</p> <p><u>Сюжетно-рольова гра</u> «Супермаркет» (розвиток діалогічного мовлення дітей, закріплення знань про правила поведінки в громадських місцях, розширення знань дітей про професії дорослих – касир, вантажник, охоронець).</p>
Бесіда	<p>«Чим можна замінити...»(пластикову пляшку, целофановий пакет...)</p> <p><u>Мета:</u> формувати у дітей природодоцільний світогляд , виховувати почуття власної відповідальності та ініціативності. Сприяти розвитку інтересу до нових знань.</p>
Художня праця	<p><u>Матеріал:</u> пошита чи придбана торбинка «шопер», паперові пакети, сіточки для круп, багаторазові контейнери, тощо...</p> <p>Вирізання та розмальовування «еко-торбинки» з паперу.</p> <p><u>Мета:</u> продовжувати розвивати дрібну моторику рук, творчу уяву і здібності, удосконалювання навичок тримання ножиць і вирізування простих і складних форм, виховувати вміння гармонійно поєднувати кольори, закріплювати навички оздоблення – симетрія, прями, хвилясті лінії, зиг-заг, крапки, квіти.</p>

Робота з батьками	Залучити батьків до виготовлення і підготовки до виставки виробів з старих, перероблених речей «Нове життя старим речам».
7 день –мотиваційний	
Тематичне заняття	<p><u>Тема дня:</u> « Наш дім – Земля».</p> <p><u>Мета:</u> розвивати уявлення про загальні умови для розвитку рослин тварин і людей(повітря, вода, їжа). Виховувати гуманне ставлення до природного довкілля. Формувати вміння використовувати знання під час практичної діяльності. Спонукає до бажання зробити для природи щонебудь корисне, добре. Вчити виконувати доручення дорослих, та брати участь у трудовій діяльності. Формувати у дітей вміння передавати свої враження від оточуючого довкілля, вміння висловлювати власну думку та вислуховувати думку інших. Формувати інтерес до планування та виконання спільної діяльності. Розширити словниковий запас та розвивати зв'язне мовлення.</p> <p><u>Матеріал:</u> Червона книга України, фотоальбом Чернігівщини.</p> <p><u>Методи і прийоми:</u> дидактична гра « Живе – неживе»(вміння відрізнити живі та неживі об'єкти природи).</p>
Спостереження	<p>Праця дорослих. Професія «Еколог»</p> <p><u>Мета:</u> формувати уявлення дитини про взаємозв'язок людини та природи. Формувати бажання бережливо ставитись до природи, та охороняти її. Давати знання про методи переробки і утилізації відходів. Дати знання про екологічні проблеми в світі та в Україні - про причини їх виникнення та шляхи їх подолання. Розширення словникового запасу новими поняттями і словами: свідомість, природні ресурси, катастрофа, глобальні проблеми, шкідливі викиди.</p> <p><u>Матеріали:</u> ілюстративний матеріал, зображення забруднених річок, лісів, повітря. Мотиваційне відео – « Професія еколог» – основні завдання і напрямки роботи.</p> <p>Бесіда: « Хто такий еко-активіст»? (Приклади відомих еко-</p>

	активістів).
Ігрова діяльність	<p><u>Дидактична гра:</u> «Можна – не можна»(систематизувати знання дітей про правила поведінки в природньому довкіллі – в лісі, на річці, в парку).</p> <p><u>Мовна гра:</u> «Я знаю п'ять назв»(рослинний і тваринний світ).</p> <p><u>Рухлива гра:</u> « Знайди собі пару».</p>
Художня праця	<p>Виготовлення поробки із старих речей. Іграшка «Змійка»</p> <p><u>Мета:</u> виховувати ціннісне ставлення до природи, формувати у дітей уявлення про повторне використання старих речей, спонукати дітей до творчості, розвивати пізнавальний інтерес процесу виготовлення, розвивати уяву, креативність, дрібну моторику.</p> <p><u>Матеріал:</u> пластикові яйця з цукерки «Кіндер-сюрприз», резинка.</p>

8 день – репродуктивний	
Тематичне заняття	<p><u>Тема дня:</u> «Подорож зеленими стежками».</p> <p><u>Мета:</u> Викликати у дітей бажання більше дізнаватись про природне довкілля а саме про тваринний світ. Викликати почуття емпатії до живих істот. Розвивати інтерес до рідного краю до його краси і неповторності, про його мешканців. Заохочувати дітей бути творчими, креативними, ініціативними, сміливими, винахідливими. Навчати підбирати гарні і правильні слова для висловлювання свої думок. Формувати зв'язне мовлення і поповнювати словник дітей описовими словами, словами-характеристиками, словами-ознаками, використовувати їх під час складання розповідей.</p> <p><u>Матеріал:</u> конверт з листом.</p> <p><u>Методи і прийоми:</u> сюрпризний момент – вранці вихователь отримав листа від відомого професора, дослідника і еко-</p>

	активіста пана Гріна, з проханням допомогти йому в написанні дитячої енциклопедії про тварин. Заохотити дітей методом інтерв'ю – «Що я знаю про улюблену тварину»
Спостереження	<p>«Різноманіття навколо нас».</p> <p><u>Мета:</u> виховувати всебічну цікавість до оточуючого середовища, вміння помічати різницю між станом природи залежно від стану погоди та інших чинників(людська діяльність). Формувати вміння висловлювати свої думку, вислуховувати думку інших. Виховувати повагу до праці дорослих та бажання допомагати, розвивати зацікавлення та вміння працювати на землі.</p> <p><u>Метод пізнання:</u> екологічна стежина на території ЗДО. Відповіді дітей – для чого оздоблена кожна зупинка? Чи цікава їм тема? Що саме зацікавило їх більш за все? Яку свою зупинку вони б зробили, якби була змога?</p>
Ігрова діяльність	<p><u>Дидактичні ігри:</u> «Хто де живе»? (закріпити знання дітей про місця їх проживання та способи життєдіяльності тварин).</p> <p><u>Рухливі ігри:</u> «Лисиця в курнику» (увага, біг, спритність), «Нагодуй звірят» (командна гра-естафета).</p> <p><u>Мовна гра:</u> «Назви і розкажи» (складання невеликої розповіді про тварину, чи рослину, про спосіб живлення, харчування, опис зовнішнього вигляду та поведок) – вдосконалювати вміння складати описові розповіді, збагачення активного словника дітей словами ознаками.</p> <p><u>Мовна гра:</u> «Мама і дитинча».</p>
Художня праця	<p>Довільне малювання улюблених тварин (сюрпризний момент) для гостя – пана Гріна для ілюстрацій в дитячу енциклопедію.</p> <p><u>Умова:</u> запропонувати дітям домовитись між собою про вибір тваринки, щоб малюнки не повторювались.</p> <p><u>Мета:</u> формувати у дітей ініціативність; вдосконалювати вміння домовлятися і з повагою ставитись до вибору інших. Розвивати вміння втілювати і доводити задумане до кінця. Виховувати естетичні почуття. Розвивати вміння</p>

	одержувати задоволення від процесу та результатів своєї діяльності.
Трудова діяльність	Допомогти дворнику прибрати спортивний майданчик – зібрати гілля і віднести його на сміття.
Бесіда	«Для чого займатись спортом»? (формування у дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я, формування здоров'язберігаючих звичок, сприяти усвідомленню відповідальності за власне здоров'я).
Розважальна діяльність	«Брейн-ринг»(командна гра). Відгадування загадок про тварин, вікторини, складання пазлів на швидкість).
Домашнє завдання	Малюнок, чи фото за бажанням.

9 день–дослідницький	
Тематичне заняття	<p><u>Тема дня:</u> « Вода це життя».</p> <p><u>Мета:</u> Виховувати інтерес і бажання пізнавати, вивчати природу. Вчити дітей розрізняти живі і неживі об'єкти природи. Формувати елементарні уявлення про зв'язки між явищами живої і неживої природи та змінами в житті рослин, птахів, рослин. Закріплювати знання про взаємозалежність людини і природи, про якість життя людини залежно від впливу змін природнього середовища. Розвивати вміння оцінювати стан навколишнього середовища, пояснювати причини змін і шляхи вирішення проблем.</p> <p><u>Матеріал:</u> мутна вода(з піском),склянки, матеріал для фільтрів (вата, паперова серветка, тканина, активоване вугілля).</p> <p><u>Методи і прийоми:</u> сюрпризний момент(з крану пішла брудна вода і її треба профільтрувати , щоб полити квіти)</p>
Спостереження	«Вода-водиця, цінна кожна краплиця».

	<p><u>Мета:</u> продовжувати розширювати знання про взаємозв'язок живої і не живої природи. Узагальнити знання дітей про властивості води та її значення для живих і не живих об'єктів. Розвивати допитливість і пізнавальний інтерес. Розвивати вміння логічно мислити, робити висновки і висловлювати свою думку. Формувати ціннісне ставлення до чистої води, як до блага. Виховувати бережливе, економне ставлення до води.</p> <p><u>Методи і прийоми:</u> фільтрація брудної води.</p> <p>Зібрати дощову воду і воду з калюжі (або підготувати завчасно забруднену піском воду) –візуально виявити стан забруднення.</p>
Бесіда поза заняттям	« Звідки береться дощ»? . Схema -кругообіг води в природі.
Пошуково-дослідницька діяльність	Фільтрування води різними видами.
Ігрова діяльність	<p><u>Дидактичні ігри:</u> « Коли це буває» (стан води), «Яка вода»? (підбір слів-означень).</p> <p><u>Мовні ігри:</u> «Кому потрібна вода?»(розповіді дітей. Розвиток зв'язного мовлення).</p> <p><u>Рухлива гра:</u> «Струмочок».</p>
Індивідуальне завдання	Анкетування дітей на кінець проекту.
Трудова діяльність	Робота в зеленому куточку, поливання квітів профільтрованою водою.

10 день – оцінювальний	
Тематичне заняття	<p><u>Тема дня:</u> « Я природі справжній друг».</p> <p><u>Мета:</u> проаналізувати разом з дітьми весь період</p>

	<p>експерименту. Згадати цілі і завдання, з чого почався експеримент. Узагальнити користь набутих знань і досвіду, виявити можливість використання набутого досвіду в майбутньому. Виявити у дітей дослідницький потенціал, цікавість та вміння робити логічні висновки. Вияснити емоційне ставлення до проробленої роботи, та вияснити ступінь задоволення від результатів і командної роботи. Надати кожній дитині змогу висловитись з приводу даної проблеми, і яким чином, на думку дітей, можна запобігти проблемі. Проаналізувати трудову діяльність, відзначити користь організованої роботи в зеленій зоні майданчика і в куточку природи. Вияснити у дітей, що на їх думку, можна ще зробити для покращення стану зеленої зони на території ЗДО, рідного двору, району, міста. Разом з дітьми проаналізувати діяльність людини і результатів впливу людської діяльності на природне довкілля. Вияснити у дітей що корисного, кожен з них може зробити для природи, як їй допомогти. Які види діяльності, на думку дітей, найбільш дієві і значущі для природоохоронних і природозберігаючих дій. Проаналізувати і зробити висновки з виконаного завдання проєкту. Виявити у дітей сформованість природо-екологічної компетенції та ціннісного ставлення до навколишнього середовища. Перевірити практичність знань використовуючи вміння і навички, набуті, безпосередньо під час експерименту.</p> <p><u>Матеріал:</u> куточок дослідів, контейнери з землею, коробка з макулатурою, вироби з використаних матеріалів.</p> <p><u>Методи і прийоми:</u> художнє слово, проблемна ситуація «Що станеться зі сміттям, кинутим на землю»?</p>
Спостереження	<p>«Робимо висновки»!</p> <p><u>Мета:</u> розвивати ініціативність, пізнавальну активність, дослідницький потенціал і зацікавленість у власних діях та отриманні результатів. Розвивати вміння робити висновки і висловлювати власну думку. Формувати почуття відповідальності за власні дії і вміння користуватися набутих досвідом. Розширити знання про компост - що це, для чого компостують відходи, кому це потрібно і кому вигідно. Розширення словника – компостна яма, добрива,</p>

	<p>еко-добрива, органіка, підкормка.</p> <p><u>Методи і прийоми:</u> згадування про мету і ціль експеримента (бесіда). Розгляд контейнерів із землею в дослідницькому куточку. Аналіз стану органічних і промислових відходів. Висновки дітей.</p>
Ігрова діяльність	<p><u>Дидактичні ігри:</u> «Прибери сміття» (закріплення знань про сортування сміття, і шкоду його для природнього середовища).</p> <p><u>Мовна гра:</u> «Я допомагаю!»(розвиток зв'язного мовлення, словник), «Відгадай, хто я»?(розвиток діалогічного мовлення, слова ознаки).</p> <p><u>Сюжетно рольова гра</u> «Пікнік» (закріпити знання про походження сміття, його види (органічне і промислове) про необхідність його сортування), формування у дітей дослідницьких умінь, – розуміння проблеми, опис і аналіз проблеми з різних боків, виявлення шляхів подолання проблеми, вміння доводити і озвучувати свою думку і переконання).</p>
Робота поза заняттям	Виставка робіт, і поробок на тему «Нове життя старим речам».

Додаток В

Форми роботи з екологічного виховання.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

« Я і природа».

Мета: Виявити вміння дітей спостерігати за явищами живої і неживої природи, їх зв'язок і взаємозалежність. Вчити дітей відчувати красу та гармонію у природі. Викликати бажання милуватися навколишнім середовищем, берегти природу, піклуватись про її збагачення і захист.

Методи і прийоми: піший перехід навколо дитячого садка – ознайомлення з зупинками зеленої стежини(город, метеостанція, розарій, «Рослинки-здоровинки» (клумба з лікарськими рослинами), «Комашиний готель»,

ілюстративний матеріал.

«Професії дорослих»

Мета: розвивати почуття відповідальності за власні вчинки, вчити доцільної поведінки в природі, вміння виявляти негативний вплив людської діяльності на природне довкілля, викликати у дітей повагу до праці дорослих.

Методи і прийоми: спостереження за працею двірника. Ознайомлення з інвентарем(мітла, віник, совок, відро). Цільова прогулянка навколо садочка та за межами, розгляд, та порівняння їх за чистотою, за станом засмічення. Обговорення – що треба зробити, щоб вулиці стали чистіше? (Очікувана відповідь дітей – встановлення додаткових сміттєвих урн та своєчасне прибирання).

«Що змінилось?»

Мета: продовжувати збагачувати знання дітей про працю дорослих. Розвивати спостережливість, увагу, пізнавальний інтерес. Формувати вміння дітей помічати зміни. Вчити встановлювати логічні взаємозв'язки. Виховувати повагу до праці дорослих.

Методи і прийоми: спостереження у ранковий час – за працею двірника, за машинами - помічниками, що допомагають вивозити сміття, та прибирати вулиці. У вечірній час – чи засмітилась вулиця за день. Роздум - обговорення: хто смітить, навіщо, і що треба зробити, щоб люди не смітили. Розвивати логічне мислення, вміння виражати власну думку і слухати інших.

«Я вважаю - це шкідливо, я вважаю - це корисно»

Мета: продовжувати збагачувати знання дітей про працю дорослих. Виховувати почуття відповідальності за свою діяльність, формувати бажання захищати і піклуватись про довкілля. Розвивати пізнавальний інтерес. Виховувати повагу до праці дорослих. Розвивати логічне мислення і встановлення взаємозв'язків між різною діяльністю людей. Розвивати зв'язне мовлення. Розвивати вміння оцінювати проблему ситуацію за ілюстрацією та вміння висловлювати власну думку і відстоювати власні переконання.

Методи і прийоми: Ілюстрації –«Професії». Загадки та художнє слово за темою. Роздум - яка діяльність людей впливає на стан місцевої екології, на стан природного довкілля. Роздуми і розповіді дітей про професії батьків – чи шкодять вона природі, чи навпаки.

Матеріали: ілюстративний матеріал. Художнє слово.

«Мій рідний край»

Мета: виявити вміння дітей спостерігати за явищами неживої природи(сонце, дощ, сніг) Узагальнити знання дітей про взаємозалежність природних явищ і стану довкілля. Викликати бажання милуватися природою рідного краю, помічати її красу і особливість. під час прогулянки, з'ясувати разом з дітьми що потрібно деревам, кушам і квітам в зеленій зоні ЗДО для росту.

Методи і прийоми: зелена зона ЗДО, художнє слово.

«Про що розкаже упаковка?»

Мета: Розвивати інтерес до змін в природньому довкіллі внаслідок діяльності людей, формувати вміння визначати користь і шкоду певних вчинків. Розвивати інтерес до праці дорослих та професій пов'язаних з промисловістю та виробництвом. Розширити знання дітей про матеріали які використовують для виготовлення упаковки та види упаковок. Формувати уявлення дітей про альтернативне використання та заміну різних видів упаковки, небезпечного для природнього довкілля. Дати уявлення про поняття "Вторинна переробка", "Еко-виробництво", "Еко-товари".

Матеріал: різні види упаковок та їх замітники.

Праця дорослих. Професія «Еколог»

Мета: Формувати уявлення дитини про взаємозв'язок людини та природи. Формувати бажання бережливо ставитись до природи, та охороняти її. Давати знання про методи переробки і утилізації відходів. Дати знання про екологічні проблеми в світі та в Україні – про причини їх виникнення та шляхи їх подолання. Розширення словникового запасу новими поняттями і словами: свідомість, природні ресурси, катастрофа, глобальні проблеми, шкідливі викиди.

Матеріали: ілюстративний матеріал, зображення забруднених річок, лісів, повітря. Мотиваційне відео – «Професія еколог».

«Розмаїття навколо»

Мета: Виховувати всебічну цікавість до оточуючого середовища, вміння помічати різницю між станом природи залежно від стану погоди та інших чинників(людська діяльність) Формувати вміння висловлювати свої думку,

вислуховувати думку інших. Виховувати повагу до праці дорослих та бажання допомагати, розвивати зацікавлення та вміння працювати на землі.

Метод пізнання: Екологічна стежина на території ЗДО. Відповіді дітей – для чого оздоблена кожна зупинка? Чи цікава їм тема? Що саме зацікавило їх більш за все? Яку свою зупинку вони б зробили, якби була змога?

«Вода-водиця, цінна кожна краплиця»

Мета: продовжувати розширювати знання про взаємозв'язок живої і не живої природи. Узагальнити знання дітей про властивості води та її значення для живих і не живих об'єктів. Розвивати допитливість і пізнавальний інтерес. Розвивати вміння логічно мислити, робити висновки і висловлювати свою думку. Формувати ціннісне ставлення до чистої води, як до блага. Виховувати бережливе, економне ставлення до води.

Методи і прийоми: фільтрація брудної води.

Зібрати дощову воду і воду з калюжі – візуально виявити стан забруднення.

Бесіда поза заняттям: «Звідки береться дощ?». Схема – кругообіг води в природі.

«Робимо висновки»!

Мета: розвивати ініціативність, пізнавальну активність, дослідницький потенціал і зацікавленість у власних діях та отриманні результатів. Розвивати вміння робити висновки і висловлювати власну думку. Формувати почуття відповідальності за власні дії і вміння користуватися набутим досвідом. Розширити знання про компост – що це, для чого компостують відходи, кому це потрібно і кому вигідно. Розширення словника – компостна яма, добрива, еко-добрива, органіка, підкормка.

Методи і прийоми: згадування про мету і ціль експеримента (бесіда). Розгляд контейнерів із землею в дослідницькому куточку. Аналіз стану органічних і промислових відходів. Висновки дітей.

ХУДОЖНЕ СЛОВО

Читання оповідань та віршів про природу, розгляд та милування ілюстраціями та репродукціями із зображенням рідної природи, відгадування загадок.

Оповідання В. Сухомлинського

«Соромно перед соловейком»

Оля й Ліда, маленькі першокласниці, пішли до лісу. Після втомливого шляху вони сіли на траві відпочити й пообідати. Витягли з сумки хліб, масло, яєчка. Коли дівчата вже закінчили обідати, недалеко від них сів на дерево соловейко й заспівав. Зачаровані прекрасною піснею, Оля й Ліда сиділи, боячись поворухнутись. Соловейко перестав співати. Оля зібрала недоїдки й шматки газети, кинула під кущ. Ліда зібрала недоїдки в газету, загорнула й поклала в сумку.

- Навіщо ти збрала сміття? – запитала Оля. – Це ж у лісі... Ніхто не бачить...
- Соромно перед соловейком, тихо відповіла Ліда.

Бесіда з дітьми за змістом оповідання. Запитання для дітей:

- 1) Про що це оповідання?
- 2) Що зробила Оля і чи правильний її вчинок?
- 3) Чому не можна смітити в лісі, все одно ніхто не побачить?
- 4) Що зробила Ліда і чи правильно вона вчинила?
- 5) Що треба робити зі сміттям в лісі?
- 6) Що буде, якщо залишати сміття в лісі?

Висновок(очікувані відповіді дітей) – не можна залишати після себе в лісі сміття, навіть, якщо, ніхто не бачить вас – це завдає шкоду рослинам і тваринам, отруєє землю. Сміття довго не розкладається в землі, і можливо на місці лісу виникне великий смітник – зникнуть птахи і тварини.

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ

«Що зайве»?

Мета: поглибити знання дітей про природне довкілля та його вплив на життя людини, розширювати знання дітей про вплив і взаємозв'язок між живою і

неживою природою; розвивати логічне мислення; формувати вміння відстоювати власні переконання і доводити свою думку; розвивати вміння об'єктивно оцінювати власну діяльність та діяльність інших.

Матеріали: ламіновані кольорові картки із зображенням дерев, квітів, тварин, пташок, водою, сонцем, пластикова пляшка, сокира, тощо.

Хід гри: діти поміж запропонованих карток обирають зайву, наприклад: квіти, вода, сонце, лійка, пластикова пляшка(зайва) і пояснюють свій вибір.

«Добре-погано»

Мета: закріпити знання дітей про вплив природних чинників на здоров'я людини; формувати ціннісне ставлення до здорового способу життя; стимулювати прагнення доцільної поведінки в природному довкіллі; формувати почуття емпатії до всього живого навколо; виховувати мотивацію до природозберігаючих дій, і отримання задоволення від власних позитивних вчинків.

Матеріали: ламіновані кольорові картки із зображенням корисної і шкідливої їжі, різними видами спорту та активного відпочинку.

Хід гри: діти навмання по черзі обирають одну картку, описують, що на ній зображено, та визначають чи корисно(шкідливо) це для людини.

«Загадки з зеленої торбинки»

Мета: продовжувати формувати екологічні знання дитини; формувати природозберігаючий та гуманний світогляд; розвивати допитливість і пізнавальний інтерес до довкілля, живої і неживої природи, їх взаємозв'язків та впливу на життя людини; закріпити уявлення дітей про явища природи і їх вплив на живу і неживу природу; викликати зацікавлення та емоційний відгук до художніх творів, віршів, приказок, загадок, прикмет природничого змісту.

Матеріали: торбинка з різним природним матеріалом – каштан, жолудь, горіх, шишка, камінець, іграшкові фрукти та овочі, тощо.

Хід гри: дітям по черзі пропонується навмання дістати з мішечка один предмет,

описати його, розповісти про нього і відповісти на запитання дітей та дорослого про цей предмет, наприклад: огірок – це овоч, він росте на городі, корисний для здоров'я, має зелений колір і продовгувату форму, з нього можна приготувати салат, огірок любить їсти хом'ячок, кролик та равлики.

«Оціни вчинок»

Мета: формувати логічне мислення дитини; розвивати пізнавальну та емоційну активність; виховувати вміння висловлювати своє ставлення до різних вчинків; розвивати зв'язне мовлення; розвивати уміння визначати власну позицію і розвивати власне бачення даної проблеми; розвивати вміння не перебивати і вислуховувати інших; виховувати бажання бути добрим і справедливим; виховувати потребу робити добрі вчинки; формувати гарні враження від природоохоронних та природозберігаючих дій.

Матеріали: ілюстрації з різними діями людей в природі, наприклад: висаджування дерев, вирубка лісів, миття машини в озері, поливання квітів, тощо.

Хід гри: дітям пропонується вибрати навмання картку, описати що на ній зображено, відповісти який це вчинок та пояснити свою думку.

«Наведи лад»

Мета: поглиблювати знання про продукти життєдіяльності людей – органічне і неорганічне сміття; поглиблювати знання дітей про сортування сміття і методи його переробки; узагальнити знання дошкільників про шкідливий вплив неорганічного сміття для довкілля; формування ціннісного ставлення до живої природи і бажання захищати і оберігати її; формування почуття відповідальності за власні вчинки і розуміння причинно-наслідкового зв'язку.

Матеріали: побутове сміття – пластикові пляшки, обгортки від цукерок, пакети та інше предмети.

Хід гри: дітям пропонується розбитися на дві команди прибрати, заделегідь засмічений майданчик, в ході гри розсортувати сміття в різні баки – «папір»,

«пластик», «целофан».

«Загадай - ми відгадаємо»

Мета: поглиблювати знання дітей про рослинний і тваринний світ України; виховувати бажання пізнавати навколишній світ; розвивати довільну увагу; розвивати пізнавальний інтерес до навколишнього середовища, в якому живе дитина; вчити вмінню чітко висловлювати власну думку; формувати вміння ділитися враженнями та вислуховувати один одного; розвивати комунікативні здібності.

Матеріали: ламіновані кольорові картки із зображенням різних дерев, рослин, та квітів, птахів та тварин що мешкають в Україні.

Хід гри: дитина навмання обирає картку і не показуючи її іншим учасникам описує що на ній зображено. Інші діти намагаються відгадати що на картці, доповнюють, що вони знають про загадану рослину чи квітку.

«Безпечне - небезпечне сміття»

Мета: закріпити знання дітей про матеріали, з яких виготовлені різні речі повсякденного вжитку; знайомити дошкільників з різними видами упаковок та різноманітними методами їх замінити; формувати поняття свідомого користування природними ресурсами; формувати гуманістичний світогляд та ціннісне ставлення до навколишнього середовища.

Матеріали: різні види упаковок – паперові та целофанові пакети, обгортки від шоколаду з фольги, пластикова пляшка, скляна пляшка, тканинна торбинка, багаторазовий мішечок, тощо. Фото з мережі із зображенням засмічених водоймів, заплутаних в пакетах птахів і тварин.

Хід гри: дітям пропонується роздивитись упаковку, визначити з чого вона зроблена. Діти визначають шкідливі для природи матеріали і пояснюють чому, і обирають іншу – не шкідливу, якою можна її замінити.

«Від чого планета сумує, а від чого радіє»

Мета: поглибити знання дошкільнят про навколишнє середовище, живу та неживу природу, як цілісний організм; формувати пізнавальну активність дітей; розвивати вміння дітей спостерігати за явищами природи; розвивати усвідомлення взаємозв'язку стану природи і людських дій; спонукати до соціально-відповідальної поведінки.

Матеріали: картки із зображенням різних дій людини та природними явищами.

Хід гри: Дітям пропонується визначити, що добре а що погано для природнього довкілля, наприклад – пожежа в лісі – погано, невеличкий дощик для городу – добре, тощо.

«Чарівний мішечок»

Мета: розвивати вміння розрізняти корисне і шкідливе; формувати вміння усвідомлювати необхідність змін у власній поведінці; спонукати робити аналіз і висновки з власної діяльності; розв'язувати проблемні ситуації (в мішечку різні види обгортки, упаковок, пляшки, фрукти(органічні) – діти відповідають, описують).

Матеріали: мішечок із різними видами шкідливих та корисних упаковок, іграшки фруктів та овочів.

Хід гри: діти по черзі витягають із мішечка предмет, описують його і визначають, чи шкідливе це сміття, наприклад – кісточка від яблука – органічне « не шкідливе» сміття, скляна баночка – не шкідлива, має багаторазове застосування, тощо.

«Знайди помилку»

Мета: розвивати увагу, логічне мислення; виховувати уважність і спостережливість; вчити мислити послідовно і вміти обґрунтовувати власну думка; формувати вміння дітей доводити свою думку (на плакаті з різними видами відходів – переплутані і не вірні).

Матеріали: ламіновані кольорові картки із зображенням ряду певних дій людини в природі та в побуті, або певні явища природи, наприклад: хлопчик збирає малину і

смажить у пательні(помилка – смажити ягоди), дівчинка іде у зимовий ліс і саджає квіти(помилка – саджати квіти) тощо.

«Можна - не можна»

Мета: формувати ціннісне ставлення до природи; стимулювати соціальну активність і почуття відповідальності; систематизувати знання дітей про правила поведінки в природньому довкіллі – в лісі, на річці, в парку; формувати вміння застосовувати знання та навички в повсякденному житті.

Матеріали: Позначки «плюс» та «мінус», що позначають корисні та шкідливі дії.

Ілюстрації, що зображують різні види діяльності людини в природі.

Хід гри: діти визначають погані і хороші вчинки і позначають відповідними картками, пояснюючи власний вибір.

«Хто де живе»?

Мета: продовжувати закріплювати знання дітей з живою природою; формувати емоційно-пізнавальну активність дітей; закріпити знання дітей про навколишній світ; виховувати бережливе ставлення до тваринного світу; поглиблювати знання дітей про назви тварин, їх зовнішній вигляд, спосіб харчування тощо; розвивати пам'ять.

Матеріали: ламіновані кольорові картки із зображенням тварин і птахів а також із зображенням різної місцевості – ліс, озеро, парк, гніздо, річка тощо.

Хід гри: діти по черзі, навмання обирають картку із зображенням тваринки, чи птаха, а потім підбирають картки із зображенням місць їх мешкання. Наприклад: качка- річка, косуля – ліс, корова – хлів у бабусі в селі, тощо.

«Коли це буває»?

Мета: виховувати у дітей дбайливе ставлення до природи; формувати свідоме ставлення до користування водою; продовжувати поглиблювати знання про основні властивості неживої природи; розвивати допитливість, дослідницький інтерес; сприяти дослідницько-експериментальній діяльності; розвивати

комунікативно-мовленєву компетентність;(стан води).

Матеріали: ламіновані кольорові картки із зображенням сезонного одягу, сезонних видів відпочинку, природних явищ притаманних тій чи іншій порі року.

Хід гри: діти за вказівкою вихователя, знаходять відповідні картки і описують свій вибір. Наприклад: осінь – жовті дерева, дощ, сіре небо, гумові чобітки, парасолька, тощо.

«Яка вода»?

Мета: формувати у дітей ціннісне ставлення до благ природного довкілля, про економне використання води; поглиблювати знання про значення води для живої природи – людей рослин, тварин; розвивати уявлення про важливість води для неживої природи; формувати знання правил поведінки біля водойми; сприяти розвитку допитливості і зацікавленості; розвивати вміння описувати свої враження і спостереження; розширювати словниковий запас словами ознаками.

Матеріали: ілюстрації різних пір року на водоймі. Вода, сіль, цукор, пісок, фарба.

Хід гри: дітям пропонується розглянути ілюстрації і визначити стан води – крига, сніг, туман, дощ. В ході експерименту, додаючи до води різний наповнювач визначити на колір, смак та ступінь забруднення.

«Прибери сміття»

Мета: формувати свідоме ставлення до власних дій та поведінку в природньому довкіллі; виховувати мотивацію та ініціативу на ціннісне ставлення до живої і неживої природи; формувати переконання дітей у необхідності сортувати сміття; розвивати вміння використовувати в побуті набуті знання; розвивати навички колективного виконання робіт; активізувати словниковий запас термінами "засмічення", " сортування", "переробка", "неорганічний", "металеві", "скляні", "пластикові".

Матеріали: ламіновані кольорові картки із зображенням промаркерованих смітєвих баків і різного виду сміття.

Хід гри: діти по черзі складають сміття у відповідний бак, пояснюють, яким чином можна його переробити. Наприклад: пластик – переплавляють і роблять різні вироби із пластмаси широкого вжитку.

МОВНІ ІГРИ

«Продовж речення»

Мета: розвивати уміння мислити послідовно і логічно; розвивати пізнавальну та емоційну активність; виховувати вміння висловлювати своє ставлення до різних вчинків; розвивати зв'язне мовлення; розширювати словниковий запас та вміння застосовувати нові терміни у власній розповіді; розвивати уміння визначати власну позицію і розвивати власне бачення даної проблеми.

«Я почну, а ти продовж»

Мета: виявити рівень знань дітей про природне середовище - живу і не живу природу та її взаємозв'язки; узагальнити знання дітей про доцільну поведінку в природі, та ціннісне ставлення до її благ; розвивати вміння висловлювати власну думку та вислуховувати думку інших; розвивати логічне мислення; розвивати емоційно-пізнавальну активність; формувати ініціативу у спілкуванні з однолітками; сприяти розвитку активності дітей.

«Назви пестливо»

Мета: формувати емоційно-пізнавальну активність дітей; закріпити знання дітей про навколишній світ; виховувати бережливе ставлення до рослинного і тваринного світу; поглиблювати знання дітей про назви тварин, їх зовнішній вигляд, спосіб харчування тощо; поглиблювати знання дітей про назви рослин, дерев, квітів; вправляти дітей в умінні утворенні пестливих слів; розвивати пам'ять та логічне мислення.

РУХЛИВІ ІГРИ

«Добіжи до дерева яке я назву»

Мета: закріпити назви дерев; виховувати увагу, спритність, швидкість; розвивати орієнтацію в просторі.

Хід гри: за словесною вказівкою вихователя, діти знаходять та підбігають до вказаного дерева.

«Допоможемо квіточці»

Мета: закріпити знання дітей про рослинний світ; розвивати логіку, кмітливість, спостережливість, увагу, швидкість.

Хід гри: (командна гра-естафета) діти по черзі обирають вірну картку серед багатьох карток, із зображенням корисних (сонечко, вода, метелик, бджола, добрива тощо) і шкідливих дій (пожежа, зламана квітка, сміття).

«Збери перший» – закріпити знання про корисні і шкідливі для здоров'я продукти; виховувати швидкість, спритність, увагу (зібрати в кошик картки із зображенням корисних продуктів)

«Знайди собі пару»

Мета: закріпити знання про взаємозв'язки між живою і неживою природою; виховувати логіку, увагу, швидкість.

Матеріали: парні картки: річка-рибка, сонечко-квітка, ліс-ведмідь, сад-яблуко, город-капуста, небо-лелека, тощо.

Хід гри: Діти на осліп обирають картку і потім шукають свою пару, хто швидше справиться – та пара і перемогла.

«Нагодуй звірят»

Мета: закріпити знання дітей про тваринний світ; розвивати логіку; розвивати кмітливість, спостережливість, увагу, швидкість.

Хід гри: (командна гра-естафета) діти по черзі обирають вірну картку серед багатьох карток, із зображенням різної їжі і кладуть її біля тварини. Котик – молоко, ведмідь – мед, песик – кістка, миша – зернятко, тощо).

«Лисиця в курнику» – виховувати увагу, біг, спритність.

«Струмочок» – виховувати увагу, спритність, уміння грати в команді.

Ускладнення – кожна пара відповідає на запитання дорослого з певної теми.

Командні ігри-естафети з ускладненнями – виховувати швидкість, спритність, увагу.

Додаток Г

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ БАТЬКІВ ДОШКІЛЬНЯТ

Одним з важливих напрямком пізнавальної діяльності дитини спільно з сім'єю є спостереження в природі. Зацікавити дитину до навколишнього середовища батьки можуть акцентуючи увагу до сезонних змін під час прогулянок чи йдучи в дитячий садок. Приділяючи увагу до змін в живій і неживій природі, в поведінці птахів і тварин, що живуть поруч людей, батьки звертають увагу дитини на красу і неповторність, цінність рідної природи.

Літо – Осінь

Шановні батьки дошкільнят! Прогулюючись разом з дітьми вулицями міста чи в парку, звертайте увагу дітей на птахів, що ходять і щось шукають в траві; на метеликів та бджіл, що сідають на квіти. Поміркуйте разом з дітьми що вони роблять і чому вони так поведуться? Зробіть висновки разом, поясніть, що всім живим істотам потрібна їжа.

- Перебуваючи з дітьми на вулиці, звертайте увагу їх увагу на красу природи. Прогулюючись парком – погодуйте білочку, поясніть, що дерева, зелені насадження, парки та ліси – це середовище де мешкають живі істоти – птахи тварини і комахи. Акцентуйте свою увагу на тому що не можна смітити та завдавати шкоду їх «дому».
- Прогулюючись біля водоймів поспостерігайте за станом води та берега. Зверніть увагу чи чисто чи брудно, і що спричинило забруднення?
- Поміркуйте разом, хто мешкає у водоймі і чи причиняє шкоди мешканцям водоймів людська діяльність. Акцентуйте на тому що вода – це «дім» для

багатьох видів рослин, тварин та птахів, і що їм як і нам, потрібна чиста вода.

- Якщо у вас вдома є кімнатні рослини звертайте їх увагу на те, що квітка, як частина живої природи також потребує догляду та піклування. Поспостерігайте разом з дітьми та зверніть їх увагу на те, що різним квітам потрібна різна кількість води, деякі, такі, як кактуси – не потребують частого поливу, щоб почуватись добре і не «хворіти». Привчайте дітей допомагати вам, чи робити це самостійно і поливати квіти систематично, та в один і той же час.
- Запропонуйте дітям цікаві експерименти вдома. Поставте одну цибулинку у склянку з водою а другу – без води. Поспостерігайте що відбудеться та зробіть висновки разом.
- Зверніть увагу дітей на кімнатні рослини та рослини чи квіти що ростуть на вулиці на клумбі. Поспостерігайте за їх зовнішнім виглядом. Поміркуйте разом де довше рослинка збереже свій вигляд та буде рости краще. В квартирі(під належним наглядом) чи на вулиці – в звичайному їх осередку, до вони залежать від погодних умов та клімату?
- Перебуваючи на подвір'ї зверніть увагу дітей про зміни, що відбуваються в природі –стало менше птахів(бо перелітні вже відлетіли), менше комах(починають ховатись з настанням холодів) і що дерева скидають листя, бо вони беруть сили для зимівлі і позбавляються зайвого..

Зима

- Шановні батьки дошкільнят! Якщо у вас дома є улюбленці зробіть спостереження за їх поведінку. Чому котики більше часу проводять уві сні? Чому згортаються у «клубочок»? Як реагують на зміну температури на вулиці? Поясніть їм що тварини – це частина природи і вони дуже добре відчують зміни.

- Якщо у вас є акваріум – запропонуйте дитині поміняти разом воду і поспостерігайте як добре впливає чиста вода на мешканців. Запропонуйте їм спостереження – як на них впливає вчасна годівля. Зробіть разом висновок – що живі істоти потребують турботи і дбайливого ставлення, і що їх життя, певним чином, залежить від нас – людей. Що це стосується не лише домашніх улюбленців а і всіх тварин, що мешкають поруч з нами.
- Прогулюючись на вулиці, зверніть увагу дитини, на те що краще дихається на свіжому повітрі аніж у приміщенні. Акцентуйте увагу на тому, що в парку повітря чистіше аніж біля дороги, наприклад. Допоможіть дитині зробити правильний висновок.
- Запропонуйте дитині цікавий експеримент в домашніх умовах. Накрийте невеличку квіточку склянкою і залиште на деякий час. Незабаром на стінках склянки з'являться крапельки вологи. Поміркуйте разом, чому це відбулось, і чому так сталося? Поясніть дитині, що квіточка також дихає як і все живе в природі, і їй потрібне чисте повітря, як і нам.
- Під час прогулянки в парку, чи йдучи в дитячий садок запропонуйте дитині пошукати комах на деревах, яких ви бачили влітку. Запропонуйте дитині пояснити чому вони зникли і куди?
- Запропонуйте дитині самостійно визначити чому в зимовий період рослини і комахи «сплять», з чим це пов'язано? Поясніть, що все живе на планеті взаємозалежне – жива і не жива природа, і ми, як частина природи – також залежимо від певних природніх чинників та змін в довкіллі та екології.

Весна

- Шановні батьки дошкільнят! Перебуваючи на вулиці, в парку або на присадибній ділянці, зверніть увагу дитини та поміркуйте чому із появою комах, таких як метелики, джмелі чи бджоли з'являється більше квітів а в наслідок і плодів. Зробіть акцент та поясніть важливість таких маленьких,

іноді непомітних, комах для природи, для світу рослин і таким чином для людини.

- Зверніть увагу дитини на птахів та на їх поведінку – кого вони відшуковують в землі? Навіщо дятел стучить своїм дзьобом по стовбуру дерев? Хай дитина розкаже, чим живляться птахи і яку користь приносять природі і людині.
- Спостерігаючи за деревами, порівняйте їх стан восени, коли вони «скидають» листя і на весні, коли вони навпаки обростають молодим, яскраво-зеленим листям. Зробіть висновки і поміркуюте про цикли що відбуваються в природі. Чи потрібна для природи зима?

Викликати інтерес і захопити дитину до природнього довкілля, окрім спільних спостережень у природі під час прогулянок і екскурсій, спільній праці в природі, може і художнє слово, в якому природне середовище виступає, як предмет для міркування та роздумів, обговорення та аналізу. Дитяча література зазвичай емоційна, а інформація яка є в літературних творах подається цікаво і барвисто. Дитина сприймає прочитане з особливою цінністю, відчуває і знаходить оклик з власним баченням світу, власними почуттями і переживаннями, і в майбутньому вся діяльність дитини спрямовується на гуманне, екологічне ставлення до об'єктів живої і неживої природи. Серед них можна виділити такі твори як: «Про зайченят» Є. Чарушин; «Живий ліхтарик» Л. Воронкова; оповідання зі збірки «Онук Ванько»; " Бурулька" О. Іваненко; «Сіре зайченя» Є. Гуцало; «Лісова казка» Р. Моріц і багато інших. Серед визначних і відомих авторів особливо можна виділити В. Сухомлинського, твори якого формують у дошкільнят не тільки екологічну свідомість а людяність в цілому. Серед них «Внучка старої вишні», «Соромно перед соловейком», «Навіть квіти з сорому почервоніли» тощо.

Додаток Д

Відкрите заняття-експеримент з розвитку пошуково-дослідницької діяльності з використанням практичного середовища. Визначення періоду розпаду відходів у ґрунті (проводиться 2 рази за період на початок і на кінець з визначенням результату).

«Сміття – ворог нашої планети»

Мета: сприяти розвитку психічних процесів: обмірковувати, робити логічні висновки та обґрунтування. Розширювати уявлення дітей про джерела виникнення сміття; дати дітям уявлення про шкоду сміття для водойм і ґрунту. Ознайомити з різними видами сміття і ступенем шкоди для довкілля. Розвивати уміння послідовно мислити, робити висновки і з власної діяльності; розвивати комунікативні навички при командній роботі. Розвивати почуття емпатії до живої природи, бажання захищати її та піклуватись про її блага. Активізувати та розширити словниковий запас за рахунок нових слів – брухт, металолом, склотара, отруйні речовини, викиди в довкілля, відходи життєдіяльності, біо-сміття. Формувати у дітей впевненості у своїх діях і вчинках. Спонукаати дітей приймати рішення, та активно приміняти на практиці здобуті знання та навички. Дати поняття та розуміння для чого сортувати сміття та побутові відходи і як це вплине на майбутнє. Формувати уявлення про власне здоров'я та зовнішні чинники, що на нього впливають.

Матеріал: підготовлені контейнери з землею (промаркеровані різним кольором), рукавички, пластикова пляшка, кришечки, вологі та сухі серветки, целофановий пакет, обгортки від цукерок.

Хід заняття:

Привітання з присутніми та запрошення бути гостями на занятті.

Ігровий момент

Вихователь: Діти який у вас настрій і чому?(відповіді дітей) так, ви смачно

поснідали, добре відпочили і прогулялись на свіжому повітрі. Це все добре і для дітей і для дорослих. А давайте порадіємо, що у нас така гарна ігрова кімната, в якій багато квітів та живуть наші улюблені мешканці – хом'ячок, равлики та рибки. Діти, а що потрібно для мешканців нашого живого куточка та для квітів щоб вони гарно виглядали і не хворіли (відповіді дітей)? Правильно – свіже повітря, чиста водичка, тепло і світло. А для мешканців – ще і смачна і корисна їжа. Так само, як і для людей. Бо всі ми частина природи, і наше самопочуття залежить від стану природнього довкілля. Чергові добре почергували в зеленому куточку, полили квіти, погодували мешканців? Молодці, і я мою для вас гостинці. Вихователь пригощає дітей бананами, яблуками, цукерками, наливає водичку у одноразові стаканчики, пропонує вологі та сухі серветки, щоб витерти руки. Діти ласують і розповідають, чи живуть у них вдома улюбленці і чи вміють вони за ними доглядати.

Мотивація

Вихователь: діти подивіться скільки залишилось після нас сміття на столі, і шкірка від банану, і кісточка від яблука, обгортки, використані серветки ще й пластикові стаканчики...Куди нам діти це сміття?(відповіді дітей). Діти а давайте поміркуємо – ось наше сміття опинилось на звалищі і скільки воно там пролежить, чи воно розкладеться в землі з часом?(відповіді дітей) Тож давайте ми з вами і перевіримо, скільки часу на це знадобиться!

Вихователь пропонує дітям закопати сміття у заделегідь наготовлені та промаркеровані контейнери з землею – для паперу, скла, пластику, целофану та органічних відходів(шкірка від банану, та кісточка з яблука).

Припущення

Вихователь: Діти, як ви вважаєте, чи добре себе почуває земля, що «з'їсть» наше сміття(відповіді дітей), чи це так само шкідливо і отруйно, якби ми постійно вживали шкідливу чи зіпсовану їжу(відповіді дітей)? А як ви вважаєте скільки

часу потрібно ґрунту, щоб «переварити» таку «їжу» припущення дітей).

Ігровий момент

Дидактична гра «Магазин» (закріплення знань про корисну і шкідливу їжу), дидактична вправа «Я готую обід» (закріплення знань про овочі та фрукти і їх користь).

Вихователь: Діти через 10 днів ми відкриємо контейнери і перевіримо наше припущення, про термін розкладання сміття у ґрунті.

На кінець експерименту, по закінченню терміну, діти перевіряють контейнери і роблять висновки. Перегляд відео з мережі про переробку сміття в Україні.

<https://www.youtube.com/watch?v=L7dTTr2h1cE>

Додаток Е

Тест для вихователів.

1) Які методи роботи з екологічного виховання Ви використовуєте в роботі.

- а) екскурсії;
- б) спостереження;
- в) бесіди;
- г) дидактичні ігри і вправи;
- ґ) праця в природі;
- д) пошуково-дослідницька діяльність;
- є) художнє слово;
- е) проблемні ситуації;
- ж) інше.

2) Чи проводите Ви нетрадиційні форми роботи з дітьми(та батьками) з екологічного виховання, якщо так то які?(декілька варіантів)

- Так;
- Ні.

а) екологічні акції по збору пластикових кришечек, макулатури, батарейок;

- б) спільний благоустрій і озеленення ігрового майданчику;
- в) спільні екологічні акції по прибиранню, " суботники";
- г) спільні екскурсії, походи;
- ґ) спільні свята та розваги;
- д) флешмоби;
- е) свій варіант.

3) Чи використовуєте Ви в роботі з дітьми інтерактивні методи роботи, якщо так, то які?(декілька варіантів)

- Так;

- Ні.

- а) рольові ігри;
- б) імітаційні ігри;
- в) метод фантазування;
- г) складання екологічних, природознавчих казок;
- д) моделювання екологічних ситуацій;
- е) дидактичні ігри екологічного спрямування;
- є)"мозковий штурм".

4) Які методи ознайомлення з новою інформацією та формування екологічної свідомості на Вашу думку, найбільш дієві?

- а) художнє слово;
- б) дидактичні ігри;
- в) практичні заняття;
- г) робота в природі(в куточку живої природи, в зеленій зоні на території дошкільного закладу);
- д) пошуково-дослідницька діяльність;
- е) спостереження і поетапна фіксація результатів.

5) Чи є на території дошкільного закладу відповідне еколого-розвивальне

середовище для освітньо-пізнавальної діяльності дітей? Якщо так то яке?(декілька варіантів)

- Так;

- Ні.

а) екологічна стежина;

б) еколого-дослідницький центр;

в) зелена ділянка дошкільного закладу(город, квітник, сад)

г) бібліотека,

д) зелений куточок в групі (міні город на підвіконні); акваріум, тощо.

б) Чи використовуєте Ви в роботі з дітьми спеціальне розвивальне середовище, якщо так, яке саме?(декілька варіантів)

- Так;

- Ні.

а) куточок природи в груповій кімнаті (міні город на підвіконні); акваріум, равлики, хом'ячок;

б) зелена зона дошкільного закладу(сад, город, квітник, зелені насадження майданчика);

в) підбірка пізнавального контенту(відео; мультфільмів, презентацій);

г) бібліотека; в тому числі Червона книга України; глобус; карта світу.

7) На які емоції та почуття дітей Ви спираєтесь в екологічному вихованні?(декілька варіантів)

а) почуття емпатії,

б) естетичні почуття;

б) любов до природи;

в) вміння милуватися природою;

г) розуміння і прагнення до збереження благ природи;

д) свій варіант.

8) Визначте по школі від 1-10 на скільки важливе естетично-ціннісне ставлення дитини в екологічному вихованні.

9) Чи дотримуєтесь Ви в повсякденній діяльності режиму чергування в зеленому куточку, трудових доручень в квітнику і в зеленій зоні майданчика? Якщо так то як часто?

- Так;

- Ні.

а) постійно;

б) іноді;

в) як є нагода;

9) Чи є у Вас в групі зона сортування сміття, збору макулатури?

а) так; б) ні.

10) Яким методам екологічного виховання Ви надаєте перевагу в співпраці з батьками ?

а) короткі бесіди вранці і ввечері; (коли дитину приводять і забирають)

б) спілкування через батьківський чат; (посилання на статті в інтернеті)

в) презентації;

г) консультації в друкованому вигляді;

ґ) папки пересувки;

д) не проводжу ніякої роботи;

е) своє.

11) Які методи і форми роботи з екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку, Ви використовуєте, і які на Вашу думку найбільш дієві? (декілька варіантів)

а) екскурсії;

б) спостереження;

в) бесіди;

- г) дидактичні ігри і вправи;
- ґ) праця в природі;
- д) пошуково-дослідницька діяльність;
- е) художнє слово;
- е) проблемні ситуації.
- ж) свій варіант:

12) Визначте по школі від 1-10, на скільки важливе формування екологічної свідомості для дитини в дошкільному віці.

Тест для батьків дошкільнят

1. На Вашу думку, який вплив має стан екології на життя і здоров'я людини?
 - а) значний; б) незначний; в) ніякий.
2. Яке Ваше ставлення до екологічних проблем в Україні і в цілому в світі (забруднення повітря, водоймів; дефіцит питної води; вирубка лісів; зростання побутових і промислових відходів)?
 - а) негативне, переймаюся цією проблемою;
 - б) не замислювались над цим питанням;
 - в) байдуже;
3. Чи цікавить вас тема екології, якщо так, то яким контентом Ви користуєтесь для отримання інформації?

отримання інформації?

 - не цікавить ця тема;
 - цікавить:
 - а) іноді дивимось телепередачі про природу;
 - б) читаємо відповідну літературу;
 - в) переглядаємо тематичне відео в мережі інтернет;
 - г) свій варіант.

4. На скільки, на Вашу думку, важливе екологічне виховання? Оцінити по шкалі від 1 до 10.

5. Чи важливо цілеспрямовано здійснювати екологічне виховання дитини?

а) так, дуже важливо;

б) буде на зайвим;

в) не замислювались над цим;

г) ні, не обов'язкове.

6. Чи розповідаєте Ви дітям про користь дерев, птахів, комах для людей і природи?

а) так; б) іноді; в) ні.

7. Чи дотримуєтесь Ви в побуті заощадливих форм користування водою, електрикою, теплом?

а) так, постійно; б) час від часу; в) ні.

8. Чи вважаєте Ви сортування сміття важливим засобом збереження екології? Якщо так, то, чи робите Ви це?

- так: а) постійно; б) час від часу; в) буває іноді.

- ні.

9. Що на Вашу думку допомогло б зробити сортування сміття простішим для Вас?

10. Яким чином Ви здійснюєте екологічне виховання дітей у вашій сім'ї? (декілька варіантів)

а) сортуємо сміття;

б) вчимо бережливому і економному використанню природних ресурсів(вода, папір, електроенергія, тощо) та харчових продуктів;

в) беремо участь у різних природоохоронних заходах (висадка дерев, " суботники");

г) беремо участь у різноманітних акціях на підтримку екології (збирання

макулатури, пластику, тощо)

д) свій варіант.

е) не приділяємо цьому ніякої уваги.

Тест для дітей

1. Чи корисна природа(дерева, повітря, птахи, вода, тварини, комахи) для людини?

а) так; б) ні; в) не знаю.

2. Чи є у тебе дома кімнатні рослини, і чи вмієш ти за ними доглядати?

а) так є рослини, умію доглядати за ними;

б) так є рослини, не вмію доглядати за ними;

б) немає рослин.

3. Чи є у тебе домашні тварини, і чи вмієш ти за ними доглядати?

а) так є, умію доглядати(годувати, мити, вигулювати);

б) так є, не вмію доглядати - все роблять батьки;

б) немає.

4. Чи знаєш ти для чого потрібно економно користуватися водою і електроенергією?

а)так; б)ні;

5. Звідки ти дізнався про те, що треба економно використовувати папір, воду, електроенергію, збирати макулатуру, сортувати сміття?

а) вдома, від батьків;

б) в дитячому садочку на заняттях;

в) від блогерів на Ютюб каналах;

г) нічого про це не знаю.

д) варіант дитини.

6. Чи ви дивитись вдома телепередачі чи відео на Ютуб каналах про природу?
- а) так; б) іноді; в) ні.
- 7) Чи знаєш ти, що стан природи залежить від дій і вчинків людини?
- а) так; б) ні.
8. Чи знаєш ти, як людина може зашкодити природі, що шкідливо для довкілля?
9. Чи знаєш ти, як можна допомогти природі бути здоровою і гарною?
(відповідь дитини)
- 10) Що ти зробиш, якщо твій друг викине сміття на землю?
- а) промовчу, ніби нічого і не сталося;
- б) просто зроблю зауваження;
- в) приберу за ним, якщо він сам це не зробить.
- г) варіант дитини.
- 11) Якщо тобі подобається квітка, що росте на клумбі чи в квітнику, що ти зробиш?
- а) зірву її, щоб помилуватися;
- б) буду милуватися нею, просто дивлячись на неї.